

Federaal plan voor de integratie van de biodiversiteit in 4 federale sleutelsectoren

Inhoudstafel :

Inleiding.....	3
Sleutelsectoren.....	4
Uitwerkingsprocedure	5
Nationale Belgische Biodiversiteitsstrategie.....	7
Belang van biodiversiteit	7
Belang van de sectorale integratie.....	8
1. Integratie van de biodiversiteit in de sector Economie.....	9
2. Integratie van de biodiversiteit in de Ontwikkelingssamenwerking	11
3. Integratie van biodiversiteit in het Wetenschapsbeleid	13
4. Integratie van de biodiversiteit in de sector vervoer.....	15
5. Transversale actie.....	16
6. Te onderzoeken pistes	16
7. Opvolging van de uitvoering van het plan	17

BIJLAGEN

Bijlage 1: Actiefiches in de sector Economie

Bijlage 2: Actiefiches in de sector Ontwikkelingssamenwerking

Bijlage 3: Actiefiches in de sector Wetenschapsbeleid

Bijlage 4: Actiefiches in de sector Vervoer

Bijlage 5: Transversale actiefiches

Bijlage 6: Samenstelling van de vier werkgroepen

Bijlage 7: Lijst van de afkortingen

Bijlage 8: Glossarium

Inleiding

Dit federaal plan voor de sectorale integratie van de biodiversiteit werd opgesteld om uitvoering te geven aan actie 18, “De bescherming van biodiversiteit” van het tweede Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling 2004-2008, dat door de regering werd aangenomen in minister-raad van 24 september 2004. In deze context stelt de Federale Staat voor Actieplannen uit te werken om de biodiversiteit te integreren in vier federale sleutelsectoren, namelijk economie, ontwikkelingssamenwerking, transport en wetenschapsbeleid.

Deze verschillende federale sectoren spelen een niet onaanzienlijke rol op het vlak van biodiversiteit.

Aangezien de biodiversiteit bijna alle sociaal-economische sectoren aangaat, kan de bescherming ervan niet beperkt blijven tot het milieubeleid. Een van de belangrijkste oorzaken van de verschraving van de biodiversiteit ligt inderdaad in de uitvoering van een aantal sectorale en horizontale beleidslijnen die een weerslag hebben op de ecosystemen en de soorten.

De sectorale integratie is dus cruciaal voor het biodiversiteitsbeleid. Zij kadert in de uitvoering van de Belgische Nationale Strategie voor de biodiversiteit¹, die in 2006 werd aangenomen door de Interministeriële Conferentie Leefmilieu².

België moet overigens een aantal Europees of internationaal aangepane verbintenissen concretiseren.

Zo zegt het Verdrag van de Verenigde Naties inzake Biologische Diversiteit (door België geratificeerd op 22 november 1996) in artikel 6(b), dat “elke Verdragsluitende Partij in overeenstemming met haar eigen omstandigheden en mogelijkheden voor zover mogelijk en passend, het behoud en het duurzame gebruik van de biologische diversiteit dient op te nemen in de desbetreffende plannen, beleidslijnen en sectorale of intersectorale programma’s”.

Het Verdrag inzake Biodiversiteit heeft de doelstelling goedgekeurd om het biodiversiteitsverlies aanzienlijk te verminderen tegen 2010.

Het jaar 2010 wordt dus een sleuteljaar voor de biodiversiteit, zowel op Europees niveau (onder het voorzitterschap van België) als op internationaal niveau: internationaal jaar van de biodiversiteit, high level sessie van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties over biodiversiteit, high level vergadering over millenniumdoelstellingen en 10de Conferentie van de Partijen bij het Verdrag inzake biodiversiteit die plaats vindt te Nagoya (Japan). Deze Conferentie der Partijen voor de UN Conventie voor Biodiversiteit (CBD) zal een cruciale vergadering zijn voor de biodiversiteit. De regeringen zullen er namelijk beslissen over een strategisch plan voor de Conventie.

Op EU-niveau hebben de lidstaten en de Commissie zich ertoe verbonden “het verlies van de biodiversiteit binnen de Europese Unie tegen 2010 te stoppen”. Gelet op het belang van biodiversiteit voor bepaalde economische sectoren werd er naar aanleiding van de Europese Raad van maart 2005 nogmaals op gewezen hoe belangrijk het is dat biodiversiteitsverlies tegen 2010 wordt stopgezet, in het bijzonder via de integratie van deze verplichting binnen andere beleidsdomeinen. De noodzaak om biodiversiteit mee te nemen in de discussies rond de klimaatveranderingen, illustreert rechtstreeks de noodzaak van een geïntegreerde aanpak. België

---

¹ Nationale Belgische Biodiversiteitsstrategie 2006-2016, Directoraat-generaal Leefmilieu van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, 2006,

² www.health.fgov.be (milieu / biodiversiteit en GGO's / biodiversiteit / biodiversiteitsstrategie 2006-2016)

zal ongetwijfeld een centrale rol te vertolken hebben in het kader van het Belgisch Voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie in 2010.

Uiteraard zijn er al een aantal belangrijke maatregelen genomen ten voordele van biodiversiteit, zowel op gewestelijk als op federaal niveau. Maar rond een bij uitstek transversaal thema is het cruciaal om concrete maatregelen te identificeren als men wil komen tot een gecoördineerd, efficiënt en operationeel beleid.

Sleutelsectoren

Dit plan concentreert zich op de vier federale sleutelsectoren die in het 2de Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling werden geïdentificeerd: 'economie', 'ontwikkelingssamenwerking', 'wetenschapsbeleid' en 'transport'. Het is duidelijk dat de sectorale integratie van biodiversiteit niet beperkt moet blijven tot een beperkt aantal sectoren. Dit plan past dus als een eerste etappe binnen deze aanpak.

Aangezien de verschillende Federale Overheidsdiensten de zorg voor biodiversiteit in hun Beleidsplannen moeten opnemen, werd dit federaal integratieplan uitgewerkt in nauwe samenwerking met de vier genoemde federale sectoren, en met de betrokken stakeholders.

Het begrip 'sector' moet in de ruime zin worden begrepen, want het bevoegdheidssterrein van de vier gekozen sectoren die de biodiversiteit kunnen promoten is ruimer dan dat van de Federale Overheidsdiensten (Federale Overheidsdienst's) die bevoegd zijn voor wat er expliciet in hun benaming staat, en kan dus het bevoegdheidssterrein van andere Federale Overheidsdienst's, parastatalen, organisaties, Belgische bedrijven, instellingen enz. overlappen.

De acties voorgesteld in het kader van dit plan zijn opgevat vanuit een invalshoek van sectorale integratie, en zijn gericht op de federale bevoegdheden. Zo komt het dat bepaalde actiedomeinen die cruciaal zijn voor de biodiversiteit maar die niet aan deze twee aspecten beantwoorden niet in dit document aan bod komen, zoals bij voorbeeld de algemene sensibiliseringsacties ten aanzien van het grote publiek of het onderwijs. Maar specifieke acties kunnen opgenomen worden in een bepaalde sector (zoals de actie « Communiceren en sensibiliseren rond het thema 'biodiversiteit, ontwikkeling en strijd tegen de armoede'» voor ontwikkelingssamenwerking).

Dit plan bevat vier bijlage (bijlage 1, 2, 3 en 4) die respectievelijk overeenkomen met de actieplannen 'Economie', 'Ontwikkelingssamenwerking', 'Wetenschapsbeleid' en 'Vervoer'. In de bijlagen zijn beschrijvende fiches opgenomen die de acties rond de integratie van biodiversiteit in de betrokken sector weergeven. Elke fiche omvat een algemene inleiding, een beschrijving van de voorgenomen acties, de verantwoordelijken voor de uitvoering volgens een zgn. RACI-benadering (Responsible : Voert de actie uit en is onder andere verantwoordelijk om desgevallend het benodigde budget voor de uitvoering te voorzien, Accountable : moet verantwoording afleggen over de voortgang van de actie³, Consultable : wordt geraadpleegd voor de uitvoering van de actie, Informable : wordt op de hoogte gehouden van de ondernomen werkzaamheden) en de voorziene uitvoeringstermijnen. Daarnaast wordt ook de link be-

---

³ De eindverantwoordelijke van de uitvoering van de de in dit plan geïdentificeerde acties (de 'Accountable') is de ministerraad.

schreven met de relevante doelstellingen van de Belgische Nationale Strategie voor Biodiversiteit.

Daarnaast werden er twee transversale fiches geïdentificeerd die van toepassing zijn op de verschillende federale sectoren (bijlage 5).

Uitwerkingsprocedure

Om de uitwerking van dit plan op te starten heeft de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (DG Leefmilieu) een voorbereidende studie laten uitvoeren om de mogelijke integratie-acties te identificeren waarmee biodiversiteit in de vier federale sleutelsectoren kan worden geïntegreerd⁴. Deze studie identificeert de actiepistes voor de sectorale integratie van biodiversiteit.

De verschillende luiken ‘Economie’, ‘Ontwikkelingssamenwerking’, ‘Wetenschapsbeleid’ en ‘Vervoer’ van het federale plan voor de integratie van biodiversiteit, werden ontwikkeld door vier werkgroepen met de relevante experts. De werkgroepen werden respectievelijk voorgezeten door :

- De Federale Overheidsdienst Economie
- De Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken/ Directoraat Generaal Ontwikkelingssamenwerking
- De Programmatorische Overheidsdienst Wetenschapsbeleid
- De Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer

De samenstelling van deze vier werkgroepen is te vinden in bijlage 6.

Het secretariaat werd verzorgd door de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu.

Het luik ‘Economie’ van het federaal plan voor de integratie van biodiversiteit in de vier federale sleutelsectoren werd uitgewerkt door een werkgroep met experts van de volgende instanties :

- Federale Overheidsdienst Economie (controle en bemiddeling, intellectuele eigendom, economisch potentieel, statistieken, Energie)
- Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
- Federale Overheidsdienst Financiën (Douane en accijnzen)
- Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken
- Programmatorische Federale Overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling
- Nationale Delcrederedienst
- Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen

Het luik ‘Ontwikkelingssamenwerking’ werd uitgewerkt door een werkgroep met experts afkomstig van de volgende instanties :

---

⁴ « Étude identifiant des actions ciblées d’intégration de la préoccupation de la biodiversité dans 4 secteurs fédéraux clés », september 2005, Olivier Guillitte, Onderzoeksdirecteur, aCREA, advies- en onderzoekslaboratorium in de toegepaste ecologie van de Luikse universiteit, en Roland de Schaezen, Directeur internationale en federale betrekkingen, Natagora (partner van BirdLife International)).

- Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
- Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
- Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
- Vrije Universiteit van Brussel
- Belgische Technische Coöperatie
- Koninklijk Museum voor Midden-Afrika
- KWIA
- VODO vzw
- Federaal Raad Duurzame Ontwikkeling
- Programmatorische Federale Overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling
- Nationale Plantentuin van België

Het luik ‘Wetenschapsbeleid’ werd ontwikkeld door een werkgroep aangestuurd door het Belgisch platform voor biodiversiteit, met experts afkomstig van volgende instanties :

- Federaal wetenschapsbeleid
- Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
- Koninklijk Museum voor Midden-Afrika
- Nationale Plantentuin van België
- Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
- Instituut voor Volksgezondheid
- Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie (CODA)

Het luik ‘Vervoer’ werd ontwikkeld door een werkgroep met experts uit de volgende instanties :

- Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer
- Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
- NMBS groep

Overeenkomstig de wet van 13 februari 2006 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma’s en de inspraak van het publiek bij de uitwerking van de plannen en programma’s in verband met het milieu, wordt er van 3 november 2008 tot en met 1 januari 2009 een publieksraadpleging gehouden in de twee landstalen. Deze verplichting vloeit voort uit het Verdrag betreffende toegang tot informatie, inspraak bij besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden, doorgaans het Verdrag van Aarhus genoemd. Parallel daarmee worden de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling, de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en de Raad voor het Verbruik, gevraagd om hun advies te geven op de tekst.

Na de raadplegingsperiode hebben de vier thematische werkgroepen (economie, ontwikkelingsamenwerking, vervoer en wetenschapsbeleid) de resultaten van de publieksraadpleging en de adviezen van de raden verwerkt en geïntegreerd in het plan⁵.

---

⁵ Enkel de Federale Raad Duurzame Ontwikkeling heeft een advies uitgebracht (« Advies over het ontwerp van federaal actieplan voor de integratie van de biodiversiteit in 4 federale sleutelsectoren », december 2008), http://www.belspo.be/frdocfdd/DOC/pub/ad_av/2008/2008a06n.pdf

Nationale Belgische Biodiversiteitsstrategie

De Belgische Biodiversiteitsstrategie werd goedgekeurd door de Interministeriële Conferentie Leefmilieu op 26 oktober 2006.

De algemene doelstelling van de Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie bestaat erin op nationaal en internationaal vlak bij te dragen tot het realiseren van de Europese doelstelling om de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen tegen 2010.

De Strategie is het eerste nationale document over biodiversiteit dat zowel op federaal als op regionaal niveau van toepassing is.

De strategie verbindt de voorziene doelstellingen en acties van de federaal en gewestelijke niveaus met elkaar, rekening houdend met de autonomie en de verdeling van de bevoegdheden.

Om elk bevoegdheidsniveau zo goed mogelijk te begeleiden, bepaalt de Strategie 15 strategische doelstellingen en 78 operationele doelstellingen die worden gedefinieerd voor een periode van 10 jaar (2006/2016).

Het federaal plan voor de integratie van biodiversiteit in 4 sleutelsectoren is de federale uitvoering van de Nationale Strategie van België voor Biodiversiteit. Daarvoor wordt in elke fiche de link gemaakt tussen de integratie-acties en de relevante doelstellingen van de Belgische Nationale Strategie voor Biodiversiteit.

Belang van biodiversiteit ⁶

Vandaag wordt de term “biodiversiteit” ruim gebruikt en hij is ook algemeen gekend. Het woord is een contractie van de woorden ‘biologie’ en ‘diversiteit’. Biodiversiteit bestaat uit drie niveaus :

- Soortendiversiteit : diversiteit van alle soorten;
- Genetische diversiteit : diversiteit van de genen bij dieren, planten, zwammen en micro-organismen;
- Diversiteit van ecosystemen : diversiteit van alle levende gemeenschappen die op aarde bestaan, zoals de tropische of gematigde wouden, woestijnen, moerassen, rivieren, bergen, koraalriffen, maar ook het landelijke of verstedelijkte milieu.

De biodiversiteit is de eerste bron voor essentiële producten in heel wat domeinen van ons dagelijks leven : de lucht die we inademen en het voedsel dat we eten, de productie van onze energie, de grondstoffen voor onze geneesmiddelen, enz. Biodiversiteit bewijst ons ook heel wat diensten zoals het filteren van ons water, de zuurstofproductie, het vruchtbaar maken van de bodem, het afremmen van de klimaatveranderingen en van overstromingsrisico's, pollenisering van fruitbomen enzovoort.

De biodiversiteit is dus wel degelijk beslissend voor het welzijn van de mens. Daarbovenop biedt ze ook een enorme waaier aan recreatieve mogelijkheden, en vormt ze een onuitputtelijke bron van leerprocessen, van opleidingen, van inspiratie en van culturele identiteit.

---

⁶ ‘Biodiversiteit in België, een overzicht’ – Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (2006)

Belang van de sectorale integratie

Een efficiënt beleid inzake biodiversiteit kan niet beperkt blijven tot acties die zich louter binnen het leefmilieudomein situeren. Er gaat namelijk te veel biodiversiteit verloren door activiteiten van andere economische sectoren, omdat er te weinig rekening gehouden wordt met hun impact op de biodiversiteit.

De impact van sectorale activiteit op de biodiversiteit moet een aandachtspunt zijn voor alle sectoren, en de actoren die inzake biodiversiteit actief zijn, moeten worden geraadpleegd. Ook is het nodig om de administraties en de verschillende departementen te helpen hun competenties en expertise op te bouwen zodat ze binnen hun eigen invloedssfeer de problemen rond biodiversiteit kunnen aanpakken.

De vier gekozen sleutelsectoren kunnen op die manier substantieel bijdragen tot de doelstellingen van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit (“VBD”). Elk van deze sectoren kan een aanzienlijk afremmend effect sorteren.

Een goede samenwerking tussen de verschillende bevoegdheidsniveaus zal noodzakelijk zijn om de uitvoering van het plan te vergemakkelijken. Krachtens het wederkerigheidsprincipe moet elk politiek niveau zich zodanig opstellen dat de efficiëntie van alle andere politieke niveaus vergroot.

1. Integratie van de biodiversiteit in de sector Economie

Een beleid dat ernaar streeft de bescherming en het duurzaam gebruik van de biodiversiteit te bevorderen, heeft rechtstreeks en onrechtstreeks invloed op het economisch leven, en omgekeerd hebben economische activiteiten ook invloed op de biodiversiteit.

Het begrip economische ‘sector’ moet hier binnen een heel ruim kader worden geïnterpreteerd, als een geheel van activiteiten gekoppeld aan de productie van goederen en diensten en aan de handel in de ruime zin van het woord.

Wegens deze ruime interpretatie werd er oor deze sector een heel gevarieerde waaier aan acties geïdentificeerd, die onder andere gericht zijn op de consument, op diverse economische sectoren enzovoort.

Vijf sleutelthema's werden omschreven om biodiversiteit te integreren in de sector Economie.

1) De kwestie bio-energie

De kwestie van de wereldwijde risico's/voordelen van de ontwikkeling van biobrandstof is momenteel het onderwerp van heel wat controversen. De promotie van biobrandstoffen zou aanzienlijke effecten kunnen hebben op sociaaleconomisch vlak, alsook voor de biodiversiteit, en dit zowel in de natuur als in de landbouw.

De acties die binnen het domein bio-energie werden geïdentificeerd gaan over :

- Belgische specificaties te controleren op het vlak van conformiteit met de duurzaamheidscriteria (waaronder biodiversiteit);
- De toepassing van het systeem van duurzaamheidscriteria in België;
- De evaluatie van de effecten van de ontwikkeling van biobrandstofteelten op de biodiversiteit in België, en van de sociaaleconomische effecten daarvan.

2) De economische en financiële instrumenten waarover de federale overheid beschikt

Om de normatieve instrumenten en procedures te vervolledigen is er een analyse nodig van de economische en financiële instrumenten die kunnen worden ingeschakeld om de biodiversiteitsdoelstellingen te kunnen realiseren.

Er worden twee pistes overwogen :

De integratie van biodiversiteit binnen de nationale Delcrederedienst

- De analyse van de mogelijkheden om een federaal financieringsmechanisme op te zetten voor de bescherming en het duurzaam gebruik van de biodiversiteit in de sector economie.

3) De toegang tot en de verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen

De eerlijke en billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit de benutting van genetische rijkdommen is de derde doelstelling van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit. De naleving van de bepalingen ter zake is voor de biodiversiteit van kapitaal belang. Hiermee worden immers die landen die biologisch gezien de rijkste van de wereld zijn (economisch gezien zijn dat nota bene vaak de armste), alsook de inheemse bevolkingen en lokale gemeenschappen die deze genetische rijkdommen bezitten, er rechtstreeks toe aangemoedigd om hun biodiversiteit te beschermen.

De acties die op deze fiche zijn opgesomd gaan over de informatie en de sensibilisering van de sectoren die actief zijn in de bioprospectie, en over de finalisering op

mondiale schaal van een stelsel in verband met de toegang tot en de verdeling van de voordelen.

4) Betrokkenheid van de bedrijfswereld

De bedrijven worden door de stakeholders (investeerders, werknemers, consumenten, enz.) meer en meer in het oog gehouden omwille van hun impact op het leefmilieu. Vele bedrijven bezitten en beheren gronden en hebben dus een rechtstreekse invloed op de biodiversiteit. Andere bedrijven kunnen onrechtstreeks invloed uitoefenen, zoals de financiële ondernemingen (via investeringen of via de toekenning van leningen)

Er worden twee pistes overwogen :

- Partnerschappen met de (private en openbare) bedrijven
- De consumptie

5) Duurzaam gebruik van biodiversiteit

Het *duurzaam gebruik van de biodiversiteit* verwijst naar “het gebruik van bestanddelen van de biologische diversiteit op een wijze en in een tempo die niet leiden tot achteruitgang van de biologische diversiteit op de lange termijn, aldus in stand houdend het vermogen daarvan om te voorzien in de behoeften en te beantwoorden aan de verwachtingen van de huidige en toekomstige generaties” (Verdrag Biologische Diversiteit, art. 2). Dit bijzonder ruime thema omvat talrijke domeinen zoals de invoer, de uitvoer, de doorvoer en de verkoop van soorten en producten (hout, soorten bedreigd door de internationale handel, invasieve uitheemse soorten enz.), de economische activiteit in de Noordzee, enz.

De acties op deze fiche gaan over: invasieve uitheemse soorten, activiteiten in de Noordzee, douane-acties ten voordele van biodiversiteit.

Voor elk van deze thema's werden er één of meerdere concrete acties geïdentificeerd.

9 fiches beschrijven hoe de zorg voor biodiversiteit in samenwerking met de verschillende sectoren zal worden geïntegreerd in de sector Economie. Deze fiches zijn te vinden in bijlage 1.

2. Integratie van de biodiversiteit in de Ontwikkelingssamenwerking

De Belgische ontwikkelingssamenwerking heeft als voornaamste doelstelling duurzame menselijke ontwikkeling door middel van armoede uit de wereld te helpen en heeft als rode draad de realisatie van de Millenniumdoelstellingen inzake ontwikkeling. Het leefmilieu, met inbegrip van de biodiversiteit, is essentieel voor een duurzame ontwikkeling en is een transversaal thema voor ontwikkelingssamenwerking. Daarbij worden in een aantal beleidsdocumenten, zoals de strategienota leefmilieu, de bescherming en het beheer van de biodiversiteit als prioritaire aandachtspunten naar voren geschoven.

Het is vanzelfsprekend dat biodiversiteit en de bescherming ervan niet stopt aan de Belgische of Europese grenzen maar in een globale context dient aangepakt te worden. De federale overheid is ook, via een aantal internationale overeenkomsten en andere akkoorden, rechtstreeks betrokken bij de bescherming en opvolging van de biodiversiteit.

Via het kanaal van Ontwikkelingssamenwerking wordt specifiek aandacht geschonken aan acties gericht naar de partners van ontwikkelingsamenwerking in het Zuiden, zodat deze ook aangemoedigd en versterkt worden om het aspect biodiversiteitbescherming met voldoende aandacht – zowel politiek als technisch – op te volgen en aan te kaarten.

Capaciteitsopbouw in het Zuiden, een betere informatiestroom en informatieverstrekking tussen Noord en Zuid en een betere samenwerking tussen bestaande structuren en instellingen staan hierbij centraal.

De acties voorzien in het luik ‘ontwikkelingsamenwerking’ kunnen verdeeld worden in zeven verschillende thema’s:

1. Traditionele kennis

Het verbeteren van het onderzoek en het verhogen van onze kennis over de biodiversiteit van zowel planten als dieren. Dit met specifieke aandacht voor de actieve rol van de inheemse bevolking en hun traditionele kennis.

2. Capaciteit opbouw

Het versterken van de capaciteitsopbouw rond biodiversiteit, met het versterken van de capaciteiten van onze partners voor de identificatie, de opvolging en de evaluatie van de biodiversiteit. Dit zowel met acties/vormingen in het Noorden als in het Zuiden.

3. Communicatie, educatie, sensibilisatie en opleiding

Het sensibiliseren van het grote publiek, dit vooral naar aanleiding van het Internationaal jaar van de biodiversiteit in 2010. Aandacht zal vooral gaan naar informatie en sensibilisatie in België zelf, maar dit zal ook zichtbaar zijn naar onze partnerlanden en partners in het Zuiden.

4. Milieu evaluatie van de plannen en programma’s van ontwikkelingssamenwerking

5. Integratie van biodiversiteit in het nationale beleid van de partnerlanden van de Belgische ontwikkelingssamenwerking

Dit zal gebeuren via verschillende activiteiten, zoals:

- (1) capaciteitsopbouw bij de nationale experts (in het Zuiden) om de nationale uitvoering van de biodiversiteitsverplichtingen op een meer efficiënte en coherente manier te laten verlopen,
- (2) het bijdragen aan een biodiversiteitsbevorderende omgeving in de partnerlanden, de "greening van de Poverty Reduction Strategy Papers" en het bevorderen van de integratie van biodiversiteit en bioveiligheid in de ontwikkelingsplannen van onze partnerlanden,
- (3) hulp bij het bestrijden van illegale houtkap en houthandel evenals het ondersteunen van nationale bosprogramma's.

6. « ex situ » behoud

Het "ex situ" beschermen van genetisch materiaal teneinde een bijdrage te leveren tot het behoud ervan, o.a. in genetische banken.

7. Klimaat en biodiversiteit

De klimaatverandering vormt een bedreiging voor de biodiversiteit. Omgekeerd kan de biodiversiteit een positieve bijdrage leveren in de strijd tegen de klimaatverandering (CO₂-absorptie, afzwakking van de gevolgen van de klimaatverandering). Het is noodzakelijk de synergieën te versterken tussen klimaat en biodiversiteit in de samenwerkingsacties:

- Het terugdringen van de emissies die het gevolg zijn van ontbossing en bosdegradatie in de partnerlanden;
- Op het vlak van de internationale ontwikkelingssamenwerking, de samenhang versterken tussen de aanpassingsmaatregelen en de bescherming van de biodiversiteit.

In totaal werden er, in samenwerking met de verschillende Belgische actoren en met de belangrijke partners, 13 actiefiches opgesteld die het aspect "beschermen van de biodiversiteit" in ontwikkelingssamenwerking in het licht stellen. Deze fiches zijn te vinden in bijlage 2.

De uitvoering van deze acties zal volledig verlopen in lijn met de uitvoering van de Millenniumdoelstellingen inzake ontwikkeling en zal coherent gebeuren met de internationale principes inzake efficiëntie van de hulpverlening en op basis van het concept partnerschap met de ontwikkelingslanden. Belgie beschouwt de relaties met de 18 partnerlanden inderdaad als een partnerschap binnen welk kader de keuze van de interventiesectoren en projecten gebeurt in overleg met het partnerland zodat dit in lijn is met hun strategie en nationaal ontwikkelingsbeleid.

3. Integratie van biodiversiteit in het Wetenschapsbeleid

Het wetenschapsbeleid is de beleidstak die zich bezighoudt met de oriëntatie, de planning en de financiering van het wetenschappelijk onderzoek op nationaal en federaal vlak. Het heeft een rechtstreekse impact op de onderwerpen die worden behandeld door het wetenschappelijk onderzoek, op de richting die het onderzoek uitgaat, op de manier waarop de wetenschappelijke resultaten worden verspreid en op de manier waarop de wetenschappelijke kennis input geeft aan de beleidsprocessen.

Een cruciaal thema als biodiversiteit zal alle politieke aandacht krijgen die het verdient en die het nodig heeft, indien het deel uitmaakt van een samenhangend wetenschapsbeleid, indien het is geïntegreerd in alle relevante onderzoeksdomeinen, op alle niveaus en in alle betrokken sectoren.

Er bestaan verschillende complementaire manieren om, enerzijds, een doeltreffend wetenschapsbeleid voor biodiversiteit op te zetten en, anderzijds, de integratie van biodiversiteit doorheen onderzoeksactiviteiten te verzekeren, onder andere door:

1. Het onderzoek te plannen aan de hand van doeltreffende onderzoeksprogramma's waarin voldoende aandacht wordt geschonken aan biodiversiteit
2. De onderzoeksinspanningen te concentreren en gebruik te maken van de bestaande vakkennis, die verdeeld is over de verschillende overheidsadministraties, privébedrijven, onderzoekscentra en universiteiten, om de ontwikkeling te steunen van een beleid inzake duurzame ontwikkeling;
3. Het onderzoek te gebruiken als katalysator voor een betere integratie van biodiversiteit in het sectoraal en cross-sectoraal beleid.

De volgende thema's zullen het mogelijk maken die doelstellingen te bereiken.

- 1) het onderzoek inzake biodiversiteit promoten binnen het volledige onderzoeksspectrum (zie fiche WB1)

Een eerste transversaal thema bestaat erin:

- biodiversiteit te integreren in alle onderzoeksprogramma's en -activiteiten die gefinancierd moeten worden door het federaal wetenschapsbeleid en door de federale administraties, en dat voor onderwerpen die mogelijke of daadwerkelijke gevolgen hebben voor de biodiversiteit of die voortvloeien uit de biodiversiteit ;
- onderzoek aan te bevelen naar de impact van de menselijke activiteiten en van het beleid op de biodiversiteit, alsook naar de bijdrage van biodiversiteit tot dat beleid en die activiteiten.

- 2) Instrumenten ontwikkelen om de toegang tot gegevens en informatie te verbeteren

Dit thema tracht de toegankelijkheid te bevorderen van wetenschappelijke informatie en gegevens, om aldus de doorstroming van die informatie te stimuleren naar de processen voor het ontwikkelen en uitvoeren van een beleid in verband met biodiversiteit. Die actie zal dus de wetenschappelijke onderbouwing van die processen versterken en zal een ondersteuning vormen voor de Belgische verbintenis ten aanzien van internationale initiatieven zoals DIVERSITAS, LIFE WATCH en GBIF (Global Biodiversity Information Facility), alsook de processen ter ondersteuning van de milieuakkoorden.

Vanuit operationeel oogpunt, wordt voorgesteld de ontwikkeling te ondersteunen/stimuleren van instrumenten en mechanismen die de toegankelijkheid verbeteren van gegevens en informatie met betrekking tot biodiversiteit aangaande diverse thema's die betrekking hebben op de expertise die aanwezig is in de federale wetenschappelijke instellingen.

Volgende acties worden voorgesteld:

- (1) "GerCol" – Coördinatie- en informatieplatform voor de Belgische verzamelingen vegetaal germoplasma
- (2) "Portaalsite over biodiversiteit in Afrika" – Gecentraliseerde toegang tot de collecties in verband met de Congolese biodiversiteit in België
- (3) "Anta'BIF" – Een gegevensportaal over de biodiversiteit op Antartica
- (4) Catalogus van eukaryote soorten in België
- (5) Biodiversiteit en traditionele kennis - - verzamelen van etnobotanische gegevens voor Centraal-Congo en kweken van planten die nuttig zijn voor de botanische tuin van Kisantu
- (6) Ex situ behoud - - verzamelen van etnobotanische gegevens voor Centraal-Congo en kweken van planten die nuttig zijn voor de botanische tuin van Kisantu

3) De wetenschappelijke competenties aanwenden ter ondersteuning van het beleid inzake duurzame ontwikkeling

Een derde actiegroep wil de kennis en de expertise rechtstreeks aanwenden ter ondersteuning van het beleid inzake duurzame ontwikkeling.

Dit thema wil ondersteunende netwerken of cellen identificeren en promoten die in staat zijn om rechtstreeks diensten te leveren voor de ontwikkeling, de implementatie, de opvolging en de evaluatie van sectoraal en transsectoraal beleid. Een aantal operationele elementen van deze actiegroep willen netwerken van wetenschappers stimuleren afkomstig uit verschillende disciplines die verband houden met biodiversiteit, met inbegrip van de sociaal-economische disciplines. In het kader van dit federaal plan, worden economie, ontwikkelingssamenwerking en transport beschouwd als prioritaire sectoren, maar er zal bijzondere aandacht worden besteed aan het transversaal beleid.

In het kader van dit 3de thema wordt voorgesteld om interdisciplinaire netwerken van experts te ondersteunen die diensten leveren aan het beleid, in functie van de beschikbare expertise en de vraag vanuit de federale administraties.

Meer specifiek worden volgende acties voorgesteld:

- (1) "Evaluatie van de Belgische ecosystemen" – De socio-economische waarde van de biodiversiteit in België evalueren
- (2) "ALIEN ALERT" – Een vroegtijdig detectiesysteem van invasieve uitheemse soorten
- (3) "Klimaatverandering en biodiversiteit" – Een forum om de impact van de klimaatverandering op de biodiversiteit te beperken

9 fiches beschrijven hoe de zorg voor biodiversiteit in samenwerking met de verschillende sectoren zal worden geïntegreerd in het federaal Wetenschapsbeleid. Deze fiches zijn te vinden in bijlage 3.

4. Integratie van de biodiversiteit in de sector vervoer

De vervoersinfrastructuur legt beslag op veel ruimte (bijna 2000 km² in 2005) en de ruimte wordt bovendien versnipperd zodat haar structuur diepgaand wordt gewijzigd. Vervoersinfrastructuur (wegen, spoorwegen, waterwegen) vormen tevens onoverkoombare hindernissen voor vele soorten, en daardoor hebben ze een verarmend effect op de genetische diversiteit doordat vele populaties worden geïsoleerd.

Zoals dat ook het geval is voor de drie andere federale sleutelsectoren (Economie, Ontwikkelingssamenwerking en Wetenschapsbeleid), draagt de integratie van de inspanningen inzake biodiversiteit in het vervoer ook bij tot de uitvoering van de Belgische Nationale Biodiversiteitsstrategie, die in 2006 werd aangenomen door de Interministeriële Conferentie voor Leefmilieu. Deze integratie kan geleidelijk inspelen op de mankementen van beleidslijnen die enkel de toename van de vervoersactiviteiten beogen, zonder dat daarbij rekening wordt gehouden met de milieucomponent. Maar om zover te komen, moet deze integratie deel uitmaken van een globale langetermijnvisie inzake mobiliteits- en vervoerbeleid. Op basis van de zeer brede verdeling van de bevoegdheden ter zake, en rekening houdend met de ontwikkeling van verschillende vervoermiddelen, moeten immers maatregelen worden opgestart en ingevoerd op alle verantwoordelijkheidsniveaus, niet alleen gedurende een legislatuur maar ook systematisch, met de bedoeling te komen tot een duurzame en logische strategie voor de bescherming en het behoud van de biodiversiteit op het hele grondgebied.

Ook al behoort het tot de bevoegdheid van de Gewesten om de mogelijke acties te bestuderen op de netten van auto-, water- en luchtwegen buiten Brussel-Nationaal, toch zullen de verschillende beleidsniveaus samenwerkingsverbanden op gang moeten brengen om de doelstellingen te kunnen halen waartoe België zich op internationaal niveau verbonden heeft. In het kader daarvan zal de integratie van de biodiversiteit in de sector vervoer door alle bevoegdniveaus moeten worden weergegeven in een nationaal mobiliteitsplan, dat nog moet worden uitgewerkt.

Op federaal niveau kunnen de acties die worden ondernomen voor een goede integratie van biodiversiteit van een verschillende orde zijn. Op korte en middenlange termijn, zullen de acties rond maritiem en spoorwegvervoer een aanzienlijke rol spelen voor volgende specifieke aspecten : de habitat, de migratie, de verspreiding en de verplaatsing van talrijke bedreigde of kwetsbare soorten. Deze acties moeten mee rekening houden met de factoren die de verspreiding van invasieve uitheemse soorten kunnen bevorderen. Bovendien vereist de verwezenlijking van duurzame activiteiten inzake mobiliteit en transport permanente acties voor sensibilisatie en samenwerking op nationaal, Europees en internationaal vlak want de voortschrijdende aantasting van de biodiversiteit gaat ook over onze grenzen heen.

Drie actiedomeinen worden vastgesteld en aanbevolen om ervoor te zorgen dat er met biodiversiteit rekening wordt gehouden binnen de sector vervoer :

- 1) Rekening houden met biodiversiteit in het maritiem vervoer door de introductie van invasieve soorten te beperken.
- 2) Zorgen voor een aangepast beheer van de producten/substanties die resulteren uit de bouw, het gebruik en de ontmanteling van schepen
- 3) Een duurzaam beheer verzekeren van de terreinen en infrastructuren van de NMBS-groep

Bovendien zal contact opgenomen worden met de gewesten om voor bepaalde maatregelen die zouden kunnen worden ontwikkeld ten behoeve van de biodiversiteit, samen te werken, zoals: de mogelijkheid om informatieborden te plaatsen om gebruikers op de hoogte te brengen van de oversteek van kikvorsen, de organisatie van opleidingen voor mobiliteitsadviseurs op gewestelijk en gemeentelijk niveau, de integratie van de normering en samenwerkingsovereenkomsten met de gewesten.

Drie actiefiches beschrijven hoe de bekommernis voor biodiversiteit in de sector ‘vervoer’ zal worden geconcretiseerd in samenwerking met de diverse actoren. Deze fiches zijn te vinden in bijlage 4.

5. Transversale actie

Een transversale actie die van toepassing is op de verschillende federale sectoren werd geïdentificeerd. Deze actie beoogt de integratie van biodiversiteit in de strategische milieu-evaluaties (fiche A). Deze actie wordt beschreven in bijlage 5.

6. Te onderzoeken pistes

Na afloop van de procedure voor publieke raadpleging van dit plan werden verschillende acties voorgesteld. Die konden niet worden uitgewerkt op het ogenblik dat dit plan werd goedgekeurd, omdat de voorstellen nog niet voldoende rijp waren of omdat er eerst nog een grondiger onderzoek moest plaatsvinden. Toch werden deze acties, gezien hun relevantie, hieronder opgenomen als denkposten die in de toekomst onderzocht moeten worden op het vlak van geschiktheid en haalbaarheid. Het gaat om:

- de mogelijkheid om jaarlijks een wedstrijd te organiseren die bedrijven ertoe aanzet om rekening te houden met biodiversiteit
- het aanmoedigen van het kennen en erkennen van de waarde van biodiversiteit voor de economische sector via toepassing van de biomimetica, met name via de organisatie van een wedstrijd waarbij een prijs wordt uitgereikt voor technische vernieuwingen die deze discipline op duurzame wijze valoriseren
- het onderzoeken van de mogelijkheid om een evenement te organiseren over het thema biodiversiteit en ontwikkelingssamenwerking in het kader van het Belgische voorzitterschap van de EU in 2010 (in overleg met de Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking, het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, de Nationale Plantentuin van België en Directie-Generaal Europese Zaken en Coördinatie - DGE).

7. Opvolging van de uitvoering van het plan

Uitvoeringsmodaliteiten:

De in de fiches aangeduide ‘verantwoordelijken’ zullen alle nodige maatregelen treffen om de actie waarvoor ze verantwoordelijk gesteld zijn, uit te voeren (organisatie van vergaderingen met de betrokken actoren indien nodig, budgettering, uitvoeringsmodaliteiten naargelang van de vastgelegde planning enz). Voor bepaalde acties zijn er verbanden tussen fiches; in dat geval zullen de verantwoordelijken zich op elkaar afstemmen zodat de uitvoering zo coherent mogelijk gebeurt.

Om de rapportering te vergemakkelijken, zal elke verantwoordelijke proberen om indicatoren vast te leggen voor de opvolging van de uitvoering van de acties (‘prestatie-indicatoren’).

Opvolging en begeleiding

Jaarlijkse opvolging

De strategische opvolging zal gebaseerd zijn op een jaarlijkse gegevensinzameling (idealiter op basis van de prestatie-indicatoren) gedurende de uitvoering van het Plan.

Er zullen jaarlijks bijeenkomsten van de werkgroepen ‘economie’, ‘samenwerking’, ‘wetenschap’ en ‘vervoer’ georganiseerd worden om de stand van zaken van het Plan te evalueren en er een balans van op te maken.

De follow-up van de uitvoering van de acties die opgenomen zijn in dit Plan zal gebeuren via de specifieke procedures voor de evaluatie van elk betrokken departement (zelfevaluatie).

Tussentijdse evaluatie

Een verslag van een tussentijdse interne evaluatie zal eind 2011 bezorgd worden aan de Ministerraad, het Parlement en aan de Interministeriële Conferentie Leefmilieu. In deze evaluatie wordt de stand van zaken gegeven van de uitvoering van het plan in België. Zo kan bekeken worden wat de sterke en de zwakke punten in de uitvoering zijn en wat zo nodig gedaan kan worden om eventuele leemtes op te vullen.

Eindevaluatie

Een eindevaluatie zal in 2013 plaatsvinden en zal met name betrekking hebben op de globale impact op het vlak van sectorale integratie van de biodiversiteit op federaal niveau. Er zal een balans worden opgemaakt van de eventuele ‘implementation gaps’ (why and how?) en de juiste antwoorden die daarop moeten komen.

Daartoe kan een beroep gedaan worden op Adviesraden zoals de FRDO.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: Actiefiches in de sector Economie	22
Fiche E 1: Rekening houden met biodiversiteit op het vlak van de bio-energie.....	23
Actie 1 : Ervoor zorgen dat de specificaties van de biobrandstoffen in België worden getoetst op hun conformiteit met de duurzaamheidscriteria (waaronder biodiversiteit)..	26
Actie 2 : Het systeem van duurzaamheidscriteria toepassen in België	27
Actie 3: De gevolgen evalueren van de ontwikkeling van biobrandstofproductie op de biodiversiteit in België en in derde landen	28
Fiche E 2a: Biodiversiteit integreren in de Nationale Delcrederedienst	29
Actie 1: Infosessies organiseren voor de belangrijkste klanten van de Delcrederedienst	30
Actie 2: Opleiding ‘biodiversiteit’ organiseren.....	31
Actie 3: De raad van bestuur van de Nationale Delcrederedienst sensibiliseren	31
Actie 4: Biodiversiteit integreren in de milieueffectenstudie van de projecten A en B van de Nationale Delcrederedienst.....	32
Fiche E 2b: Federaal financieringsmechanisme voor de bescherming en het duurzaam gebruik van biodiversiteit in de sector economie.....	33
Actie 1: De mogelijkheden onderzoeken om een financieringsmechanisme op te zetten voor de federale acties inzake biodiversiteit in de sector economie (fonds en vergoedingen).....	34
Fiche E 3: Toegang tot en verdelen van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van de genetische hulpbronnen.....	36
Actie 1 : Het begrip « Access and Benefit Sharing (ABS)» toelichten aan de minst geïnformeerde doelgroepen en de informatie ruim verspreiden	38
Actie 2 : Project ter capaciteitsopbouw opstarten met de privésector.....	39
Actie 3: Een internationaal systeem «Access and Benefit Sharing» ontwikkelen.....	40
Fiche E 4a: Biodiversiteit en bedrijven	41
Actie 1: Partnerschappen 'Business and Biodiversity' uitwerken met de Belgische publieke ondernemingen	42
Actie 2: Privéondernemingen aanmoedigen.....	43
Fiche E 4b: Consumptiegedrag aanmoedigen dat bevorderlijk is voor de biodiversiteit.....	45
Actie 1: De coherentie van de boodschappen aan de consumenten verbeteren zodat zij worden aangezet tot duurzame consumptiebeslissingen	46
Actie2: Producten uit een duurzaam bosbeheer promoten.....	46
Fiche E 5a: Federale instrumenten voor het inperken van de introductie van invasieve uitheemse soorten in België ontwikkelen (duurzaam gebruik van biodiversiteit)	48
Actie 1: Sleutelsectoren sensibiliseren	49
Actie 2: Het bestaande juridische kader uitbreiden en actualiseren.....	50
Fiche E 5b: De biodiversiteit in stand houden door duurzaam gebruik van de hulpbronnen uit de Noordzee te promoten	52
Actie 1 : Een effectief netwerk van mariene beschermde gebieden oprichten	54
Actie 2 : Geulen als biologische reservoirs beschermen.....	55
Actie 3: Bedreigde soorten beschermen.....	56
Actie 4 : Een geïntegreerde aanpak promoten.....	57
Fiche E 5c: De acties van de douane inzake biodiversiteit versterken (duurzaam gebruik van de biodiversiteit).....	58
Actie 1: Controlebeleid voeren ten gunste van de biodiversiteit.....	59
Actie 2: Gegevensbank inbreuken tegen de biodiversiteit ontwikkelen	59

Actie 3: Agenten opleiden.....	60
Actie 4 : De wettelijke bepalingen aanpassen voor lichte overtredingen.....	60
Actie 5: Reizigers sensibiliseren	61
Actie 6: Samenwerkingsprotocol douane – milieu opstellen over biodiversiteit.....	61
BIJLAGE 2: Actiefiches in de sector Ontwikkelingsamenwerking.....	63
Fiche OS 1: Biodiversiteit en traditionele kennis (thema 1).....	64
Actie 1: Valoriseren van de ‘ <i>Prelude Medicinal Plants Database</i> ’	65
Actie 2: Ecuador: Programma Institutionele Universitaire Samenwerking – “Farmacologische indeling van geneeskundige planten”.....	65
Actie 3: Benin - Doelgericht interuniversitair programma 2006 “Bijdrage tot de ontwikkeling van behandelingen tegen malaria op basis van planten die worden gebruikt in de traditionele geneeskunde”	66
Fiche OS 2: Capaciteit opbouwen voor de identificatie, de opvolging en de evaluatie van biodiversiteit (thema 2)	68
Actie 1: De overdracht van interdisciplinaire kennis bevorderen aan de hand van stages en studiebezoeken voor Afrikaanse wetenschappers	69
Actie 2: Programma Eigen Initiatieven 2008 (VLIR-UOS).....	70
Actie 3: Programma Noord-Acties (VLIR-UOS)	71
Actie 4: Gericht universitair project (CIUF-CUD)	71
Actie 5: Programma Institutionele Universitaire Samenwerking (CIUF-CUD)	72
Actie 6: Versterking van de ERAIFT (Programma Koninklijk Museum voor Midden Afrika - KMMA).....	73
Actie 7: Informatienetwerk voor de biodiversiteit van Midden Afrika (Programma Koninklijk Museum voor Midden Afrika)	74
Actie 8: Programma Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN)	75
Fiche OS 3: Informeren en sensibiliseren van het publiek in verband met het belang van de biodiversiteit voor de ontwikkeling en de strijd tegen armoede in het kader van het Internationale Jaar van de Biodiversiteit (2010) (thema 3)	78
Actie 1: Communiceren en sensibiliseren rond het thema “biodiversiteit, ontwikkeling en strijd tegen de armoede”	79
Actie 2 : Opname van biodiversiteit in de programma’s voor ontwikkelingseducatie van de Belgische Technische Coöperatie bevorderen.....	79
Fiche OS 4: Een environmental integration toolkit voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking ontwikkelen (thema 4)	81
Actie 1: De <i>toolkit</i> ontwikkelen.....	81
Fiche OS 5: Een overzicht hebben van de Belgische ontwikkelingssamenwerking op het gebied van biodiversiteit (thema 4).....	84
Actie 1: Een volledig beeld krijgen van alle samenwerkingsprojecten en projecten die België ondersteunt op het gebied van biodiversiteit	84
Fiche OS 6: Ex ante milieu evaluatie uitvoeren voor programma’s en projecten (thema 4).....	86
Actie 1: De programma’s en projecten gefinancierd in de partnerlanden hebben een ex ante milieuevaluatieprocedure, die afhankelijk van de omstandigheden varieert van een milieuscreening tot een volledige milieueffectrapportage of een strategische milieueffectbeoordeling.....	86
Fiche OS 7: Organiseren van TEMATEA National Capacity Building workshops (thema 5).....	88
Actie 1: Verstrekken van financiële en technische ondersteuning voor training en capaciteitsopbouw via Nationale TEMATEA Workshops in 3 partnerlanden per jaar ...	88

Fiche OS 8: Bijdragen tot de creatie van een biodiversiteitsbevorderende omgeving in partnerlanden (thema 5).....	90
Actie 1: Bevorderen van de aandacht voor het aspect biodiversiteit in partnerlanden	91
Actie 2: Het Belgisch CHM (Clearing House Mechanism) uitbreiden ter ondersteuning van een betere nationale uitvoering van beleid voor ontwikkelingssamenwerking en biodiversiteit.....	92
Fiche OS 9: De integratie van biodiversiteit en bioveiligheid in de ontwikkelingsplannen van partnerlanden bevorderen (thema 5).....	94
Actie 1: De integratie biodiversiteits- en bioveiligheidsaspecten in de ontwikkelingsplannen van partnerlanden bevorderen.....	94
Fiche OS 10: Illegale houtkap en bijbehorende illegale handel bestrijden (thema 5)	96
Actie 1: Inspanningen van ontwikkelingslanden ondersteunen om illegale houtkap en bijbehorende illegale handel te bestrijden.....	96
Fiche OS 11: De ontwikkeling van nationale bosprogramma's ondersteunen, evenals hun integratie met andere relevante beleidsinstrumenten (thema 5)	99
Actie 1: De ontwikkeling van nationale bosprogramma's ondersteunen.....	99
Fiche OS 12: Het <i>ex situ</i> instandhouden van de biodiversiteit (thema 6).....	105
Actie 1: Het behoud en het beschermen van de genetische biodiversiteit van de banaan (<i>Musa spec</i>) bevorderen	106
Fiche OS 13: De rol van biodiversiteit in de mitigatie van en aanpassing aan klimaatsveranderingen ondersteunen (thema 7)	108
Actie 1 : De emissie uit ontbossing en bosdegradatie verminderen.....	108
BIJLAGE 3: Actiefiches in de sector Wetenschapsbeleid	112
Fiche WB 1: Biodiversiteit in het onderzoek– Promoten van integratie van biodiversiteitsaspecten doorheen het gehele onderzoeksspectrum	113
Actie 1: Promoten van integratie van biodiversiteitsaspecten doorheen het gehele onderzoeksspectrum.....	113
Fiche WB 2.1: “GerCol” – Nationale verzamelingen vegetaal germoplasma coördineren en inventariseren.....	115
Actie 1 : Coördineren en inventariseren van de Belgische verzamelingen vegetaal germoplasma	116
Fiche WB 2.2: “Portaalsite over biodiversiteit in Afrika” – Gecentraliseerde toegang verzekeren tot de collecties in verband met de Congolese biodiversiteit in België.....	120
Actie 1: Gecentraliseerde toegang verzekeren tot de collecties in verband met de Congolese biodiversiteit in België	121
Fiche WB 2.3: « Anta'BIF » – Een gegevensportaal over de biodiversiteit op Antarctica.....	123
Actie 1: Een gegevensportaal over de biodiversiteit op Antarctica oprichten.....	123
Fiche WB 2.4: Catalogus van eukaryote soorten in België.....	126
Actie 1 : Ontwikkelen van een catalogus van eukaryote soorten in België	126
Fiche WB 2.5: Biodiversiteit en traditionele kennis.....	129
Actie 1: Verzamelen van etnobotanische gegevens voor centraal Kongo	130
Actie 2: Kweken van nuttige planten in de botanische tuin Kisantu (DR Kongo)	131
Fiche WB 2.6: Het <i>ex situ</i> instandhouden van de biodiversiteit.....	133
Actie 1: Inventariseren van de <i>ex-situ</i> verzamelingen van planten in de Centraal-Afrikaanse botanische tuinen	134
Fiche WB 3.1: “Evaluatie van de Belgische ecosystemen” – De socio-economische waarde van de biodiversiteit in België evalueren	137

Actie 1 : De socio-economische waarde van de biodiversiteit in België evalueren.....	138
Fiche WB 3.2: “ALIEN ALERT” – Oprichten van een vroegtijdig detectiesysteem van invasieve uitheemse soorten	141
Actie 1: Risicoanalyse en finalisering van de alarmlijsten en van de lijsten met invasieve uitheemse soorten in België om te komen tot een vroegtijdig detectiesysteem van invasieve uitheemse soorten.....	142
Fiche WB 3.3: “Klimaatverandering en biodiversiteit” – Een forum om de impact van de klimaatverandering op de biodiversiteit te beperken.....	147
Actie 1: Een forum om de impact van de klimaatverandering op de biodiversiteit te beperken	147
BIJLAGE 4: Actiefiches in de sector Vervoer	152
Fiche M 1: Rekening houden met biodiversiteit in het maritiem vervoer via acties die de introductie van invasieve soorten kunnen beperken.....	153
Actie 1: Ballastwater en sedimenten controleren en beheren.....	153
Actie 2 : Bij de ontwikkeling van het federaal maritiem beleid, rekening houden met het risico op introductie van invasieve uitheemse soorten in de mariene gebieden, onder meer via de gepaste toepassing van de aangepaste instrumenten (evaluatie van de impact van bepaalde plannen en programma’s op het leefmilieu, DOEB test...)	154
Actie 3 : Specifieke maatregelen nemen ten aanzien van de vis- en reservegebieden om de mariene fauna en flora te bevorderen	155
Fiche M 2: Lozingen van gevaarlijke stoffen door de maritieme vervoersindustrie verminderen	157
Actie 1 : Op internationaal niveau, meewerken aan de uitwerking van een IMO-Overeenkomst over de ontmanteling van schepen rekening houdend met de veiligheids- en ecologiestandaarden.....	157
Actie 2 : Ratificeren en uitvoeren de Conventie betreffende schadelijke antifoulingssystemen op schepen.....	158
Actie 3 : Sensibiliseren van de studenten van de marine-instituten voor de milieumodules van het internationaal verdrag betreffende de normen voor zeevarenden inzake opleiding, diplomering en wacht dienst (STCW)	159
Fiche M 3: Een duurzaam (biodiversiteit) beheer van de grond en infrastructuur van de NMBS groep verzekeren.....	161
Actie 1: Bermen ecologisch beheren en het pesticidengebruik beperken	161
BIJLAGE 5: Transversale actiefiche.....	163
Fiche A: Biodiversiteit opnemen in de strategische milieubeoordelingen.....	164
Actie 1: Effectief rekening houden met de biodiversiteit bij het uitvoeren van strategische milieubeoordelingsstudies	166
BIJLAGE 6: samenstelling van de vier werkgroepen.....	168
BIJLAGE 7: lijst van de afkortingen	170
BIJLAGE 8: Glossarium	173

BIJLAGE 1: Actiefiches in de sector Economie

Fiche E 1: Rekening houden met biodiversiteit op het vlak van de bio-energie

Inleiding

Biomassa speelt een centrale rol bij het bereiken van de globale doelstelling op het vlak van hernieuwbare energie. Het vervangen van een deel van de fossiele energie door vaste biobrandstoffen is gunstig voor de broeikasgasemissies en kan positief zijn voor de luchtkwaliteit, met name wat betreft de zwaveluitstoot. Het gebruik van biomassa zal geoptimaliseerd moeten worden in zijn drie functies: voeding (voor mens en dier), energie en “materiaal” (constructiehout, papier, omzetting in compost en gisting, textiel, ...)

Ook al is de energiewinning uit biobrandstof voornamelijk een gewestelijke bevoegdheid, de federale regering is verantwoordelijk voor het luik met betrekking tot de invoering van een stelsel van duurzaamheidscriteria van biobrandstoffen (specificaties gelinkt met de producten) in het kader van de wet van 1998 betreffende de productnormen ter bevordering van duurzame productie- en consumptiepatronen en ter bescherming van het leefmilieu en de volksgezondheid. Die criteria zijn expliciet opgenomen in de recente Europese richtlijnen inzake hernieuwbare energie en brandstofkwaliteit (gepubliceerd in het Publicatieblad van 5 juni 2009). Dat is de belangrijkste maatregel om redelijk gebruik van biobrandstoffen mogelijk te maken, terwijl toch de negatieve gevolgen voor de biodiversiteit worden beperkt.

2003 was een sleuteljaar voor de aanwezigheid van biobrandstoffen in Europa. In dat jaar werden namelijk richtlijnen « 2003/30/EG » en « 2003/96/EG » goedgekeurd. De eerste moedigt de lidstaten aan om het gebruik van biobrandstoffen te promoten. Ze legt indicatieve doelstellingen vast voor de invoering van een minimaal aandeel biobrandstoffen op de markt: 2% in 2005 en 5,75% in 2010. De tweede gaat in op de hogere kostprijs van biobrandstoffen ten opzichte van traditionele brandstoffen. Deze richtlijn staat de lidstaten toe om biobrandstoffen volledig of ten dele vrij te stellen van taksen. België heeft zich voor een gedeeltelijke vrijstelling uitgesproken.

Zo promoten het Koninklijk Besluit van 4 maart 2005 en de wet van 10 juni 2006 de biobrandstoffen in België. Volgens deze wet worden de erkenningen voor productie-eenheden van biobrandstof toegekend in functie van criteria zoals: een beperkte afstand tussen de oogstplaatsen en de productie-eenheid, de gunstigste CO₂-balans, de energie-efficiëntie van de productie-eenheid of het lage gebruik van meststoffen en pesticiden. Bij de toekenning wordt rekening gehouden met de globale CO₂-balans om ervoor te zorgen dat de productie van biobrandstof wel degelijk een daling teweegbrengt van de broeikasgasemissies; maar met uitzondering van het gebruik van pesticiden/meststoffen is er geen enkel criterium inzake biodiversiteit voorzien in de toekenningscriteria. De erkenningen werden verleend op basis van deze criteria. Die liggen vast tot 2013.

In december 2006 keurde de Europese Commissie een actieplan goed op het domein van de biomassa's dat kadert in de context van de bevordering van de hernieuwbare energiebronnen. Aan dit plan werd een specifieke strategie gekoppeld ter promotie van de ontwikkeling van de productieketens van biobrandstoffen.

De Europese Unie (EU) heeft zich onlangs, in de context van de continuïteit van de energievoorziening en de klimaatopwarming, ambitieuze doelstellingen opgelegd om zowel haar afhankelijkheid van fossiele brandstoffen als haar broeikasgasemissies te verminderen. Tijdens de Europese top van maart 2007 legde de EU zich drie doelstellingen op voor 2020: haar broeikasgasemissies met 20% doen afnemen ten opzichte van 1990, 20% van haar energie produceren door middel van hernieuwbare bronnen en haar energie-efficiëntie met 20% verbeteren. Biomassa zal staan voor een belangrijk aandeel binnen het geheel van hernieuwbare bronnen in 2020. De transportsector zorgt trouwens voor een aanzienlijke negatieve milieupact, en het is moeilijk daar verandering in te brengen. De inspanningen inzake groene energie omvatten dan ook een specifieke doelstelling⁷ voor hernieuwbare energie op transportgebied, waaronder de biobrandstoffen, vastgelegd op 10 % van de totale diesel en benzine consumptie.

Aangaande de kwestie van de risico's/voordelen van de ontwikkeling van biobrandstoffen op wereldvlak bestaan momenteel heel wat controverses. De promotie van biobrandstoffen zou inderdaad ingrijpende gevolgen kunnen hebben, zowel positief als negatief, op sociaal-economisch vlak en inzake de natuurlijke en de landbouwkundige biodiversiteit.

De grote economische waarde van energieteelten zou de landbouwers voordeel moeten opleveren, en dan vooral de allerarmste, zowel in Europa als in de ontwikkelingslanden (FAO verslag, 2008).

Een slecht omkaderde ontwikkeling van de productie van energieteelten voor de biobrandstoffen van de 1ste generatie kan een bedreiging vormen voor de wilde en de landbouwdiversiteit op wereldschaal. De biodiversiteit zou kunnen aangetast geraken door de toename van de ontbossing, door veranderingen in de evenwichten binnen de ecosystemen die zijn veroorzaakt door de anarchistische ontwikkeling van culturen, door de vermindering van braaklanden en van de soorten en habitats die daaraan inherent zijn, door het gebruik van genetische gemodificeerde organismen of door massaal beroep op meststoffen en pesticiden.

De ontwikkeling van tweedegeneratiebiobrandstoffen (die gedeeltelijk de eerstegeneratiebiobrandstoffen zullen vervangen) zou tegen 2017 rond moeten zijn. Daardoor wordt er energie gewonnen uit de cellulosefractie en uit de lignocellulosefractie van de biomassa. Deze biobrandstoffen zullen minder bewerkbare oppervlakte vragen om dezelfde hoeveelheid energie te produceren, de kosten voor de productie van biomassa per hectare zullen dalen, net zoals het totale gebruik van meststoffen en pesticiden.

In een derde fase zullen we biobrandstoffen kunnen produceren met niet-gecultiveerde biomassa zoals algen of de organische fractie van afval. Er zijn echter nog andere types risico's, waaronder die in verband met bioveiligheid (zoals de promotie van genetisch gemodificeerde bomen), die geëvalueerd moeten worden.

Een verslag gepubliceerd door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) geeft aan dat «de huidige boom in de ontwikkeling van biobrandstoffen zorgt voor niet-duurzame spanningen die de markten zullen destabiliseren zonder dat ze significante voordelen teweegbrengen voor het milieu» en dat «wanneer men rekening houdt met de verzuring, het gebruik van meststoffen, het verlies aan biodiversiteit en de toxiciteit van de landbouwpesticiden, het totale milieueffect van ethanol en van biodiesel erg makkelijk groter kan zijn dan dat van aardolie en minerale dieselolie».

---

⁷ Richtlijn 2009/28/CE

Om die negatieve gevolgen te vermijden, heeft de Europese Unie zonet richtlijn 2009/28/EG uitgevaardigd, waarin een hele reeks duurzaamheidscriteria worden bepaald. Die criteria zullen nageleefd moeten worden door alle vormen van biomassa die in de productieketens van biobrandstoffen terechtkomen en door de productieketens zelf, vanaf de productie (daartoe behoort het belangrijke luik van de wijziging van het landgebruik en de ontbossing die daarmee gepaard gaat) tot de eindgebruikers. Die criteria zullen betrekking hebben op alle dimensies van de duurzame ontwikkeling, met name de economie, en sociale en milieuaangelegenheden (waaronder de biodiversiteit). Sommige landen zoals het Verenigd Koninkrijk, Nederland en Duitsland zijn erg actief op dit vlak en beschikken reeds over resultaten van wetenschappelijke studies. Er bestaan echter nog steeds tal van barrières, met name wat betreft de criteria die zich niet richten op het milieu. Die zullen overwonnen moeten worden opdat er een geharmoniseerd systeem kan worden ingevoerd. De comitologiewerkzaamheden zouden tegen eind 2009 moeten starten.

Het federaal wetenschapsbeleid heeft de *LIBIOFUEL*-studie⁸, die werd afgerond in 2006. Deze studie

1. evalueert op korte en middellange termijn de in aanmerking komende biobrandstoffen voor transport ;
2. vergelijkt het productiepotentieel van biomassa voor de biobrandstoffen in België ten opzichte van de geïmporteerde biomassa ;
3. geeft een analyse van de volledige levenscyclus van drie biobrandstofproducten (ethanol, granen en bieten, en diester van koolzaad) en
4. analyseert de storingen van een systeem (in dit geval België) door na te gaan wat de impact is van de binnenkomende en buitengaande biomassastromen op het vlak van energiegebruik, CO₂-balans en kosten.

In het kader van het onderzoeksprogramma Wetenschap voor een Duurzame Ontwikkeling (SSD), steunt het federaal Wetenschapsbeleid een onderzoeksproject gewijd aan de studie van een reeks processen die het mogelijk maken bio-energie te produceren op basis van landbouwproducties. Dat project loopt momenteel onder de naam *TEXBIAG*⁹: beslissingstools voor de ontwikkeling van bio-energie in de landbouw. Deze studie gaat in op de kosten verbonden aan deze processen alsook de economische en de milieueexternaliteiten die ze met zich meebrengen. De einddoelstelling van dit project is te komen tot een significante bijdrage van bio-energie uit landbouw met het oog op een vermindering van de uitstoot van broeikasgasen, de duurzame en gediversifieerde energievoorziening, de stijging van de inkomsten van landbouwers en de plattelandsontwikkeling.

Om die doelstelling te bereiken, zal het *TEXBIAG*-project drie specifieke tools ontwikkelen:

- Een database van primaire kwantitatieve data omtrent de milieu- en de sociaal-economische impact van bio-energie uit landbouw met daarin ook de logistieke aspecten van het gebruik van biomassa;
- Een wiskundig model dat de externaliteiten van bio-energie uit landbouw “monetariseert”;
- Een tool dat een voorspelling kan maken aangaande de impact van de beleidsbeslissingen genomen in het kader van de ontwikkeling van bio-energie uit landbouw op verschillende economische sectoren (energie, landbouw, industrie en milieu).

---

⁸ Liquid Biofuels in Belgium in a Global Bio-Energy Context - J. De Ruyck, J.M. Jossart, G. Palmers, D. Lavric, S. Bram, A. Novak, M.S. Remacle, G. Dooms, C. Hamelinck, R. Van den Broek Federal Science Policy, 2006
<http://www.3e.be/library/VEBCR2PL.pdf>

⁹ <http://www.texbiag.be/>

Daarnaast analyseert het project ‘Biofuels Sustainable End uSe’ (*BIOSES*), eveneens gefinancierd in het kader van het SSD-programma (2007 – 2010) de impact van verschillende scenario’s voor marktintroductie van biobrandstoffen in het Belgisch transportsysteem op korte, middellange en lange termijn (2010, 2020 en 2030). Het project zal zich buigen over de praktische haalbaarheid en de ecologische, sociaal-economische en macro-economische gevolgen van de invoering van biobrandstoffen in België.

Begin 2008 richtte de Federale raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO) een specifieke werkgroep op voor de kwestie van de duurzaamheid van het gebruik van biomassa voor energiedoeleinden. Op het einde van zijn werkzaamheden heeft de FRDO zijn advies gepubliceerd op 4 juli 2008¹⁰.

! Deze fiche heeft een link met actie 5 van de fiche WB 3.3 van het luik wetenschapsbeleid (“Klimaatverandering en biodiversiteit - Een forum om de impact van de klimaatverandering op de biodiversiteit te beperken”).

Acties

Actie 1 : Ervoor zorgen dat de specificaties van de biobrandstoffen in België worden getoetst op hun conformiteit met de duurzaamheidscriteria (waaronder biodiversiteit)

A. Beschrijving:

Op 23 januari stelde de Europese Commissie de lidstaten een herziening van de Europese richtlijn inzake hernieuwbare energie (waaronder de biobrandstoffen), in de context van het pakket « Energie / Klimaat van de EC » (20% in 2020). Parallel daarmee zal de herziening van de richtlijn inzake de kwaliteit van de brandstoffen een keuzesysteem voor de biomassa bevatten, gebaseerd op stevige duurzaamheidscriteria en een methodologie ter analyse van de levenscyclus. België bestudeert de belangrijke vraag van de duurzaamheidscriteria binnen een werkgroep onder leiding van het Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid (CCIM) en ENOVER (OVERleg Staat/gewesten op het gebied van Energie). Het toepassingsveld dat onder dit systeem van criteria valt is ongetwijfeld ruimer dan het lijkt. Zo moet er ook rekening worden gehouden met de energetische biomassa die werd verbrand in elektriciteitscentrales of vergistbaar materiaal voor biomethanisatie.

België heeft erop toegezien Belgische expertise aan te brengen tijdens de voltooiing van de richtlijnen ‘hernieuwbare energie’ en ‘kwaliteit van de brandstoffen’ en verdedigde het in rekening brengen van de biodiversiteit in de duurzaamheidscriteria. Op basis van dit nieuwe Europese systeem en krachtens de wet productnormen gaat België een controlecel uitbouwen om na te gaan of de specificaties van de biobrandstoffen beantwoorden aan de duurzaamheidscriteria, met bijzondere aandacht voor de naleving van de criteria rond biodiversiteit (bescherming van natuurgebieden met hoge biodiversiteit zoals de primaire wouden of de venen, grondgebieden waar soorten leven die als bedreigd erkend zijn door de internationale akkoorden). Daartoe zal er specifieke expertise nodig zijn binnen de controlecel.

B. RACI:

Responsibile : Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – DG Leefmilieu

¹⁰ http://www.frdo.be/DOC/pub/ad_av/2008/2008a04n.pdf

Accountable : Ministerraad
Consultable : Federale Overheidsdienst Economie - Energie, Federale Overheidsdienst Financiën, Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer
Informable : Gewesten

C. Timing:
2009-2010

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit
Strategische doelstelling 4 “Duurzaam gebruik van de componenten van biodiversiteit garanderen en promoten”, subdoelstelling 4c.8: “Garanderen dat de productie van planten voor hernieuwbare energie geen negatieve invloed heeft op de biodiversiteit”.

Actie 2 : Het systeem van duurzaamheidscriteria toepassen in België

1) Beschrijving:

Actie 1 zal als gevolg hebben de omzetting op gewestelijk en federaal niveau van de nieuwe herziene richtlijnen. Het zal nodig zijn het systeem van de duurzaamheidscriteria concreet toe te passen op de in België ontwikkelde productieketens. Bijzondere aandacht wordt verwacht voor de scenario's voor de productie van energetische biomassa die werden ontwikkeld door de Commissie. De productie van biomassa voor energiegebruik moet, voor een groot deel, gecentraliseerd blijven in Europa. Deze voorwaarde is op zich een maatregel die de impact wil verminderen op de biodiversiteit van de grote tropische biosystemen (zie impactstudie inzake biobrandstof van de Commissie).

De federale omzetting van de richtlijnen ‘inzake hernieuwbare energie’ en inzake de kwaliteit van de brandstof zal gebeuren onder leiding van de cel CONCERE/ENOVER.

Deze actie beoogt de trouwe omzetting van de Europese verplichtingen in België (richtlijnen).

2) RACI:

Responsible : Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – DG Leefmilieu en Federale Overheidsdienst Economie - Energie

Accountable : Ministerraad

Consultable: Gewesten, Federale Overheidsdienst Financiën, Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer.

Informable: maatschappelijk middenveld

3) Timing:
2009-2010

4) Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit
Strategische doelstelling 4 “Duurzaam gebruik van de componenten van biodiversiteit garanderen en promoten”, subdoelstelling 4c.8: “Garanderen dat de productie van planten voor hernieuwbare energie geen negatieve invloed heeft op de biodiversiteit”.

Actie 3: De gevolgen evalueren van de ontwikkeling van biobrandstofproductie op de biodiversiteit in België en in derde landen

A. Beschrijving:

Een studie is opgestart om de milieu-impact te evalueren van het kweken van gewassen voor biobrandstoffen op de biodiversiteit in België en om de gevolgen op sociaal-economisch vlak te evalueren. Deze studie bespreekt de recente tendens rond de toenemende vraag naar biobrandstoffen die is toe te schrijven aan het opzetten van ambitieuze Europese doelstellingen terzake, en aan de “boom” van de petroleumprijzen. De studie zal worden voortgezet in een studie gewijd aan de mogelijke impact in de derde landen die die gewassen zouden kunnen leveren. De globale doelstelling is de recente Europese doelstellingen voor de introductie van biobrandstoffen op de markt te verzoenen met de duurzaamheidscriteria inzake biodiversiteit. Op het einde van het onderzoek is er een ruime bekendmaking van de resultaten voorzien, naast een raadpleging van de belangrijkste betrokken actoren waaronder de producenten van biobrandstoffen, de boerensyndicaten en de verenigingen die bezig zijn met de bescherming van de biodiversiteit. Uit dit proces zullen er concrete voorstellen voortvloeien voor de herzieningen die voorzien zijn in het kader van de richtlijnen « vernieuwbare energie » en « brandstofkwaliteit ».

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – DG Leefmilieu

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale Overheidsdienst Economie – Energie, Universiteiten, federaal wetenschapsbeleid, enz.

Informable: maatschappelijk middenveld, gewesten, EU-commissie en lidstaten, enz.

C. Timing:

1ste semester 2009 voor de 1ste fase, 2010 voor de verlenging.

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Strategische doelstelling 4 “Duurzaam gebruik van de componenten van biodiversiteit garanderen en promoten”, subdoelstelling 4c.8: “Garanderen dat de productie van planten voor hernieuwbare energie geen negatieve invloed heeft op de biodiversiteit”.

Fiche E 2a: Biodiversiteit integreren in de Nationale Delcredere-dienst

Inleiding

De Nationale Delcredere-dienst (ONDD) verzekert bedrijven tegen politieke en commerciële risico's van internationale handelstransacties, onder andere met betrekking tot kapitaalgoederen, industriële projecten, aannemingswerken en diensten.¹¹

De voogdijministers van de Nationale Delcredere-dienst zijn de volgende: de minister van Financiën, de Minister van Buitenlandse zaken en de Minister voor Ondernemen (Koninklijk besluit van 17 april 2008). De vertegenwoordigers van de volgende ministers zetelen in de Raad van bestuur: overheidsbedrijven en participaties, economie, buitenlandse zaken, financiën en ontwikkelingssamenwerking, buitenlandse handel. Ook de gewesten zijn vertegenwoordigd in de raad van bestuur.

De departementen Underwriting en Strategy Legal & Risk Management zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het milieubeleid en het sociaal beleid van de nationale Delcredere-dienst.

Het beleid inzake exportkredieten kan een aanzienlijke impact hebben op het milieu en op de biodiversiteit in het bijzonder, door het steunen van projecten zoals in de sector baggerwerken, de staalsector of de energiesector.

De OESO heeft aanbevelingen geformuleerd rond de voorwaarden ter ondersteuning van de exportkredieten, onder andere op het vlak van het leefmilieu. De OESO-werkgroep rond de exportkredieten en -kredietgaranties, waar België deel van uitmaakt, heeft op 13 juni 2007 een herziene aanbeveling geformuleerd over gemeenschappelijke benaderingen betreffende het milieu en over exportkredieten die overheidssteun genieten.¹²

De Nationale Delcredere-dienst heeft een procedure ingevoerd voor het analyseren van de milieu-impact van de ingediende projecten. Deze aanpak is in overeenstemming met de aanbeve-

¹¹ De Nationale Delcredere-dienst is een autonome overheidsinstelling die tot opdracht heeft de internationale economische betrekkingen te bevorderen. ONDD verzekert risico's verbonden aan internationale transacties en rechtstreekse investeringen in het buitenland.

De Nationale Delcredere-dienst is eveneens gemachtigd om wisselrisico's te dekken, transitotransacties te verzekeren, tussenbeide te komen bij exportfinanciering, en voor rekening van de Staat elke opdracht uit te voeren die hem wordt toevertrouwd op het technische of financiële vlak of op dat van de vertegenwoordiging. De verzekering geldt voornamelijk voor de markten buiten de OESO.

De verplichtingen die de Nationale Delcredere-dienst op zich neemt, worden gegarandeerd door de Staat. Wanneer de omvang en de duur van de risico's zijn technische capaciteiten te boven gaan, kan de Nationale Delcredere-dienst rechtstreeks voor rekening van de Staat optreden.

De Nationale Delcredere-dienst oefent zijn functie ook uit door mee te werken aan de andere instrumenten van de buitenlandse handel, parallel met zijn verzekeringsactiviteiten. In België is hij bijvoorbeeld vertegenwoordigd in Finexpo en de Belgische Maatschappij voor Internationale Investing. (BMI)

¹² OESO *Revised Recommendation of the council on Common Approaches on the Environment and and Officially Supported Export Credits*, juni 2007

lingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) (gemeenschappelijke aanpak van door de overheid gesteunde exportkredieten en het milieu).

Op basis van een voorafgaande screening (vragenlijst met een onderdeel milieu), klasseert de nationale Delcrederedienst het project in functie van de omvang van het milieurisico (categorie A: aanzienlijke of onomkeerbare impact, categorie B: minder grote impact; categorie C: te verwaarlozen of onbestaande impact).

Voor projecten van categorie A moet er een milieueffectenstudie worden uitgevoerd. Voor de projecten van categorie B, is een dergelijke studie niet noodzakelijk: indien er geen studie is uitgevoerd, zijn andere informatiebronnen vereist voor het beoordelen van de milieu-impact. Projecten van categorie C worden niet onderworpen aan een milieueffectenstudie.

Het grote verschil tussen de projecten van categorie A en B berust voornamelijk in de gevolgde procedure: ex ante publicatie van de milieueffectenstudie of van elke andere beschikbare informatie gedurende de beoordeling van een project van categorie A om het publiek op de hoogte te brengen en dit gedurende ten minste 30 dagen voor een definitieve beslissing wordt genomen om steun te verlenen; ex post publicatie voor de projecten van de categorieën A en B waarvoor steun werd toegekend.

De Nationale Delcrederedienst doet regelmatig een beroep op externe consultants voor het beoordelen van de projecten en voor het uitvoeren van de milieueffectenstudies.

In een synthese van de milieuanalyse van de projecten (op basis van de milieueffectenstudie en van alle andere beschikbare documenten) worden de milieurisico's van deze projecten geïdentificeerd. Deze synthese wordt voorgelegd aan het beslissingsorgaan zijnde het directiecomité of de raad van bestuur. De Raad van bestuur kan het project goedkeuren, weigeren of aanvaarden onder enig voorbehoud. Het is immers courant dat de Nationale Delcrederedienst het toekennen van een verzekering laat afhangen van het uitvoeren van maatregelen ter afzwakking van de negatieve gevolgen voor het milieu van een project, op basis van de aanbevelingen van de milieu-impactstudie of op basis van de aanbevelingen van de externe consultants.

Acties

Actie 1: Infosessies organiseren voor de belangrijkste klanten van de Delcrederedienst

A. Beschrijving:

Organisatie van infosessies om de belangrijkste klanten van de Delcrederedienst bewust te maken van de problematiek van de biodiversiteit.

B. RACI:

Responsible : Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu / Nationale Delcrederedienst

Accountable: Ministerraad

Consultable: Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Federaal Wetenschapsbeleid, ...

Informable:

C. Timing:

2011

- D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit
Strategische doelstelling 5 “De integratie van de zorg voor biodiversiteit in alle sociale en economische sectorale beleidslijnen verbeteren” en subdoelstelling 5.6. “Rekening houden met biodiversiteitsaspecten bij het nationaal beleid inzake exportkredieten”.

Actie 2: Opleiding ‘biodiversiteit’ organiseren

- A. Beschrijving:
Organisatie van een opleiding bestemd voor het personeel van de Nationale Delcrederedienst (instructeurs) in verband met de biodiversiteit, meer in het bijzonder het sociaaleconomisch belang van de biodiversiteit en de bedreigingen voor die biodiversiteit, alsook de verplichtingen en verbintenissen van België op dat gebied
- B. RACI:
Responsible: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu / Nationale Delcrederedienst
Accountable: Ministerraad
Consultable: Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Federaal Wetenschapsbeleid, ...
Informable: Ministers van Buitenlandse Zaken, Financiën en Economie
- C. Timing:
2011
- D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit
Strategische doelstelling 5 “De integratie van de zorg voor biodiversiteit in alle sociale en economische sectorale beleidslijnen verbeteren” en subdoelstelling 5.6. “Rekening houden met biodiversiteitsaspecten bij het nationaal beleid inzake exportkredieten”.

Actie 3: De raad van bestuur van de Nationale Delcrederedienst sensibiliseren

- A. Beschrijving:
Uitwerken van een presentatie over de problematiek van de biodiversiteit ter informatie tijdens een raad van bestuur van de Nationale Delcrederedienst.
- B. RACI:
Responsible: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu / Nationale Delcrederedienst
Accountable: Ministerraad
Consultable: Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Federaal Wetenschapsbeleid, ...
Informable: Ministers van Buitenlandse Zaken, Financiën en Economie
- C. Timing:
2010-2011
- D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Strategische doelstelling 5 “De integratie van de zorg voor biodiversiteit in alle sociale en economische sectorale beleidslijnen verbeteren” en subdoelstelling 5.6. “Rekening houden met biodiversiteitsaspecten bij het nationaal beleid inzake exportkredieten”.

Actie 4: Biodiversiteit integreren in de milieueffectenstudie van de projecten A en B van de Nationale Delcrederedienst

A. Beschrijving:

Er op toezien dat er bij de procedures voor het analyseren van de projecten rekening gehouden wordt met de schade aan de biodiversiteit bij de milieueffectenstudie voor de projecten A en B. De milieu-impactstudies moeten een specifiek hoofdstuk bevatten dat gewijd is aan de biodiversiteit, met duidelijke en precieze conclusies over de (positieve en negatieve) gevolgen van het project voor de biodiversiteit en met eventuele aanbevelingen om de negatieve impact te beperken. In de milieuanalyse uitgevoerd door de Nationale Delcrederedienst of zijn externe consultants op basis van de milieu-impactstudie en/of andere documenten moeten specifieke aspecten in verband met de biodiversiteit aan bod komen. Deze analyse moet duidelijk weerspiegeld worden in het synthesedocument dat aan het beslissingsorgaan van de Nationale Delcrederedienst wordt voorgelegd, samen met duidelijke conclusies en aanbevelingen met betrekking tot de biodiversiteit.

B. RACI:

Responsible: raad van bestuur van de Nationale Delcrederedienst

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu

Informable: Ministers van Buitenlandse Zaken, Financiën en Economie, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, universiteiten, NGO's, enz.

C. Timing:

2010

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Strategische doelstelling 5 “De integratie van de zorg voor biodiversiteit in alle sociale en economische sectorale beleidslijnen verbeteren” en subdoelstelling 5.6. “Rekening houden met biodiversiteitsaspecten bij het nationaal beleid inzake exportkredieten”.

Fiche E 2b: Federaal financieringsmechanisme voor de bescherming en het duurzaam gebruik van biodiversiteit in de sector economie

Inleiding

Er bestaat momenteel geen duurzaam financieringsmechanisme voor de federale uitvoering van prioritaire actie van plannen en strategieën ten gunste van de biodiversiteit en de huidige kredieten zijn ontoereikend in het licht van de uitdaging die België en de Europese Unie hebben aangenomen om tegen 2010 het verlies aan biodiversiteit te stoppen. Om de biodiversiteit te redden zou er een traject kunnen worden gevolgd dat vergelijkbaar is met hetgeen wordt gedaan voor de financiering van de maatregelen met het oog op de reductie van de uitstoot van broeikasgassen via een speciaal fonds (het 'Kyotofonds').

De Hoge Raad voor Financiën heeft de fiscaliteit onderzocht vanuit een milieuperspectief. In dit kader zouden de verbanden tussen fiscaliteit en biodiversiteit in principe aan bod moeten komen.

De fiscale instrumenten en hun beperkingen :

Inzake onrechtstreekse belastingen wordt er een conceptueel onderscheid gemaakt tussen belastingen ad valorem, waarvan het bedrag afhangt van de prijs van het product, en belastingen die worden geheven op de fysieke kwantiteit van het product. In de praktijk komen deze twee categorieën overeen met enerzijds BTW en anderzijds accijnzen. Ecotaksen, de verpakkingsbijdrage op drankverpakkingen en de milieubijdrage die we in België kennen moeten worden beschouwd als accijnzen. Voor wat de internalisering van externe invloeden betreft zijn taken van het type accijnzen in principe beter aangepast dan de BTW. Bovendien, in tegenstelling tot accijnzen is de BTW aftrekbaar door de belastingplichtigen die de belaste goederen en diensten gebruiken voor economische activiteiten die op hun beurt onderworpen zijn aan de BTW. Een differentiatie van de BTW percentages mag dus geen rechtstreeks effect hebben op het gedrag van de bedrijven. Ten slotte laat de vigerende BTW-wetgeving niet toe, een verminderde aanslagvoet toe te passen op milieuvriendelijke consumptieproducten.

De *rechtstreekse fiscaliteit* kan eveneens worden gebruikt (inkomstenbelastingen).

Om de mogelijkheden te verkennen die geboden worden door fiscale instrumenten kunnen we ons inspireren op de maatregelen die in andere landen worden genomen¹³.

Op internationaal niveau zegt het Verdrag van de Verenigde Naties over de Biologische diversiteit (VBD) (door België geratificeerd in 1996) in artikel 11 dat de Partijen maatregelen moeten nemen om het behoud en het duurzaam gebruik van biodiversiteit aan te moedigen. Het verdrag zegt ook dat elke Partij verplicht is om steun en financiële voordelen toe te kennen aan nationale activiteiten die bijdragen tot de realisatie van de doelstellingen van de VBD.

¹³ Cf. "The Use of Market Incentives to Preserve Biodiversity" (I. Bräuer et al.), *Ecologic*, 2006, 51 p. en « Using tax incentives to conserve and enhance biological and landscape diversity in Europe" (Clare Shine), Council of Europe, 2005, 30 p.

De achtste Conferentie van Partijen van het Verdrag op de Biologische Biodiversiteit (Curitiba, maart 2006) heeft de Partijen ertoe aangemoedigd om de milieufondsen op nationaal en regionaal niveau te promoten en de verworven informatie en ervaring terzake te delen (beslissing VIII/13 paragraaf 7¹⁴).

Acties

Actie 1: De mogelijkheden onderzoeken om een financieringsmechanisme op te zetten voor de federale acties inzake biodiversiteit in de sector economie (fonds en vergoedingen)

A. Beschrijving:

Realisatie van een studie om de federale mechanismen te identificeren die kunnen worden gebruikt om federale acties te financieren ter bescherming van de biodiversiteit (zoals bij voorbeeld het oprichten van een federaal biodiversiteitsfonds), door de financieringsbronnen te identificeren alsook de bedragen en de daarmee verband houdende procedures. Een dergelijke studie zou onder andere gebaseerd zijn op de conclusies van de hoge Raad voor Financiën voor wat betreft de milieuvriendelijke fiscaliteit.

De studie zal onder meer de volgende aspecten behandelen (niet exhaustieve lijst):

- Identificatie van de bestaande fondsen die kunnen dienen als model voor het instellen van een biodiversiteitsfonds (zoals het grondstoffenfonds) en analyse van hun werking;
- Onderzoek naar gelijkaardige gewestelijke initiatieven zoals bij voorbeeld het Vlaamse bijzondere fonds voor financiering van milieu-investeringen (MINAFONDS) ;
- Analyse van initiatieven in andere landen die als inspiratiebron kunnen dienen (zoals bij voorbeeld de Oostenrijkse wetgeving inzake import/exportbelasting op dieren en planten) ;
- Identificatie en onderzoek van fondsen en instrumenten die kunnen worden opgericht of uitgebreid / versterkt zodat biodiversiteit erin kan geïntegreerd worden.

Een dergelijke studie zal ook een balans moeten opmaken van de effecten op juridisch, administratief, fiscaal, sociaal-economisch en ecologisch vlak van de voorgestelde mechanismen. De resultaten en aanbevelingen van het onderzoek zullen worden geanalyseerd om de acties te identificeren die later kunnen worden ondernomen om te komen tot een financieringsmechanisme, in overleg met de belangrijkste betrokken sectoren.

Einddoel : Het instellen van een financieringsmechanisme ter ondersteuning van sleutelacties van de federale administraties ten bate van de biodiversiteit, in het bijzonder de uitvoering van sommige integratieacties in de sector economie die in onderhavig plan zijn beschreven (bestrijding van invasieve uitheemse soorten, ondersteuning van duurzaam bosbeheer, enz.).

B. RACI:

---

¹⁴ <http://www.cbd.int/decisions/?dec=VIII/13>

Responsible: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – DG Leefmilieu

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale Overheidsdienst Financiën, Federale Overheidsdienst Ecomie, economische sectoren die potentieel betrokken zijn bij de maatregelen die door dit onderzoek zijn geïdentificeerd

Informable: burgers, gewesten

C. Timing:

Eind 2009

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Strategische Doelstelling 15 : « adequate middelen voor biodiversiteit waarborgen» en subdoelstelling 15.2. : « 15.1 De financiële mogelijkheden voor de biodiversiteit onderzoeken»

Fiche E 3: Toegang tot en verdelen van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van de genetische hulpbronnen

Inleiding

Vandaag de dag krijgen de genetische hulpbronnen (plantaardige, dierlijke, microbiologische rijkdommen) steeds meer waarde. Ze worden gebruikt voor de ontwikkeling van producten in verschillende domeinen zoals de landbouw, de biotechnologie, voor farmaceutische producten en producten op basis van planten en kruiden, in de tuinbouw of in de cosmetica.

De bedrijven over gans de wereld baseren zich op genetische hulpbronnen en de kennis van de inheemse en lokale bevolking om nieuwe producten te ontwikkelen. De laboratoriumonderzoeken kunnen op termijn de wereldbevolking ten goede komen (in het kader van de ontwikkeling van een geneesmiddel of een vaccin bijvoorbeeld). Deze onderzoeken worden evenwel hoofdzakelijk gevoerd met het oog op financiële voordelen en de bedrijven zijn van plan hun investeringen veilig te stellen door hun kennis en ontdekkingen zo spoedig mogelijk te beschermen. De landen die deze genetische hulpbronnen leveren en de lokale bevolking verwachten van hun kant een billijke compensatie voor het gebruik van hun hulpbronnen en traditionele kennis.

Om de uiteenlopende belangen te verzoenen, heeft de internationale gemeenschap beslist om een systeem in te voeren dat garant staat voor « *de toegang en de billijke en evenwichtige verdeling van de voordelen die voortvloeien uit de genetische hulpbronnen* ».

In het verdrag inzake biologische diversiteit wordt het verdelen van de (al dan niet monetaire) voordelen aangemoedigd die voortvloeien uit het (al dan niet commerciële) gebruik van de genetische hulpbronnen met het land dat dergelijke hulpbronnen levert. Hierin is een centrale rol vastgelegd voor de Staten, aangezien in het verdrag hun soevereiniteit op hun genetische hulpbronnen wordt erkend. De Staten staan zo garant voor de toegang tot hun genetische hulpbronnen, wat betekent dat de landen die genetische hulpbronnen leveren (vaak tropische landen, die voorzien zijn van een extreem rijke biodiversiteit) bevoegd zijn om de voorwaarden inzake de toegang tot hun genetische hulpbronnen te definiëren.

In het verdrag wordt vermeld dat om toegang te krijgen tot de genetische hulpbronnen, de gebruikers van genetische hulpbronnen:

- 1) de toelating moeten krijgen van het land dat genetische hulpbronnen levert om de genetische hulpbronnen of de traditionele kennis in te zamelen of te gebruiken vooraleer de activiteit plaatsvindt (voorafgaande geïnformeerde instemming in het Engels: Prior Informed consent). Er moet met andere woorden een officiële toelating aan de leverancier van de hulpbron worden gevraagd (consent). Dit verzoek moet worden geformuleerd vooraleer het materiaal wordt verkregen (prior) en hierin moet toegelicht worden wat men wilt afnemen en waarom zodat de leverancier over voldoende informatie beschikt om een weloverwogen beslissing te nemen (Informed).
- 2) voorwaarden moeten overeenkomen waaronder de toegang door het land dat leverancier is wordt toegekend (Voorwaarden die in gemeenschappelijk akkoord worden overeengekomen – in het Engels : mutually agreed terms). Deze voorwaarden, waarover tussen de leverancier en de gebruiker wordt onderhandeld, leggen de regels vast voor de verdeling van de voordelen.

- 3) billijk en evenwichtig de voordelen moeten verdelen die voortvloeien uit het gebruik van de genetische hulpbronnen met de leveranciers van genetische hulpbronnen (billijke en evenwichtige verdeling van de voordelen). Deze voordelen kunnen van monetaire of niet monetaire aard zijn (partnerschappen voor onderzoek of commerciële partnerschappen, steekproeven van wat is ingezameld, deelname of opleiding van nationale onderzoekers, uitwisseling van materiaal en kennis inzake biotechnologie, enz.).

Het verdrag inzake Biologische Diversiteit (VBD) erkent dat een groot aantal lokale gemeenschappen en autochtone bevolkingen sterk afhankelijk zijn van de biologische hulpmiddelen waarop zij hun tradities hebben gebaseerd, en dat het wenselijk is dat de billijke verdeling wordt verzekerd van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van traditionele kennis, vernieuwingen en praktijken rond het behoud en het duurzaam gebruik van de biodiversiteit¹⁵.

Artikel 8j van het VBD gaat heel in het bijzonder over het respect voor en de instandhouding en de handhaving van de kennis, vernieuwingen en praktijken van de autochtone en lokale gemeenschappen die traditionele leefwijzen omvatten die een belang hebben voor het behoud en het duurzaam gebruik van de biologische diversiteit. Het artikel moedigt de toepassing van deze wijsheid aan mits het akkoord en de participatie van de eigenaars van die kennis, vernieuwingen en praktijken, en bevordert de billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van deze traditionele kennis.

In 2002 heeft de zesde Conferentie van de Partijen de « richtlijnen van Bonn over de toegang tot de genetische hulpbronnen en de billijke en evenwichtige verdeling van de voordelen die voortvloeien uit hun gebruik¹⁶ » goedgekeurd. Deze vrijwillige richtlijnen stellen een kader voor waarin de verantwoordelijkheden en de rollen inzake de toegang tot de genetische hulpbronnen en de verdeling van de voordelen die voortvloeien uit hun gebruik worden gedefinieerd. Bedoeling is de landen in het kader van de implementatie en de uitwerking van administratieve, wetgevende en algemene beleidsmaatregelen of contracten te gidsen.

Deze niet dwingende, voluntaristische instrument werd door een aantal landen als onvoldoende beschouwd die tijdens de Wereldtop over de duurzame ontwikkeling (Johannesburg, 2002) gepleit hebben voor de invoering van een internationaal systeem teneinde de 2de doelstelling van het verdrag inzake biologische diversiteit te implementeren. Zo hebben de staatshoofden er zich toe verbonden om in het kader van het verdrag inzake biologische diversiteit te onderhandelen over een internationaal systeem teneinde een billijke en evenwichtige verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische hulpbronnen te garanderen.

In 2006 is er op initiatief van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu een enquête uitgevoerd om de graad van kennis bij de Belgische gebruikers van genetische hulpbronnen in het buitenland ten aanzien van het Verdrag inzake biologische diversiteit en in het bijzonder de bepalingen ervan betreffende de toegang en de verdeling van de voordelen te evalueren (artikel 15 van het verdrag en de richtlijnen van Bonn). De studie had ook als doel de praktische en institutionele modellen voor uitwisseling van materiaal in kaart te brengen.

Deze enquête heeft benadrukt dat het Verdrag inzake biologische diversiteit goed gekend is in de sector van de *ex situ*-collecties (botanische tuinen, zoos, musea, herbariums, genenbanken, collecties micro-organismen, enz.) en het voorafgaand onderzoek (universiteiten, enz.). In de

---

¹⁵ Preambule 12 Van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit

¹⁶ <http://www.cbd.int/doc/publications/cbd-bonn-gdls-en.pdf>

andere sectoren die meer privé-actoren als overheidsactoren omvatten, is het Verdrag inzake biologische diversiteit weinig of niet bekend (Research & Development achteraf: marktproduct, commerciële activiteiten) :

- Op het vlak van de gezondheid (farmaceutische bedrijven, geneeskrachtige planten, diagnoses en cosmetische producten) ;
- In de landbouw (selectie en vegetale en dierlijke verbetering, tuinbouw, visteelt, bosbouw) ;
- In de procesindustrieën (voedingsindustrie, dierlijke voedingsindustrie) ;
- Op het vlak van de bescherming van de teelten (controle van pesten en ziektes ; diagnoses, fytofarmaceutische industrie) ;
- Op het vlak van de biotechnologie.

Het verdrag inzake biologische diversiteit levert een redelijk complex kader af en is een instrument dat moeilijk kan worden geïmplementeerd. De gebruikers van de genetische hulpbronnen begrijpen over het algemeen niet zo goed de bepalingen betreffende de toegang en het verdelen van de voordelen.

Het versterken van de kennis en de bewustwording ten aanzien van dit thema door middel van het verspreiden van informatie die aangepast is voor het doelpubliek is een sleutelement om de verdeling van de voordelen beter te begrijpen en efficiënter te implementeren en op die manier een incentive te geven aan de landen die genetische hulpbronnen leveren om hun biodiversiteit te beschermen.

De volgende Conferentie van de Partijen bij het Verdrag van de Verenigde Naties over de biologische diversiteit zal in 2010 plaatsvinden onder Belgisch voorzitterschap van de Europese Unie. Er is gepland dat het internationaal systeem over de toegang tot de genetische hulpbronnen en de billijke en evenwichtige verdeling van de voordelen die voortvloeien uit hun gebruik zou worden afgerond en ter advies aan deze Conferentie zou worden voorgelegd teneinde te worden goedgekeurd. Een dergelijk internationaal kader zou moeten bijdragen tot een bevordering van de bescherming van de biodiversiteit en een daling van de biopiraterij.

Acties

Actie 1 : Het begrip « Access and Benefit Sharing (ABS)» toelichten aan de minst geïnformeerde doelgroepen en de informatie ruim verspreiden

A. Beschrijving:

Het begrip « Access and Benefit Sharing » toelichten aan de doelpublieken, in het bijzonder de volgende sectoren: farmaceutica, cosmetica, landbouw en tuinbouw. De sectoren zullen worden benaderd om de beste (de meest directe, doelgerichte en efficiënte voor de betrokken sector) communicatiemiddelen in kaart te brengen. Er zou doelgerichte en ge vulgariseerde informatie over de bepalingen over de toegang en verdeling van de voordelen (verdrag inzake biologische diversiteit, richtlijnen van Bonn, internationaal verdrag van de FAO¹⁷, toekomstig internationaal systeem « Access and Benefit Sharing (ABS)») kunnen worden verschaft via ronde tafels, brochures, gedragscodes, artikels, website, newsletter, enz. Bovendien zal de website van het knooppunt 'toegang en verdeling van de voordelen' geüpdatet worden door de vragen betreffende de toegang en verdeling van de voordelen, de links met andere internationale verdragen (FAO verdrag, TRIPs, WIPO, enz.), de studies en initiatieven die op nationaal vlak worden gerealiseerd, de links met bestaande websites (verdrag inzake biologische di-

---

¹⁷ Food and Agriculture Organization of the United Nations

versiteit, Europese CHM¹⁸, Belgische CHM, Europese CHM Access and Benefit Sharing, enz.)

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu

Accountable: Ministerraad

Consultable: nationaal knooppunt VBD, Federale Overheidsdienst Economie

Informable: gewesten, NGOs, Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken

C. Timing:

Eind 2010 – begin 2011 (na de goedkeuring van het internationaal systeem « Access and Benefit Sharing »).

D. Link met de doelstellingen van de nationale Strategie Biodiversiteit :

Strategische doelstelling 6 “Bevorderen van en bijdragen tot de toegang tot de genetische hulpbronnen en een billijke en evenwichtige verdeling van de voordelen die voortvloeien uit hun gebruik ” en onder doelstellingen 6.1 “Het begrip toegang en deling van de voordelen toelichten en de informatie over de toegang en de verdeling van de voordelen ruim verspreiden” et 6.2. “Het gebruik van de richtlijnen van Bonn en de ermee samenhangende gedragscodes implementeren en aanmoedigen”.

Actie 2 : Project ter capaciteitsopbouw opstarten met de privésector

A. Beschrijving:

Een project opstarten om de capaciteit van de bedrijven te vergroten teneinde het hen makkelijker te maken zich te houden aan de bepalingen rond de toegang tot en de verdeling van de voordelen, zowel op nationaal als op internationaal niveau. Dit zal zich vertalen in een pilootproject waardoor een bedrijf de steun en de begeleiding van de administratie kan genieten bij zijn inspanningen om genetische hulpmiddelen in het buitenland te verwerven. De hulp van de administratie zal onder andere bestaan uit de explicitering van de verplichtingen inzake toegang tot en verdeling van de voordelen, de contacten met de nationale overheden te vergemakkelijken om met kennis van zaken een voorafgaande goedkeuring te krijgen en de onderling afgesproken voorwaarden te negociëren overeenkomstig de bepalingen met betrekking tot de toegang tot en de verdeling van de voordelen, zowel op nationaal als op internationale schaal. (Conventie mbt de Biologische Diversiteit, toekomstig internationaal regime, richtlijnen van Bonn). Het zal gaan om een leeroefening en dit zowel in de administratie als in het bedrijf.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale Overheidsdienst Economie, ontwikkelingssamenwerking

Informable: gewesten, NGOs, Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken

C. Timing:

2011

---

¹⁸ Clearing House Mechanism (centrum voor informatie-uitwisseling)

- D. Link met de doelstellingen van de nationale Strategie Biodiversiteit:
Strategische doelstelling 6 “Bevorderen van en bijdragen tot de toegang tot de genetische hulpbronnen en een billijke en evenwichtige verdeling van de voordelen die voortvloeien uit hun gebruik ” en onder doelstellingen 6.1 “Het begrip toegang en verdeling van de voordelen toelichten en de informatie over de toegang en de verdeling van de voordelen ruim verspreiden” et 6.2. “Het gebruik van de richtlijnen van Bonn en de ermee samenhangende gedragscodes implementeren en aanmoedigen”.

Actie 3: Een internationaal systeem «Access and Benefit Sharing» ontwikkelen

- A. Beschrijving:
Finalisatie van een internationaal systeem ontwikkelen over de toegang en de verdeling van de voordelen in het kader van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit. België werkt mee aan de voorbereiding van de Europese standpunten. De coördinatie op Belgisch vlak vindt plaats in de contactwerkgroep ‘toegang en verdeling van de voordelen’, onder de sturende werkgroep ‘verdrag biodiversiteit’ van de CCIM. Deze werkgroep zal worden gerevitaliseerd, onder meer door de sleutelpartijen te identificeren, waaronder de Federale Overheidsdienst Economie of nog ontwikkelingssamenwerking. « Coormulti », beheerd door Buitenlandse zaken, staat op zijn beurt in voor de coherentie van de Belgische standpunten op multilateraal niveau.
Bovendien zal de coördinatie worden versterkt om coherentie te verzekeren in de onderhandelingen tussen het Verdrag inzake Biologische Diversiteit en andere internationale fora zoals de Wereldorganisatie voor de intellectuele eigendom (wegens de mogelijke conflicten die kunnen rijzen tussen de bescherming van de intellectuele eigendomsrechten en het principe van de toegang tot en de verdeling van de voordelen), International plant Protection Convention (IPPC), FAO, IPPC, enz..
- B. RACI:
Responsible: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu
Accountable: Ministerraad
Consultable: Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, gewesten, NGOs, Federale Overheidsdienst Economie,...
Informable:
- C. Timing:
2011
- D. Link met de doelstelling(en) van de nationale Strategie Biodiversiteit:
Strategische doelstelling 6 “Bevorderen van en bijdragen tot de toegang tot de genetische hulpbronnen en een evenwichtige verdeling van de voordelen die voortvloeien uit hun gebruik ” en onder doelstellingen 6.5 “Een internationaal systeem uitbouwen toegang en verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische hulpbronnen”.

Fiche E 4a: Biodiversiteit en bedrijven

Inleiding

Ondernemingen kunnen tijdens hun bedrijvigheid een impact hebben op de biodiversiteit via het gebruik van hulpbronnen, het produceren van producten, hun verbruik, het beheer van hun terreinen, enz.

Het onderwerp biodiversiteit en bedrijvigheid kan vanuit twee invalshoeken belicht worden.

- In de eerste plaats kan de nadruk liggen op de lokale biodiversiteit in of rond het bedrijf. Door de bescherming van de lokale fauna en flora focust het bedrijf op het ontwikkelen van goede relaties met burens, verenigingen of klanten, op beeldvorming en op gezondheid. In sommige gevallen kan het haar ook economische voordelen opleveren. Hierbij kan gedacht worden aan groendaken voor isolatiedoeleinden, installaties voor waterhergebruik, verantwoorde houtkap, duurzaam visserij- en landbouw, enz.
- Daarnaast kan haar beleid zich focussen op de productketens waar het bedrijf onderdeel van uitmaakt. In vele gevallen beïnvloeden bedrijfsbeslissingen namelijk niet de lokale biodiversiteit, maar wel de biodiversiteit elders in de wereld. Zo is het mogelijk om de effecten van de productieketen op de biodiversiteit te beperken, onder andere via het gebruik van duurzame grondstoffen (soya, suiker verkregen via duurzame teeltpraktijken) of, onrechtstreeks, via een vermindering van de emissies/vervuilingen die een dreiging voor de biodiversiteit vormen. Vooral in deze context krijgt biodiversiteit een plaats in het bredere kader van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Geëngageerde ondernemingen die bijvoorbeeld over een milieumanagementsysteem beschikken, kunnen de materie via dit instrument systematisch opvolgen.

De gewesten hebben al heel wat steunmaatregelen voor de bescherming van lokale biodiversiteit ontwikkeld voor de sectoren zoals landbouw of bosbouw. Voor de bedrijven in andere sectoren (in België en in Europa) is dit minder het geval.

Om het verlies aan biodiversiteit tegen te gaan heeft de EU-Commissie in haar Mededeling 'Het biodiversiteitsverlies tegen 2010 - en daarna - tot staan brengen' het opbouwen van partnerschappen geïdentificeerd als één van de vier ondersteunende maatregelen.

In november 2007 werd een Europees initiatief "Business and Biodiversity" gelanceerd tijdens een conferentie die onder het Portugees EU-voorzitterschap in Lissabon werd gehouden¹⁹.

'Partnerschappen bedrijven en biodiversiteit' zouden de ondernemingen in staat stellen gezamenlijk kernvraagstukken inzake biodiversiteit aan te pakken en acties en gedragen te ontwikkelen om de aantasting van de biodiversiteit te verminderen.

De erkenning van de aansprakelijkheid van een bedrijf voor biodiversiteit, is een teken zowel voor het publiek als voor de werknemers dat het bedrijf de biodiversiteit serieus opneemt.

¹⁹ <http://www.countdown2010.net/business>

Zodoende kan door de werking van de onderneming heen de biodiversiteit strategisch worden aangepakt, waarbij ze in het maatschappelijk verantwoord ondernemen en in de huidige milieu- of duurzaamheidsstrategieën wordt geïntegreerd.

Uit een recente studie gefinancierd door het federaal Wetenschapsbeleid blijkt dat er talrijke proactieve strategieën bestaan die werden ontwikkeld door Belgische bedrijven inzake de bescherming de biodiversiteit. Drie essentiële benaderingen worden gehanteerd :

1- sommige bedrijven integreren de bescherming van de biodiversiteit in hun productiecycclus (eco-design van processen en producten). Het betreft bij voorbeeld Ecover Belgium, Tomson Recycling, Triodos Bank, Colruyt.

2 – andere bedrijven leggen de nadruk op de bescherming van de biodiversiteit rondom het bedrijf. Vb: Toyota Belgium, bedrijven die afhangen van de Antwerpse Haven, GDF-SUEZ, Ardo, Center Parcs Belgium.

3 – sommige bedrijven ondertekenen partnerschappen met verenigingen voor natuurbehoud. Vb: KBC, GDF-SUEZ, Tomson Recycling.

Initiatieven zijn ook genomen door beroepsfederaties van de landbouw- en distributiesectoren. Een voorbeeld hiervan is de oprichting van het Platform “maatschappelijk verantwoorde beheer van diervoederstromen (MVDS)”.

Dit overlegplatform werd begin september 2006 opgestart door de Belgische Confederatie van de zuivelindustrie (BCZ), de federatie van de Belgische mengvoederfabrikanten (Bemefa), de Boerenbond en Fedis (Belgische federatie van de distributie). Nadien traden ook de grondstoffenhandel en de FWA (Fédération wallonne de l’Agriculture) toe. De doelstelling van het platform is een gemeenschappelijk standpunt te ontwikkelen en in te spelen op de verontrustende situatie die zou kunnen ontstaan door massale ontbossingen als gevolg van de uitbreiding van de sojateelt in voornamelijk het Amazonegebied. Het is ook de bedoeling om de diervoederstromen de komende jaren gefaseerd te laten voldoen aan haalbare criteria.

Principes en criteria worden hiervoor uitgewerkt om MVDS te definiëren, in samenwerking op internationaal niveau met RTRS (round Table on Responsible Soy”). Eveneens is er overleg met de “Nederlandse Task Force Duurzame Soja” en een open dialoog met verschillende NGO’s.

Er wordt een tweesporenbeleid gevoerd: een eerste luik spitst zich toe op maatschappelijk verantwoorde beheer van landbouwgewassen, in casu soja; een tweede luik onderzoekt of alternatieve grondstoffen voor soja in de diervoedersamenstelling kunnen worden opgenomen.

Acties

Actie 1: Partnerschappen 'Business and Biodiversity' uitwerken met de Belgische publieke ondernemingen

A. Beschrijving:

Vanwege hun voorbeeldfunctie kunnen de Belgische overheidsbedrijven ook een rol opnemen op het vlak van biodiversiteit :

- NMBS groep : bermbeheer langs de spoorwegen (belangrijk element van het ecologisch netwerk), beheer van de spoorwegen (gebruik van pesticiden), enz.
- Belgacom (aankoop van benodigdheden, productbeheer, investeringen, enz.).
- De Post.

Deze bedrijven hebben een beleid opgezet rond Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen en hebben milieumaatregelen genomen, onder andere met het oog op de vermindering van hun energieverbruik.

Er bestaan al verschillende acties/partnerschappen: partnerschap tussen Belgacom en de Internationale Poolstichting in het kader van maatschappelijk verantwoord ondernemen, ecologisch beheer van spoorwegbermen (pilotproject) bij de NMBS, enz.

Toch is biodiversiteit doorgaans niet geïntegreerd in het beleid voor maatschappelijk verantwoord ondernemen van deze bedrijven.

Een dialoog zal opgestart worden om die partnerschappen te formaliseren. Er moet een gunstig klimaat worden gecreëerd waarin partners elkaar kunnen ontmoeten om duidelijke afspraken te maken over de doelstellingen en over de voordelen voor elkeen. Acties kunnen worden overwogen zoals de valorisering van de NMBS-media (metro, tijdschrift b-rail, internetsite, posters in stations of op perrons of in de wagons, treinticket) om de aandacht van het publiek te vestigen op de biodiversiteit, met bijzondere aandacht voor wat de NMBS ervoor doet.

Sommige bestaande netwerken, zoals Kauri of Business / society, beschikken over specifieke kennis en ervaring rond de integratie van verantwoord ondernemen in de activiteiten van het bedrijf en rond het promoten van duurzame praktijken. Deze expertise zou gevaloriseerd kunnen worden.

! Voor de maatregelen van NMBS groep, zie fiche M3 van luik 'Vervoer': « Een duurzaam (biodiversiteit) beheer van de grond en infrastructuur van de NMBS groep verzekeren »)

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – DG Leefmilieu, Belgische publieke ondernemingen

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale Overheidsdienst Economie, Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, platformen en netwerken actief in deze materie (Kauri, Business / society, enz.), NGOs, IUCN, Gewesten, enz.

Informable: beroepsfederaties.

C. Timing:

Vanaf 2009

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Strategische doelstelling 5: « De integratie van de zorg voor biodiversiteit in alle sociale en economische sectorale beleidslijnen verbeteren » en subdoelstelling 5.2: « De betrokkenheid van de privésector in de bescherming van de biodiversiteit als een integraal onderdeel van bedrijfsplanning en -activiteiten stimuleren »

Actie 2: Privéondernemingen aanmoedigen

A. Beschrijving:

In eerste instantie zal de FOD Economie een enquête doen naar de maatregelen en programma's die in sommige buurlanden al bestaan op het vlak van de zelfevaluatie van bedrijven. Deze enquête zal de door federaal wetenschapsbeleid gefinancierde voorstudie aanvullen die tot doel had een eerste screening te maken van de soorten interacties tussen bedrijven en biodiversiteit; een algemeen overzicht te maken van de

wetgeving die op diverse bestuursniveaus in ontwikkeling is op het vlak van natuurbehoud en milieueffectanalyse; een stand van zaken op te maken van het lopend onderzoek (ecological engineering, bodembeheer en –gebruik...).

Het uiteindelijke doel is om geïnteresseerde bedrijven zelf te laten onderzoeken hoe zij de lokale of de wereldwijde biodiversiteit kunnen bevorderen.

De enquête zou kunnen leiden tot de opstart van een pilootproject in België om de effecten te beperken zowel voor de lokale biodiversiteit als in het buitenland (via de productieketens). Ze kan ook toelaten een inschatting te maken van de opportuniteit om voor de bedrijven concrete stimulerende activiteiten op te zetten, zoals bij voorbeeld de organisatie van een jaarlijkse wedstrijd voor de integratie van de biodiversiteit in de bedrijven.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Economie

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

Informable:

C. Timing:

2010

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Strategische doelstelling 5: « De integratie van de zorg voor biodiversiteit in alle sociale en economische sectorale beleidslijnen verbeteren » en subdoelstelling 5.2: «De betrokkenheid van de privésector in de bescherming van de biodiversiteit als een integraal onderdeel van bedrijfsplanning en -activiteiten stimuleren »

Fiche E 4b: Consumptiegedrag aanmoedigen dat bevorderlijk is voor de biodiversiteit

Inleiding

De consumptiepatronen, zowel van de overheid als van de huishoudens, hebben een grote invloed op het leefmilieu en de biodiversiteit.

De productie- en consumptiewijzen hebben invloed op de ecosystemen onder meer via de productie van goederen waarvoor in toenemende mate natuurlijke hulpbronnen nodig zijn, afval en vervuiling.

Tot slot hebben het beleid en de initiatieven voor distributie (reclame, etikettering, prijzen, enz.) een grote impact op het verbruik, waarbij het consumptiepatroon en de consumptiebeslissingen beïnvloed worden.

Internationale/Europese context:

In het beginsel 8 van de Verklaring van Rio inzake Milieu en Ontwikkeling wordt erop gewezen, dat elke staat ervoor verantwoordelijk is 'niet-duurzame productiewijzen en consumptiepatronen te beperken en te elimineren'. Als antwoord hierop moeten de regeringen en de stakeholders duurzame productie- en consumptiepatronen bevorderen, die de effecten op het leefmilieu verminderen en aan de basisbehoeften van de mensheid voldoen.

Op Europees niveau heeft de Europese Raad in juni 2006 de nieuwe Strategie voor Duurzame Ontwikkeling goedgekeurd. Deze identificeert zeven voornaamste uitdagingen, waaronder de invoering van duurzame productie- en consumptiepatronen. In het kader van deze strategie heeft Europa een Europees Actieplan betreffende duurzame productie- en consumptiepatronen goedgekeurd in 2008.

Op de zesde Ministeriële Conferentie van het proces 'Milieu voor Europa' gehouden in oktober 2007 hebben de ministers en de delegatiehoofden van 51 landen van het EEG-gebied en de Europese Commissie bepleit om programma's, strategieën en nationale actieplannen in te leiden om het duurzaam gebruik van de natuurlijke hulpbronnen en de goedkeuring van leefbare productie- en consumptiepatronen te bevorderen.

Initiatieven in België

Het Federaal productenplan 2009-2012 is een antwoord op de internationale en Europese verbintenissen die werden aangegaan in het kader van maatregelen om de productie- en consumptiepatronen duurzamer te maken. Dit actieplan beantwoordt ook aan het milieulook van actie 16 van het Federaal plan voor duurzame ontwikkeling II, waarin een strategie voor duurzame producten wordt vastgelegd.

"Groene" overheidsopdrachten kunnen een directe of indirecte positieve impact hebben op de biodiversiteit (vervoer, bouw, kantooruitrusting, recycleerbaar papier, biovoeding in kantines, activiteiten in ontwikkelingslanden, enz.).

Er zijn al initiatieven genomen zoals de aanmoediging van de federale administraties om producten uit gecertificeerd hout te gebruiken of de invoering van milieucriteria - met inbegrip

van de biodiversiteit - in de aankoopprocedure voor het Mechanisme voor schone ontwikkeling en de gezamenlijke uitvoering.
De federale omzendbrief over hout werd in 2005 goedgekeurd en wordt nu beoordeeld.

Acties

Actie 1: De coherentie van de boodschappen aan de consumenten verbeteren zodat zij worden aangezet tot duurzame consumptiebeslissingen

A. Beschrijving:

Door producten en/of gedrag te promoten die een negatief effect hebben op de biodiversiteit, kan reclame een negatief effect hebben op het milieu en op de biodiversiteit in het bijzonder. Ze kan ook misbruik maken van boodschappen in verband met de natuur of het milieu, en de consument misleiden.

Om commerciële misbruiken te voorkomen moet er dus werk worden gemaakt van een betere regulering, in samenspraak met de sector, van het gebruik van bepaalde commerciële beweringen zoals « ecologisch », « milieuvriendelijk » « natuurlijk », « biologisch », enz.

Er bestaat momenteel een code op milieureclame die tot doel heeft om elke misleidende claim rond « groene » reclame te voorkomen. Deze code wordt op vrijwillige basis toegepast.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Economie

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, NGO's

Informable:

C. Timing:

2009-2010

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Strategische doelstelling 4: "Duurzaam gebruik van de componenten van biodiversiteit garanderen en promoten" en subdoelstelling "De risico's van productie, consumptie, producten en diensten voor de biodiversiteit voorkomen of tot een minimum beperken."

Actie2: Producten uit een duurzaam bosbeheer promoten

A. Beschrijving:

De federale overheid kan de aankoop van producten die uit een duurzaam bosbeheer voortkomen, aanmoedigen via zijn openbaar aankoopbeleid (omzendbrief P&O/DO/2). De federale overheid spant zich in om producten uit een duurzaam bosbeheer te promoten en om de sectoren aan te moedigen tot de productie/consumptie van duurzame producten door in zijn aankopen de voorkeur te geven aan producten uit gecertificeerde houtsoorten.

Hout is immers een milieuvriendelijk materiaal bij uitstek, hernieuwbaar, en de productie ervan vergt heel wat minder energie dan de productie van alternatieve materialen zoals staal, beton, enz.

Deze actie heeft een dubbele doelstelling. Enerzijds zullen discussies gestart worden met de houtsector om een kwantitatief engagement vast te leggen inzake het aanbod van duurzaam gecertificeerd hout, teneinde onafhankelijke boscertificering te promoten. Anderzijds wordt een samenwerking met de betrokken sectoren nagestreefd om 'HOUT' te promoten als een milieuvriendelijk materiaal, indien het afkomstig is uit duurzaam beheerde bossen. Een dergelijke samenwerking draagt bij tot het realiseren van schaalvoordelen en zal de promotiecampagne een grotere draagkracht geven en het doelpubliek, zowel de sector als het grote publiek, beter bereiken.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

Accountable: Ministerraad

Consultable: Houtsector, Federale Overheidsdienst Economie, regio's

Informable:

C. Timing:

Vanaf 2009

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Strategische doelstelling 4: "Duurzaam gebruik van de componenten van biodiversiteit garanderen en promoten" en subdoelstelling "Biodiversiteitscriteria in beleidslijnen voor overheidsopdrachten goedkeuren om het verlies van de biodiversiteit te vermijden".

Fiche E 5a: Federale instrumenten voor het inperken van de introductie van invasieve uitheemse soorten in België ontwikkelen (duurzaam gebruik van biodiversiteit)

! Deze fiche moet worden afgestemd op fiche WB 3.2. van het onderdeel wetenschap : “ALIEN ALERT – Oprichten van een vroegtijdig detectiesysteem van invasieve uitheemse soorten”

Inleiding

Steeds meer en meer soorten worden (al dan niet doelbewust) geïntroduceerd buiten hun natuurlijke habitats door het internationale, wereldwijde handelsverkeer. Van deze soorten slaan sommige erin om zich aan te passen en soms zien we zelfs een explosie van hun populaties wat er toe leidt dat ze gaan rivaliseren met de inheemse soorten, een impact hebben op de habitats en de inheemse biodiversiteit verstoren. Deze invasieve uitheemse soorten kunnen een bedreiging vormen voor de biodiversiteit, economische schade veroorzaken en/of de volksgezondheid schaden.

Het Verdrag inzake Biologische Diversiteit (VBD) bepaalt het volgende : “Elke Verdragsluitende Partij dient, voor zover mogelijk en passend, de binnenkomst van uitheemse soorten die bedreigend zijn voor ecosystemen, habitats of soorten te voorkomen, dan wel deze te beheersen of uit te roeien.” (Artikel 8(h)).

Het VBD bevat richtprincipes bedoeld om:

- De landen te helpen om de introductie van invasieve uitheemse soorten te verhinderen,
- Hun aanwezigheid vroegtijdig op te sporen
- Beperkende maatregelen te treffen.

Deze richtlijnen benadrukken de noodzaak om preventieve maatregelen te verkiezen boven curatieve maatregelen (uitroeiing van de geïntroduceerde soorten).

Het Verdrag inzake Biologische Diversiteit heeft in 2009 een beslissing met betrekking tot invasieve uitheemse soorten betreffende het bezit en de handel van ‘huisdieren, aquariumsoorten, lokaas en zaaizaden’²⁰. Het Verdrag van Bern implementeert het Verdrag inzake Biologische diversiteit op regionaal niveau.

De EU-strategie over invasieve uitheemse soorten (2003) moedigt het voorkomen en het beperken van de negatieve gevolgen van de invasieve uitheemse soorten aan.

De EPPO (European and Mediterranean Plant Protection) moedigt de uitwisseling en de bundeling van informatie aan en vergemakkelijkt de samenwerking. De EPPO heeft een lijst opgesteld van invasieve uitheemse soorten en richtlijnen uitgewerkt voor het beheer van de inva-

²⁰ beslissing VIII/27: “the COP ‘Encourages relevant Government departments, consumer protection groups, industry, trade and shipment organizations, and other relevant organizations such as the Universal Postal Union and the Global Express Association, to raise awareness with consumers, including through Internet sites that facilitate transactions or may otherwise be visited by consumers, and to further study, as appropriate, current safe disposal measures for imported alien species, with a view to considering development of guidance or codes of practice regarding trade in pets, aquarium species and plant seeds, in particular disposal and discard of such species”

sieve uitheemse soorten bestemd voor de invoer of die doelbewust werden ingevoerd (EPPO Standard PM3/67, 2005).

Hoewel de gewesten verantwoordelijk zijn voor het natuurbeheer en dus voor de uitroeiing op hun grondgebied van de invasieve uitheemse soorten, beschikt de federale overheid over krachtige hefboomen om deze problematiek te bestrijden voor wat betreft de invoer van uitheemse soorten in België.

In België worden invasieve uitheemse soorten nog steeds vrij ingevoerd en verhandeld. Een sleutelsector in het kader van de introductie van die soorten is de tuinbouwsector (de grote meerderheid van de door die sector verhandelde soorten zijn exoten, inclusief soorten die in België als invasief erkend zijn), evenals de sector van dierenkwekerij en -handel.

Daarnaast wordt de diversiteit van inheemse soorten ook bedreigd tengevolge van andere werkzaamheden, zoals het vandalistisch gedrag van bepaalde groepen die dieren in het wild loslaten.

Het ‘Belgisch forum invasieve uitheemse soorten’ dat samengesteld is uit experts in invasieve uitheemse soorten, werkt aan het op punt stellen van een lijstensysteem met een zwarte lijst, een grijze lijst (bewakingslijst) en een waarschuwingslijst op basis van de knowhow over de milieu-impact van de niet-inheemse soorten die in West-Europa genaturaliseerd zijn en van hun invasieniveau in België²¹. De milieu-impact wordt geëvalueerd aan de hand van een gestandaardiseerd evaluatieprotocol waarbij zowel rekening wordt gehouden met het vermogen van een organisme om zich in het leefmilieu te verspreiden en zijn geneigdheid om natuurlijke habitats te koloniseren, als met de gevolgen van zijn ontwikkeling op de inheemse soorten en de ecosystemen (zie fiche WB 3.2. van het onderdeel wetenschap: “ALIEN ALERT – Oprichten van een vroegtijdig detectiesysteem van invasieve uitheemse soorten”).

Acties

Actie 1: Sleutelsectoren sensibiliseren

A. Beschrijving:

De relevante sleutelsectoren zoals de tuinbouwsector, de gezelschapsdierenindustrie, de aquariofilie, de kwekerijsector, enz. zullen worden geraadpleegd met het doel om:

- de sensibilisering nog uit te breiden, waarbij duidelijk wordt gewezen op de problemen die verband houden met de invasieve uitheemse soorten (inclusief uitleg over de kanalen voor de introductie van die soorten en over de economische en ecologische impact)
- de sectoren te wijzen op hun verantwoordelijkheid
- de meest geschikte maatregelen te bepalen om de introductie van invasieve uitheemse soorten in België in te dijken (interviews met de actoren, enquêtes, ruim overleg in verband met de mogelijke maatregelen tijdens een rondetafel): verbod op de handel, vrijwillige initiatieven (vrijwillige terugtrekking uit de handel, charter/gedragscode, klanteninformatie, enz.), taksen, verplichte etikettering, enz.

---

²¹ <http://ias.biodiversity.be/ias/species/list>

Deze maatregelen zullen gepaard gaan met een sensibiliseringscampagne voor het brede publiek om de mensen op de hoogte te brengen van de genomen initiatieven en van de gevaren van invasieve uitheemse soorten.

In dit kader werd er bij het Europese financieringsprogramma Life + een project van 4 jaar ingediend om in partnerschap met de tuinbouwsector een aantal communicatieacties en preventieve maatregelen op te zetten zodanig dat de vrijwillige verspreiding van invasieve exotische planten (landplanten en waterplanten) in België wordt beperkt. Het project betreft de tuinbouwsector in ruime zin: inrichting van de groene ruimten, tuinbouwonderwijs, productie en distributie van sierplanten.

De preventieve maatregelen kunnen verschillen van aard (uit de verkoop halen, etikettering, substitutie, enz.).

Dit partnerschap zal gepaard gaan met een ambitieus communicatieplan (artikels, reportages, conferenties, website, enz.) teneinde het publiek te informeren over de gevaren van de introductie van invasieve uitheemse soorten en om de initiatieven van de sector te ondersteunen om de verspreiding in het milieu van invasieve uitheemse soorten te beperken.

Het project zou worden gecoördineerd door de Faculté Universitaire des Sciences Agronomiques de Gembloux (FUSAGx). Naast de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, zouden de partners van het project ('associated beneficiary') de volgende zijn : het Centre Technique Horticole (CTH) en het Proefcentrum Sierteelt (PCS). Het project zou bovendien genieten van een cofinanciering van de gewestelijke administraties verantwoordelijk voor het milieubeheer in België.

B. RACI:

Responsible: platform biodiversiteit / Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federaal Wetenschapsbeleid, gewesten, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Federale Overheidsdienst Economie, betrokken sectoren,...

Informable: alle partners van de samenwerking, ook in de partnerlanden

C. Timing:

2010-2014

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Strategische doelstelling 3 "Biodiversiteit in België op peil houden of herstellen tot een gunstige behoudsstatus" en onder punt 3.7: "De introductie van invasieve vreemde soorten voorkomen en de impact op de biodiversiteit ervan beperken"

Actie 2: Het bestaande juridische kader uitbreiden en actualiseren

A. Beschrijving:

Herzien, evalueren en actualiseren van de bestaande juridische kaders op federaal niveau om de introductie in België van invasieve uitheemse soorten te voorkomen. Het is de bedoeling om in een preventieve optiek in België een invoerverbodssysteem op te zetten, voor een beperkt aantal invasieve uitheemse soorten die een aanzienlijke dreiging vormen voor de biodiversiteit in België (hoog vestigingspotentieel, aanzienlijk milieu-effect, soorten die zich potentieel over het hele grondgebied kunnen ont-

wikkelen) en die nog niet op ons grondgebied aanwezig zijn (of hooguit sporadisch). Om het proportionaliteitsprincipe na te komen zal er overigens een toelatingssysteem worden voorzien. Deze maatregel zal gebaseerd zijn op de werkzaamheden van het 'biodiversiteit platform' (adviesorgaan van het federaal wetenschapsbeleid op het gebied van de biodiversiteit) in verband met de uitwerking van de waarschuwingslijst (zie fiche WB 3.2. van het luik wetenschap : "ALIEN ALERT – Oprichten van een vroegtijdig detectiesysteem van invasieve uitheemse soorten").

Strengere gerechtelijke maatregelen voorzien tegen groepen die vandalistische feiten plegen tegen de dierenkwekerij- of dierenhandelsector.

Protokolakkoorden uitwerken tussen alle betrokken partijen (douane, politie, justitie, milieu) om hun optreden te vereenvoudigen.

Aanmoedigen van de uitbouw van een efficiënt en coherent Europees reglementair kader voor het bestrijden van de invasieve uitheemse soorten in het raam van de uitwerking van een Europese Strategie voor de Invasieve Uitheemse Soorten, dat echter tegelijk rekening houdt met de biogeografische kenmerken van de soorten.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu

Accountable: Ministerraad

Consultable: platform Biodiversiteit, federaties

Informable: Federaal Wetenschapsbeleid, gewesten, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Federale Overheidsdienst Economie, ...

C. RACI:

Vanaf 2009

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Strategische doelstelling 3 "Biodiversiteit in België op peil houden of herstellen tot een gunstige behoudsstatus " en onder punt 3.7: "De introductie van invasieve vreemde soorten voorkomen en de impact op de biodiversiteit ervan beperken"

Fiche E 5b: De biodiversiteit in stand houden door duurzaam gebruik van de hulpbronnen uit de Noordzee te promoten

Inleiding

In de Noordzee vinden tal van activiteiten plaats : visvangst, aquacultuur, zand- en grindwinning, energieproductie en windmolenpark, navigatie, scheepvaart, recreatie, enz.

De industriële projecten in de Noordzee (installatie van windmolens, aquacultuur voor mosselen, enz.) worden onderworpen aan milieueffectbeoordelingen. Die moeten bij elke vergunnings- of machtigingsaanvraag worden gevoegd.

De wetgeving (wet marien milieu van 1999 en uitvoeringsbesluiten: koninklijk besluit van 7 september 2003 houdende de procedure tot machtiging van bepaalde activiteiten in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België, koninklijk besluit van 9 september 2003 houdende de regels betreffende de milieueffectenbeoordeling) bepaalt het uitgangspunt van de studie en voorziet met name dat het gedeelte over de effecten van de activiteit op het marien milieu een beschrijving en een beoordeling moet omvatten van de betekenisvolle effecten op het mariene milieu die het gevolg zijn van de activiteit, met name voor de biodiversiteit. De voorwaarden voor de zand- en grindwinning werden dan weer vastgelegd in 2 koninklijke besluiten van 1 september 2004.

De bevoegde autoriteit die in de wetgeving werd aangeduid om de wetenschappelijke beoordeling uit te voeren van de gevolgen van die vergunnings- en machtigingsaanvragen is de BMM (Beheerseenheid Mathematisch Model van de Noordzee en het Schelde-estuarium).

De verslagen van de BMM worden verstuurd naar het DG Leefmilieu van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – DG Leefmilieu. Het DG Leefmilieu bezorgt die wetenschappelijke beoordelingen, eventueel voorzien van eigen opmerkingen die de wetenschappelijke boodschap binnen een kader van duurzame ontwikkeling plaatsen, aan de bevoegde minister die de eindbeslissing neemt: een vergunning/machtiging toekennen of weigeren, voorwaarden opleggen, met name op het vlak van monitoring, of andere voorzorgsmaatregelen die moeten worden genomen of garanties die moeten worden gegeven.

Wat de planning betreft, is het « Masterplan » voor een duurzaam beheer van de Noordzee een planningsinstrument dat de verschillende economische activiteiten op de Noordzee (zandwinning, maritiem transport, toerisme, windmolens) wil verzoenen,... op een duurzame manier wil verzoenen met de instandhouding van de natuurlijke hulpbronnen. Het masterplan omvat een echt kadaaster van de verschillende industriële activiteiten op de Noordzee.

De zand- en grindwinning mag enkel gebeuren in bepaalde zones die werden aangewezen voor deze specifieke activiteit. Deze zones worden beschreven in de bijlagen van het koninklijk besluit van 1 september 2004²² betreffende de voorwaarden, de geografische begrenzing en de toekenningsprocedure van vergunningen voor de exploratie en de exploitatie van de minerale en andere niet-levende rijkdommen in de territoriale zee en op het continentaal plat.

²² http://mineco.fgov.be/organization_market/continental_plateau/law_continental_plateau_001.pdf

Dit besluit bepaalt :

- Drie controlezones voor granulatenwinning. Die zones worden opgesplitst in sectoren waarvoor vergunningen kunnen worden toegewezen.
- Een exploratiezone voor granulatenwinning waarin nieuwe exploitatiesectoren worden afgebakend na advies van een raadgevende commissie waartoe de federale partners behoren die betrokken zijn bij het beheer van de exploratie en de exploitatie van het continentaal plat en de territoriale zee.

De dienst continentaal plat van de Federale Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie staat in voor het toezicht op de exploitatie van zand en grind in de Noordzee door een aantal bedrijven. Een aantal keer per jaar voert hij op zee meetcampagnes uit.

Jaarlijks wordt er een heffing voor de exploratie en de exploitatie van het zand en het grind gestort aan het Fonds voor de exploratie en exploitatie van de minerale en andere bronnen van de territoriale zee en het continentaal plat, alsook aan de Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee. Deze heffing moet het continu onderzoek garanderen, in een context van duurzame ontwikkeling, van de invloed van de exploratie- en de exploitatieactiviteiten op de sedimentafzettingen en het mariene milieu (met name via het ILVO²³ voor de ecologische impact).

In België wordt de exploitatie van het zeezand sinds 1979 geregistreerd. De jaarlijkse productie bedraagt momenteel ongeveer 2.000.000 m³. De productie heeft bijna uitsluitend betrekking op het zand. In de praktijk concentreerde de extractie zich gedurende ongeveer 25 jaar hoofdzakelijk op de zandbank die zich het dichtst bij de kust bevindt (de Kwintebank). Op het centrale gedeelte van de Kwintebank werd in februari 2003 een zone gesloten die te erg was aangetast door de extractie. Er kunnen op regelmatige tijdstippen aanzienlijke volumes granulaten worden ontgonnen in het kader van infrastructuurprojecten (installatie van gasleidingen, havenwerken, installatie van windmolens, enz).

De ontginningsactiviteiten blijven doorgaans beperkt tot afgebakende zones om een goede homogeniteit van het zand te garanderen. De geconcentreerde ontginning op de zandbanken zorgt voor depressies waarin de verdeling van de sedimenten en de hydrodynamica verschillen van de rest van de bank. In die zones brengt de ontginning een aanzienlijke daling teweeg van de dichtheid en de diversiteit van de macrobenthische (nematoden) en de meiobenthische fauna (amfipoden), maar die negatieve effecten zijn niet cumulatief. De biodiversiteit herstelt zich na de stopzetting van de ontginning.

Een pluridisciplinair onderzoek uitgevoerd in samenwerking met het Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen over de karakterisering van de grindzones, dat werd uitgevoerd in het kader van de cartografische activiteiten en de monitoring van de controlezones en van de exploratiezones voor zand en grind van het Belgisch continentaal plat van de dienst continentaal plat toonde aan hoe belangrijk die grindzones van het Belgisch continentaal plat zijn voor de biodiversiteit (opmerkelijke specifieke rijkdom, variatie op het vlak van grootte, levensduur, enz.). Uit de analyse van de evolutie van de biodiversiteit van de grindzones blijkt de toenevende druk door de visserij (en in het bijzonder de korboomvisserij) op de biodiversiteit: verdwijnen / schaars worden van soorten, een gewijzigde samenstelling van de benthische gemeenschappen in de richting van soorten die zich snel voortplanten.

---

²³ Instituut voor Landbouw en Visserijonderzoek

In september 2008 stelde de Europese Commissie in een mededeling²⁴ een Europese strategie voor marien en maritiem onderzoek voor. Deze strategie benadrukt dat het belangrijk is de inspanningen voort te zetten in de verschillende mariene en maritieme disciplines (minder vervuilende en efficiëntere mariene motoren, betere scheepsconceptie, optimale logistiek van de verkeersstromen, veiligheid en beveiliging van mariene activiteiten, het imago van de scheepvaart, enz.), maar zal zich vooral richten op het verbeteren van de interacties tussen marien en maritiem onderzoek.

De Europese Verordening (1198/2006 van de Raad) voorziet in de oprichting van strategische en operationele nationale plannen voor de visserij²⁵. Die plannen zullen onderworpen moeten worden aan een strategische milieubeoordeling waarbij rekening wordt gehouden met de biodiversiteit, overeenkomstig de SEA-richtlijn²⁶. In deze richtlijn bevinden zich expliciete wijzigingen naar de twee « natuurrichtlijnen » (Vogelrichtlijn 79/409/EEG en de Richtlijn Fauna-Flora-Habitat 92/43/EEG), in het bijzonder wat betreft het Natura2000-netwerk van beschermde gebieden en beschermde soorten.

Acties

Actie 1 : Een effectief netwerk van mariene beschermde gebieden oprichten

A. Beschrijving:

- Oprichten van een netwerk van mariene beschermde gebieden in het Belgisch gedeelte van de Noordzee: ontwikkelen en ten uitvoer leggen van beleidsplannen voor de beschermde gebieden, in het bijzonder wat betreft de ‘economische sector’, de negatieve gevolgen van de zeevisserij een halt toeroepen (gevolgen van de bodemtrawlvisserij op het benthos²⁷).
- Zorgen voor overeenstemming, met name wat betreft mariene beschermde zones, om alternatieve vormen van visserij te promoten;
- Engagement van de « gebruikers » van de Noordzee in het beheer van beschermde zones door akkoorden die de geldende wetgeving willen doen naleven en die een permanente communicatie betrachten tussen beheerders en gebruikers.
- De activiteiten en projecten die in het Nationaal Operationeel Plan (NOP) zijn opgenomen voor de visvangst moeten rekening houden met de effecten op de soorten habitats en voor de soorten waarvoor er beschermde zones werden afgebakend. Het NOP voorziet ook de financiering van de beschermingsmaatregelen in genoemde zones, in het kader van het Gemeenschappelijk Fonds voor de Visvangst.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu (dienst Marien Milieu)

Accountable: Ministerraad

Consultable: Publiek (via raadpleging), gebruikers van de beschermde mariene gebieden

Informable:

---

²⁴ COM (2008) 534 def.

²⁵ Om de strategische inhoud van het gemeenschappelijk visserijbeleid te versterken overeenkomstig de prioriteiten van de gemeenschap voor een duurzame ontwikkeling van de visserij en aquacultuur, moeten de lidstaten na overleg met de Commissie een nationaal strategisch plan inzake alle belangrijke aspecten van het gemeenschappelijk visserijbeleid aannemen.

²⁶ SEA richtlijn 2001/42/EG, zie transversaal fiche A

²⁷ Het **benthos** is het geheel van aquatische organismen die op de bodem van zeeën en oceanen leven

- C. Timing:
2009-2012
- D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit
Strategische doelstelling 4: Duurzaam gebruik van de componenten van biodiversiteit garanderen en promoten 4d.1: “De implementatie van goede vispraktijken in de Noordzee promoten, om vissen en hun habitats te beschermen”
- E. Referenties:
Zie website www.health.fgov.be voor het beleidsplan voor de mariene beschermde gebieden.

Actie 2 : Geulen als biologische reservoirs beschermen

- A. Beschrijving:
Voorstel binnen de Commissie ‘extractie’²⁸ om extractie van grind te verbieden in geulzones waar er geen extractie gebeurt, zonder de vrije scheepvaart in geulen te belemmeren. Dit slaat vooral op de geulen waar, in afwezigheid van antropogene verstoring, zich een interessant ecosysteem ontwikkelt.
De toepassing van criteria voor een duurzame exploitatie zal worden aangemoedigd binnen de Commissie extractie (geologische, morfologische en biologische criteria, en criteria inzake sedimentaire hydrodynamica en aangaande de plaats van extractie). Die criteria zullen geografische criteria omvatten (afstand tot de kust); de selectie van zones als bronnen van geschikte sedimenten; de beperking van de extractie tot het bovenste/hoge gedeelte; het vermijden van extracties aan de buitenkanten / breuken in de zandbanken waar herstel moeilijk of onzeker is; concentratie van de extractie in beperkte zones vermijden (intensieve exploitatie), enz. Die maatregelen kunnen eveneens besproken worden tijdens studiedagen die driemaal per jaar worden georganiseerd. De Commissie zal er eveneens op toezien dat er een onderzoek wordt uitgevoerd om

---

²⁸ Commissie samengesteld uit de volgende leden:

1° een afgevaardigde en een plaatsvervanger van de Algemene Directie Kwaliteit en Veiligheid van de Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie;

2° een afgevaardigde en een plaatsvervanger van de Algemene Directie Energie van de Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie;

3° een afgevaardigde en een plaatsvervanger van de Algemene Directie Economisch Potentieel van de Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie;

4° een afgevaardigde en een plaatsvervanger van de Programmatorische Federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid;

5° een afgevaardigde en een plaatsvervanger van de Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee en het Schelde-Estuarium van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen;

6° een afgevaardigde en een plaatsvervanger van de Algemene Directie Leefmilieu, Dienst Marien Milieu, van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu;

7° een afgevaardigde en een plaatsvervanger van de Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking;

8° een afgevaardigde en een plaatsvervanger van de Federale Politie, dienst Scheepvaartpolitie van de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken;

9° een afgevaardigde en een plaatsvervanger van de Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer, Directoraat-generaal Maritiem Vervoer;

10° een afgevaardigde en een plaatsvervanger van de Marine Component van het Ministerie van Landsverdediging;

11° een afgevaardigde en een plaatsvervanger van Douane en Accijnzen (Belastingen en Invordering) van de Federale Overheidsdienst Financiën

kwantitatieve indicatoren te bepalen voor de opvolging van de toepassing van deze criteria.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Economie (dienst continentaal plat), met de steun van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu (dienst Marien Milieu)

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu

Informable:

C. Timing:

2009

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Strategische doelstelling 3 : « Biodiversiteit in België op peil houden of herstellen tot een gunstige behoudsstatus » en subdoelstelling 3.6 : « Maatregelen nemen om de impact van de geïdentificeerde processen en activiteiten die de biodiversiteit bedreigen tot een minimum te beperken ».

E. Referenties:

'Recommendations for the sustainable exploitation of tidal sandbanks'

Vera, R.M. Van Lancker, Wendy Bonne, Erwan Garel, Koen Degrendele, Marc Roche, Dries Van den Eynde, Valérie Bellec, Christophe Brière, Michael B. Collins, Adonis F. Velegrakis. Journal of Coastal Research, accepted.

Actie 3: Bedreigde soorten beschermen

A. Beschrijving:

- De negatieve gevolgen van de zeevisserij op de bedreigde soorten een halt toeroepen: gevolgen van de warrelnetten op bepaalde zeevogels en zeezoogdieren) door een vergelijk te vinden in het kader van de akkoorden (Convention Biological Diversity, Conventie over migrerende soorten,) ter promotie van alternatieve visserijpraktijken;
- Monitoring van de gevolgen van windmolenparken op de migrerende vogelsoorten;
- Monitoring van de maricultuur (mosselen) bij voorbeeld wat betreft de invasieve soorten en de opstapeling van organisch materiaal.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu (dienst Marien Milieu).

Accountable: Ministerraad

Consultable: Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee, betrokken sectoren, Vlaams gewest

Informable:

C. Timing:

Permanent ten dele aan de hand van beleidsplannen mariene beschermde gebieden.

- D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit
Strategische doelstelling 3 : « Biodiversiteit in België op peil houden of herstellen tot een gunstige behoudsstatus » en subdoelstelling 3.6 : « Maatregelen nemen om de impact van de geïdentificeerde processen en activiteiten die de biodiversiteit bedreigen tot een minimum te beperken ».

Actie 4 : Een geïntegreerde aanpak promoten

- A. Beschrijving:
De dimensie biodiversiteit ten volle in rekening brengen bij de strategische milieubeoordeling van het nationaal visserijplan in België. Het federaal SEA-Adviescomité zal zich moeten buigen over de elementen uit de operationele plannen voorzien door verordening 1198/2006 en de federale overheid zal overleg moeten plegen met de drie gewesten om het nationale strategische milieubeoordeling af te werken dat bij de strategische en operationele nationale visserijplannen hoort.
- B. RACI:
Responsible: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu (dienst Marien Milieu)
Accountable: Ministerraad
Consultable: Vlaamse overheid
Informable:
- C. Timing:
2009-2013
- D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit
Strategische doelstelling 5 : « De integratie van de zorg voor biodiversiteit in alle sociale en economische sectorale beleidslijnen verbeteren » en subdoelstelling 5.4: “ In de strategische planning de negatieve en positieve effecten identificeren van de diverse sectorale beleidslijnen op de prioritaire elementen van biodiversiteit en maatregelen nemen om deze effecten te corrigeren of te versterken ».

Fiche E 5c: De acties van de douane inzake biodiversiteit versterken (duurzaam gebruik van de biodiversiteit)

Inleiding

Het Bestuur der Douane en Accijnzen (Federale Overheidsdienst Financiën) vervult drie basisfuncties:

- stoppen van goederen bij de door- en uitvoer en bij het binnenbrengen van goederen in het douanegebied van de Gemeenschap (*stopfunctie*);
- toezicht uitoefenen op goederen die onder een douanestelsel zijn geplaatst (*toezichtfunctie*);
- innen van belastingen bij het in het vrije verkeer brengen (*invorderingsfunctie*).

Punt 5.4 van het Managementplan 2007 – 2011 van het Bestuur der Douane en Accijnzen beantwoordt aan de beleidsrichting van de Minister van Financiën en van de Staatssecretaris voor Financiën door een aantal doelstellingen voorop te stellen, waaronder :

- een « ecologische visie op fiscaliteit »
- een belangrijke rol spelen in het beleid inzake duurzame ontwikkeling.

Die doelstellingen passen dus perfect in het kader van het tweede Federaal plan inzake Duurzame ontwikkeling (2004-2008) en artikel 18 van dat plan inzake de bescherming van de biodiversiteit, alsook in het kader van de Nationale Belgische Biodiversiteitsstrategie.

Wat de niet-fiscale taken betreft die de douane uitvoert in samenwerking met andere autoriteiten, is het Bestuur der Douane en Accijnzen gekwalificeerd om zijn bevoegdheden uit te oefenen inzake toezicht en/of vaststelling van inbreuken wat betreft de Conventie van Washington (CITES - Convention on International Trade of Endangered Species), de jacht en de zeevisserij.

Door het uitwerken of volbrengen van bepaalde uitvoeringsmaatregelen zal de douane eveneens een rol spelen inzake de illegale houtkap (FLEGT - Forest Law Enforcement Governance and Trade) en de bescherming van vogels. (Voor de aspecten in verband met de bestrijding van de illegale houtkap (FLEGT), zie fiche OS 10 van het luik ontwikkelingssamenwerking: Ondersteuning van de inspanningen die ontwikkelingslanden leveren in de bestrijding van de illegale bosuitbating en de illegale boshandel).

Wat de bescherming van de fauna en de flora betreft (CITES), werd er een “Team Gestion des risques – risico Beheer ‘GRB’” opgericht dat als doelstelling heeft de risico’s op dit gebied te analyseren en te beheersen.

Acties

Actie 1: Controlebeleid voeren ten gunste van de biodiversiteit

A. Beschrijving:

Een controlebeleid voeren ten gunste van de biodiversiteit : de modernisering voortzetten van de specifieke controletechnieken (snuffelhonden, scans, enz.) en controleoperaties organiseren op cruciale plaatsen (zoals de haven van Antwerpen bij voorbeeld) om de controle op de naleving van de wetgeving inzake biodiversiteit op het terrein doeltreffender te maken en om de sancties op te leggen voor inbreuken op het vlak van biodiversiteit.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Financiën (douane en accijnzen)

Accountable: Ministerraad

Consultable: federale politie, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Belgische platform biodiversiteit

Informable:

C. Timing:

2009

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Strategische doelstelling 9 : « Het regelgevingskader rond biodiversiteit versterken en de naleving van de wetgeving inzake biodiversiteit verzekeren » en subdoelstelling 9.1 : « Ervoor zorgen dat de Nationale Strategie gedragen wordt door doeltreffende wetgeving en de tenuitvoerlegging verbeteren »

Actie 2: Gegevensbank inbreuken tegen de biodiversiteit ontwikkelen

A. Beschrijving:

Het is absoluut nodig dat België met andere Europese landen informatie uitwisselt (zoals informatie over inbeslagnames). Daartoe bestaat er sinds 2005 een heel efficiënte operationele communicatietool (EU-TWIX) en een database over Europese inbeslagnames die via het Internet toegankelijk is.

Alle beschikbare gegevens inzake biodiversiteit zullen geanalyseerd worden, met name door een gegevensbank samen te stellen van de inbreuken, geïntegreerd in de bestaande projecten (PLDA en Datawarehouse). Een ad hoc project werd gestart in 2009 en een participatie in de financiële ondersteuning van de database EU-TWIX zal worden structureel gegarandeerd teneinde haar werking op lange termijn te verzekeren.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Financiën (douane en accijnzen) voor PLDA en Datawarehouse

CITES dienst van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu voor EU-TWIX

Accountable: Ministerraad

Consultable: NGO's, federale politie

Informable: Federale politie, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

- C. Timing:
2010 (de uitvoering zal afhangen van de ontwikkeling van andere projecten binnen de douane, zoals PLDA, Datawarehouse).
- D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit
Strategische doelstelling 9 : « Het regelgevingskader rond biodiversiteit versterken en de naleving van de wetgeving inzake biodiversiteit verzekeren » en subdoelstelling 9.1 : « Ervoor zorgen dat de Nationale Strategie gedragen wordt door doeltreffende wetgeving en de tenuitvoerlegging verbeteren »

Actie 3: Agenten opleiden

- A. Beschrijving:
De opleiding verderzetten, uitbouwen en verdiepen van de agenten die betrokken zijn in de strijd tegen de criminaliteit op het vlak van biodiversiteit, in functie van de controleopdrachten (met name inzake CITES), om hun kennis te verbeteren zowel op juridisch als op technisch en wetenschappelijk vlak.
- B. RACI:
Responsible: Federale Overheidsdienst Financiën (douane en accijnzen) en Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
Accountable: Ministerraad
Consultable: Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, federale politie, NGOs, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, Belgische platform biodiversiteit
Informable: groep Belgische toepassing CITES
- C. Timing:
2009/2010/2011
- D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit
Strategische doelstelling 9 : « Het regelgevingskader rond biodiversiteit versterken en de naleving van de wetgeving inzake biodiversiteit verzekeren » en subdoelstelling 9.1 : « Ervoor zorgen dat de Nationale Strategie gedragen wordt door doeltreffende wetgeving en de tenuitvoerlegging verbeteren »

Actie 4 : De wettelijke bepalingen aanpassen voor lichte overtredingen

- A. Beschrijving:
Samenwerken met de CITES-dienst van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu om de wettelijke bepalingen aan te passen die de douane in staat stellen lichte overtredingen snel af te handelen.
- B. RACI:
Responsible: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – DG Dier, Plant en Voeding
Accountable: Ministerraad
Consultable: Federale Overheidsdienst Financiën (douane en accijnzen)
Informable:

C. Timing:
2009

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit
Strategische doelstelling 9 : « Het regelgevingskader rond biodiversiteit versterken en de naleving van de wetgeving inzake biodiversiteit verzekeren » en subdoelstelling 9.1 : « Ervoor zorgen dat de Nationale Strategie gedragen wordt door doeltreffende wetgeving en de tenuitvoerlegging verbeteren »

Actie 5: Reizigers sensibiliseren

A. Beschrijving:

Acties ondernemen om reizigers en/of economische actoren te sensibiliseren, in samenwerking met andere overheden, met name aan de hand van informatiecampagnes en door een grotere mediatisering van de douaneacties inzake CITES, invasieve uitheemse soorten of illegaal hout, in navolging van de informatiecampagne « Een zeldzaam dier is geen souvenir » voor de bescherming van bedreigde soorten.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Financiën (douane en accijnzen) en Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale politie, ngo's, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, ...

Informable:

C. Timing:
2010-2011

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit
Strategische doelstelling 5 : « De integratie van de zorg voor biodiversiteit in alle sociale en economische sectorale beleidslijnen verbeteren » en subdoelstelling 5.9 : « De implementatie van CITES aanmoedigen om de biodiversiteit te behouden »

Actie 6: Samenwerkingsprotocol douane – milieu opstellen over biodiversiteit

A. Beschrijving:

Een 'samenwerkingsprotocol' uitwerken tussen de Federale Overheidsdienst Financiën (douane en accijnzen) en de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu om te zorgen voor een doeltreffende toepassing van alle wetgeving inzake biodiversiteit die onder de bevoegdheid valt van dit departement, zoals met name de wetgeving inzake FLEGT (Forest Law Enforcement Governance and Trade), invoer van uitheemse soorten, of CITES (Convention on International Trade of Endangered Species). Het protocol zal een taakverdeling bevatten tussen de twee betrokken instellingen.

(Voor de aspecten in verband met de bestrijding tegen de illegale houtkap (FLEGT), zie fiche OS 10 van het luik ontwikkelingssamenwerking : Ondersteuning van de inspanningen van de ontwikkelingslanden in de bestrijding van illegale bosuitbating en illegale boshandel)

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Financiën (douane en accijnzen) en de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

Accountable: Ministerraad

Consultable:

Informable:

C. Timing:

2010

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Strategische doelstelling 9 : « Het regelgevingskader rond biodiversiteit versterken en de naleving van de wetgeving inzake biodiversiteit verzekeren » en subdoelstelling 9.1 : « Ervoor zorgen dat de Nationale Strategie gedragen wordt door doeltreffende wetgeving en de tenuitvoerlegging verbeteren »

BIJLAGE 2: Actiefiches in de sector Ontwikkelingsamenwerking

Fiche OS 1: Biodiversiteit en traditionele kennis (thema 1)**Inleiding**

Lokale gemeenschappen zijn voor hun overleven zeer sterk afhankelijk van natuurlijke hulpbronnen uit hun onmiddellijke omgeving. Deze gemeenschappen hebben door de tijd heen een uitgebreide kennis opgebouwd over het gebruik van planten en dieren. Deze traditionele kennis dreigt verloren te gaan door de economische, sociale en milieugebonden wijzigingen voor het land en zijn bevolking. Toch is deze kennis een belangrijk vangnet voor het overleven van de lokale gemeenschappen tijdens crisissen en is ze belangrijk voor de valorisatie van de biodiversiteit. De productie, het beheer en het duurzaam gebruik van hout en andere producten (medicinale planten, paddestoelen enz) uit het woud kan een belangrijke bijdrage leveren voor de valorisatie en bescherming van de biodiversiteit. Zo is de economische waarde van 'non-timber forest products' (producten uit het bos behalve hout) vaak vele malen groter dan de waarde van het hout (cfr. studies in Oost en West Afrika).

Momenteel is de kennis over traditionele gebruiken van planten en dieren in Midden-Afrika slechts in beperkte mate geregistreerd. Bovendien is de beschikbare informatie vaak moeilijk toegankelijk. Dit gebrek aan geregistreerde gegevens en de beperkte toegankelijkheid van de bestaande gegevens is een grote handicap bij het uitwerken van projecten en het creëren van een draagvlak voor projecten die rekening houden met de biodiversiteit en zijn economisch en sociale relevantie.

De voorgestelde acties hebben betrekking op projecten die tot stand gebracht moeten worden in nauwe samenwerking met de partners die een concrete invulling geven aan deze problematiek.

De acties die in deze fiches werden opgenomen, zullen ten uitvoer worden gebracht in de geest van de bepalingen van het Verdrag inzake Biodiversiteit met betrekking tot de toegang tot en de verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen (ABS), en meer bepaald het toekomstig internationaal kader over ABS dat in 2010 goedgekeurd zou moeten worden. (zie fiche E3 : « Toegang tot en delen van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen »).

Deze fiche hangt samen met fiche WB 2/5 van luik wetenschapsbeleid.

! Deze fiche moet samen worden bekeken met fiche OS 2 ("Capaciteit opbouwen voor de identificatie, de opvolging en de evaluatie van biodiversiteit") en OS 12 ("Het *ex situ* instandhouden van de biodiversiteit") van het luik ontwikkelingsamenwerking, evenals fiche WB 2.1 ("GerCol – Nationale verzamelingen vegetaal germoplasma coördineren en inventariseren") en fiche WB 2.2 ("Portaalsite over biodiversiteit in Afrika – Gecentraliseerde toegang verzekeren tot de collecties in verband met de Congolese biodiversiteit in België") van wetenschapsbeleid.

Acties

Actie 1: Valoriseren van de ‘Prelude Medicinal Plants Database’

A. Beschrijving:

De Prelude database geeft een overzicht van traditionele medicinale gebruiken van planten (zowel voor dier als mens) uit verschillende gebieden in Afrika.

Deze info is nuttig voor onderzoekers, geneesheren, dierenartsen en landbouwers en is beschikbaar via http://www.metafro.be/prelude/plant_collection.

Hoewel deze info zeer waardevol is, zijn de gegevens in Prelude vaak zeer rudimentair. Het is dan ook nuttig om deze verder aan te vullen.

Doelstelling van dit project;

- Cross-check van Prelude informatie met andere informatie bronnen (e.g. Nationale Plantentuin van België);
- De plantenlijst is beschikbaar via GBIF (Global Biodiversity Information Facility), nuttig zou zijn om een internationaal ‘Prelude’ netwerk te creëren;
- Organiseren van een etnobotanische enquête in enkele ontwikkelingslanden om de bestaande gegevens aan te vullen.

B. RACI:

Responsible: Museum voor Midden Afrika (Tervuren) (actie die valt onder de Minister belast met KMO’s, Zelfstandigen, Landbouw en Wetenschapsbeleid en de Minister belast met Ontwikkelingssamenwerking)

Accountable: Ministerraad

Consultable: Nationale Plantentuin van België, Universiteiten & Instituten, wetenschappelijke instellingen en NGO’s

Informable: Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking, algemeen publiek, Universiteiten, wetenschappelijke instellingen en NGO’s

C. Timing: 2009-2012

D. Link met objectieven van de nationale strategie biodiversiteit:

Strategisch doelstelling 6: “Bijdragen tot een eerlijke toegang tot en een billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen en deze promoten” en operationeel doelstelling 6.4.: “Operationele mechanismen creëren om de kennis, innovaties en praktijken te beschermen van inheemse en lokale gemeenschappen met traditionele levensstijlen die relevant zijn voor het behoud en het duurzame gebruik van biodiversiteit”.

Actie 2: Ecuador: Programma Institutionele Universitaire Samenwerking – “Farmacologische indeling van geneeskundige planten”

A. Beschrijving:

Het project spitst zich toe op de wetenschappelijke analyse van geneeskundige planten die door mensen uit zuid-Ecuador gebruikt worden voor het behandelen van maag- en darmproblemen. Ecuador heeft een groot farmacologisch potentieel door zijn enorme plantbiodiversiteit, die nog niet geëxploiteerd en nauwelijks bestudeerd werd. Anderzijds is er kostbare informatie over de etnisch-geneeskundige toepassingen waarvoor de inheemse bevolkingsgroepen geneeskundige planten hebben aangewend als een al-

ternatief geneesmiddel. Er bestaan echter geen wetenschappelijke studies die die praktijk valideren, wat geleid heeft tot irrationeel gebruik van geneeskundige planten.

Globale ontwikkelingsdoelstelling: aangewezen en toegenomen gebruik van veilige geneeskundige planten door de bevolking van Ecuador.

Globale academische doelstelling: de academische capaciteit op het vlak van fytofarmacologie en fytochemie wordt uitgebouwd.

Specifieke ontwikkelingsdoelstelling: bevolking van Ecuador gebruikt gestandaardiseerde extracten van geneeskundige planten voor gastro-intestinale infecties.

Specifieke academische doelstelling: Ontwikkelen van onderzoekscapaciteit, onderwijs en infrastructuur van de laboratoria op het vlak van fytofarmacologie en fytochemie.

B. RACI:

Responsible : VLIR-UOS, Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking

Accountable : Ministerraad

Consultable : Universiteiten, instituten en wetenschappelijke instellingen, Nationale Plantentuin van België en NGO

Informable : Algemeen publiek, universiteiten, wetenschappelijke instellingen en NGO's.

C. Timing : 2007-2011

C. Timing:

2009-2012

D. Link met objectieven van de nationale strategie biodiversiteit:

Strategische doelstelling 6: "Bijdragen tot een eerlijke toegang tot en een billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen en deze promoten" en operationeel doelstelling 6.4.: "Operationele mechanismen creëren om de kennis, innovaties en praktijken te beschermen van inheemse en lokale gemeenschappen met traditionele levensstijlen die relevant zijn voor het behoud en het duurzame gebruik van biodiversiteit".

Actie 3: Benin - Doelgericht interuniversitair programma 2006 "Bijdrage tot de ontwikkeling van behandelingen tegen malaria op basis van planten die worden gebruikt in de traditionele geneeskunde"

A. Beschrijving:

De doelstellingen van dit project bestaan enerzijds in het evalueren van de efficiëntie van de planten die worden gebruikt in de Beninse traditionele geneeskunde (in vitro, in vivo en via gecontroleerde klinische proeven) en het identificeren van bepaalde van hun actieve bestanddelen, en anderzijds in het op de markt brengen van weinig toxische, efficiënte en gestandaardiseerde geneesmiddelen op basis van planten tegen voor de bevolking betaalbare prijzen.

Dit project zal het ook mogelijk maken om de onderwijs- en onderzoeksmogelijkheden te vergroten van de partnerinstelling, met name de Universiteit van Abomey Calavi, door de aankoop van het vereiste materiaal en de opleiding van onderzoekers en toekomstige lesgevers.

De resultaten die op het vlak van het onderzoek worden behaald, zullen worden verspreid onder de beoefenaars van de traditionele geneeskunde; er zal een brochure worden uitgewerkt en er zal een seminarium worden georganiseerd om de informatie in de wetenschappelijke wereld te verspreiden.

B. RACI:

Responsible : CIUF-CUD, Universiteit van Abomey Calavi (Benin), Directoraat-
generaal Ontwikkelingssamenwerking

Accountable : Ministerraad

Consultable : Universiteiten, instituten en wetenschappelijke instellingen, Nationale
Plantentuin van België en NGOs

Informable : Algemeen publiek, universiteiten, wetenschappelijke instellingen en
NGO's,

C. Timing : 2006-2009

D. Link met objectieven van de nationale strategie biodiversiteit:

Strategische doelstelling 6: “Bijdragen tot een eerlijke toegang tot en een billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen en deze promoten” en operationeel doelstelling 6.4.: “Operationele mechanismen creëren om de kennis, innovaties en praktijken te beschermen van inheemse en lokale gemeenschappen met traditionele levensstijlen die relevant zijn voor het behoud en het duurzame gebruik van biodiversiteit”.

Fiche OS 2: Capaciteit opbouwen voor de identificatie, de opvolging en de evaluatie van biodiversiteit (thema 2)

Inleiding

De wetenschappelijke kennis inzake biodiversiteit is nog onvolledig. Slechts een uiterst beperkt deel van wat er leeft op aarde is reeds grondig bestudeerd. Er blijven waarschijnlijk nog tussen de 10 en de 13 miljoen soorten te ontdekken, beschrijven, inventariseren en classificeren. Daarbovenop komt nog het bestuderen van hun ecologie en hun gedrag. Het is eveneens cruciaal de kennis uit te breiden over de evolutie van de biodiversiteit gezien de snelle veranderingen die de wereld momenteel ondergaat. Demografische, politieke, economische, sociale en culturele factoren zorgen ervoor dat de natuurlijke habitats binnen een erg kort tijdsbestek radicale veranderingen ondergaan. Tegelijkertijd veranderen ze ook de verspreiding en de abundantie van de soorten. De werking van de ecosystemen wordt aldus verstoord, net zoals de diensten die ze leveren. Een betere capaciteit om de evolutie van de biodiversiteit op te volgen zou het mogelijk maken de gevolgen van die veranderingen te evalueren en oplossingen uit te werken voor het behoud, het duurzaam gebruik en het herstel van de biodiversiteit. Daarnaast is er een reële nood aan capaciteitsopbouw inzake bioveiligheid om bij te dragen tot de tenuitvoerlegging van het Protocol van Cartagena inzake bioveiligheid.

De landen uit het Zuiden zijn vaak het rijkst aan biodiversiteit. Jammer genoeg hebben ze een schrijnend gebrek aan expertise. De kennis is opgesplitst tussen landen en instellingen. In bepaalde landen is het moeilijk programma's voor duurzaam beheer op te zetten omdat er te weinig wetenschappers en lokale beheerders zijn die over de nodige expertise beschikken. De informatie en de expertise die in het Noorden voorhanden zijn, zijn bovendien vaak moeilijk beschikbaar en toegankelijk voor onderzoekers uit het Zuiden.

De wetenschappelijke samenwerking moet bijdragen aan de consolidatie van de wetenschappelijke en de technische expertise in het Zuiden en aan de versterking van de instellingen die werkzaam zijn op het domein van de biodiversiteit en bioveiligheid. Die versterking zal het mogelijk maken de relevante wetenschappelijke informatie samen te brengen en terecht te doen komen bij de besluitvormingsorganen. Pas als dat gebeurt, kunnen er doeltreffende programma's ten uitvoer worden gebracht die de biodiversiteit ten goede komen.

De geografische zone waar deze actie in de eerste plaats betrekking op heeft is **Centraal Afrika**, en in het bijzonder de partnerlanden van België: **DR Congo, Rwanda en Burundi**.

! Deze fiche moet samen worden gezien met fiches OS 1 ("Biodiversiteit en traditionele kennis"), OS 3 ("Informer en sensibiliseren van het publiek in verband met het belang van de biodiversiteit voor de ontwikkeling en de strijd tegen armoede in het kader van het Internationale Jaar van de Biodiversiteit") en OS 12 ("Het *ex situ* instandhouden van de biodiversiteit") van de sector « ontwikkelingssamenwerking » en fiches WB 2.1 ("GerCol – Nationale verzamelingen vegetaal germoplasma coördineren en inventariseren") en WB 2.2 ("Portaalsite over biodiversiteit in Afrika – Gecentraliseerde toegang verzekeren tot de collecties in verband met de Congolese biodiversiteit in België") van het plan « wetenschappelijk onderzoek ».

Acties

Actie 1: De overdracht van interdisciplinaire kennis bevorderen aan de hand van stages en studiebezoeken voor Afrikaanse wetenschappers

A. Beschrijving:

Context van de stage :

- Verdwijnen van de biodiversiteit
- Impacts van anthropische activiteiten
- Gevolgen voor het welzijn van de mens
- Nood om te zorgen voor een « duurzame» toekomst (duurzame ontwikkeling)
- Noodzaak om het publiek te sensibiliseren/informereren aangaande biodiversiteit
- Noodzaak om het gedrag te wijzigen

Belangrijkste hulpmiddelen en internationale actoren:

- Verdrag inzake Biologische Diversiteit
- UNESCO, United Nations Environment Programme (UNEP), FAO en andere organen van de Verenigde Naties
- Ngo's (WWF, Greenpeace, enz.)
- Internationale organisaties: IUCN, World Resources Institute (WRI), Consultative Group on International Agricultural Research (CGIAR), enz.
- EU en verwante netwerken (DG Leefmilieu, DG Onderzoek, DG Ontwikkelingssamenwerking, enz.)
- Stichtingen

Belangrijkste Belgische hulpmiddelen en actoren:

- Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen en het Nationaal knooppunt voor het Verdrag inzake Biologische Diversiteit
- Clearing House Mechanism
- Federaal Wetenschapsbeleid en het biodiversiteitsplatform
- Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
- Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking – Belgische Technische Coöperatie (BTC)
- Verenigingen (Natagora, GreenBelgium, CRIE, Réseau Idée, Natuurpunt,...)
- Ngo's
- Media (tv, radio, kranten)

B. RACI:

Responsible: Belgische Technische Coöperatie (actie die valt onder de minister belast met Ontwikkelingssamenwerking).

Accountable: Ministerraad

Consultable: Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Nationale Plantentuin van België, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR), Commission universitaire pour le Développement (CUD) en universiteiten, Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking

Informable:

C. Timing:

2009-2012

- D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit
Strategisch doelstelling 7: “Wetenschappelijke kennis over biodiversiteit verbeteren en communiceren”, en meer bepaald subdoelstelling 7.7: “De Belgische expertise optimaal gebruiken om de implementatie van het Verdrag in ontwikkelingslanden te ondersteunen”

Actie 2: Programma Eigen Initiatieven 2008 (VLIR-UOS)

A. Beschrijving

Sinds 1998 worden de Eigen-Initiatiefprojecten door VLIR-UOS ingediend onder vorm van een programma, zoals werd bepaald door de bijzondere overeenkomst tussen de Belgische Staat en de Vlaamse universiteiten (VLIR). Het programma bestaat uit projecten met een maximale looptijd van 5 jaar en een maximaal budget van 330.000 euro voor de volledige duur van het programma.

Het moet gaan om ontwikkelingsprojecten die zijn opgebouwd rond objectief meetbare indicatoren.

De voorkeur wordt gegeven aan projecten die de onderwijs- en onderzoekscapaciteit van een instelling in het Zuiden versterken, meer in het bijzonder projecten voor strategisch onderzoek:

- waarvan de beoogde doelstellingen in het algemeen bijdragen tot de verbetering van de levensomstandigheden van de lokale bevolking;
- waarbij de activiteitensectoren de versterking van het socio-economisch en maatschappelijk draagvlak in de partnerlanden op het oog hebben;
- waarbij, vanuit de bezorgdheid om te streven naar een duurzame ontwikkeling, de wederzijdse inwerking van onder meer sociale, culturele, ecologische en economische factoren werd bestudeerd;
- waarbij een aantal garanties bestaan dat, nadat de financiering door de Belgische overheid werd beëindigd, het project door de partnerinstelling zal worden voortgezet.

Ieder jaar wordt een 12-tal projecten gekozen door de Selectiecommissie Eigen Initiatieven waartoe ook vertegenwoordigers van DGOS behoren.

Basis voor de selectie zijn volgende criteria: de wetenschappelijke degelijkheid, de ontwikkelingsrelevantie, de duidelijkheid van probleemstelling en doelstellingen, de uitvoerbaarheid, de uitvoeringscapaciteit van de indiener en zijn/haar eenheid.

“Wildlife population ecology and human-wildlife interactions in and around Saadani National Park“ Tanzania.

B. RACI

Responsible : VLIR-UOS, Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking

Accountable : Ministerraad

Consultable : Universiteiten, instituten en wetenschappelijke instellingen, Nationale Plantentuin van België en NGOs

Informable : Algemeen publiek, samenwerkingspartners, universiteiten, wetenschappelijke instellingen en NGO's.

C. Timing : 2008-2013

Actie 3: Programma Noord-Acties (VLIR-UOS)

A. Beschrijving

De organisatie van deze samenwerking verloopt op basis van een programmafinanciering, waarbij de VLIR, als rechtstreeks begunstigde van de toelage, een coördinerende rol speelt.

Het programma Noord-Acties bestaat o.m. uit volgende activiteiten:

- Beleidsvoorbereidend onderzoek: dit zijn studies uit te voeren door de Vlaamse universiteiten die het samenwerkingsbeleid van de Belgische regering helpen voorbereiden.
- Internationale cursusprogramma's (ICP): Master-opleidingen aan de Vlaamse universiteiten die één of twee jaar in beslag nemen.
- Internationale trainingsprogramma's (ITP): het gaat om praktisch gerichte opleidingen van korte duur.
- Internationale congressen.
- Korte opleidingsinitiatieven.
- Studiereizen voor studenten die ingeschreven zijn aan een Vlaamse universiteit of hogeschool.
- Coördinatie en administratie: organisatieactiviteiten van de VLIR inzake universitaire samenwerking.
- Sensibilisatie (debattencycli aan de Vlaamse universiteiten).
- Doctoraatsprogramma voor studenten die ingeschreven zijn aan een Vlaamse universiteit.

“International Courses: Ecological Marine Management”

“International Courses: Biostatistics”

“O-Platform KLIMOS”

B. RACI

Responsible : VLIR-UOS, Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking

Accountable : Ministerraad

Consultable : Universiteiten, instituten en wetenschappelijke instellingen, Nationale Plantentuin van België en NGOs

Informable : Algemeen publiek, samenwerkingspartners, universiteiten, wetenschappelijke instellingen en NGO's.

C. Timing : 2008-2012 (2009-2012 voor het «O-Platform KLIMOS”)

Actie 4: Gericht universitair project (CIUF-CUD)

A. Beschrijving

De gerichte universitaire projecten (GUP's) zijn strategische projecten voor onderzoek en kennisuitbreiding ten bate van de instellingen en bevolkingen van de partnerlanden van de onrechtstreekse samenwerking. Elk jaar wordt er een meerjarenprogramma opgezet door de universiteiten en onderzoeksinstituten van de partnerlanden, in samenwerking met meerdere Belgische universiteiten. De projecten worden geselecteerd volgens diverse kwaliteitscriteria, inzonderheid de pertinentie voor de duurzame menselijke ontwikkeling en het belang van de toepassing van de onderzoeken voor de landen van het Zuiden.

De krachtlijnen van de GUP's zijn:

- zorgen voor rechtstreekse of onrechtstreekse outcome voor de plaatselijke samenleving via de universitaire instellingen;
- op duurzame wijze de kennis en de universitaire resources versterken met het oog op een betere valorisering van de projectresultaten;
- de interdisciplinaire acties promoten volgens een geïntegreerde aanpak van de behandelde problematiek;
- rekening houden met de diversiteit van de wetenschappelijke sectoren zodanig dat het gehele potentieel van de universitaire wereld wordt gevaloriseerd;
- zich integreren in de plaatselijke professionele structuren om de duurzaamheid van de acties te garanderen, ongeacht of die structuren nu van industriële aard zijn of behoren tot het verenigingsleven;
- projecten aanmoedigen die gepaard gaan met pilootacties, om hun operationele fase te optimaliseren.

Gericht interuniversitair programma 2005 “Ondersteuning bij de realisatie van een derde cyclus in de vegetale biologie en leefmilieu en multiscalaire aanpak van de besmette bodems” RDC, Université de Lubumbashi.

Gericht interuniversitair programma 2007 “Bedenken van overlegde inrichtingsstrategieën om sociaaleconomische ontwikkeling te combineren met het behoud van de zgn. argane-raies” Marokko, Ecole nationale forestière d’Ingénieurs à Salé.

Gericht interuniversitair programma 2008 “Beheer en duurzame valorisering van de endemische zijdeworm *Borocera cajanus* in bosomgeving in de regio van Antananarivo” Madagascar, Université d’Antananarivo.

Gericht interuniversitair programma 2009 “Ondersteuning bij de organisatie van een master in bosbeheer ter versterking van de Congolese onderzoekers” RDC, Université de Kisangani.

Gericht interuniversitair programma 2009 “Methodologie voor het beheer van de beschermde mariene gebieden: beheer van de visserijen en van de lokale duurzame ontwikkeling”, Senegal, Université Cheikh Anta Diop.

B.RACI

<u>R</u> esponsible :	CIUF-CUD, Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking
<u>A</u> ccountable :	Ministerraad
<u>C</u> onsultable :	Universiteiten, instituten en wetenschappelijke instellingen, Nationale Plantentuin van België en NGOs
<u>I</u> nformable :	Algemeen publiek, samenwerkingspartners, universiteiten, wetenschappelijke instellingen en NGO’s.

C. Timing : zie verder

Actie 5: Programma Institutionele Universitaire Samenwerking (CIUF-CUD)

A. Beschrijving

Dit samenwerkingsprogramma promoot de samenwerking tussen de universitaire instellingen van de ‘Conseil Interuniversitaire de la Communauté française de Belgique’ (CIUF) en de instellingen voor hoger onderwijs in de partnerlanden van de onrechtstreekse coöperatie. Het betreft allerlei acties die de institutionele versterking van de onderwijs-, onderzoeks- en maatschappelijke dienstverleningscapaciteit van de partnerinstellingen nastreven.

Programma Institutionele Universitaire Samenwerking 2009 “Beheer van de natuurlijke hulpbronnen in de ontwikkelingslanden” RDC, Université de Lubumbashi
Programma Institutionele Universitaire Samenwerking 2009 “Stage in de biodiversiteit en ecologie van de koraalriffen” Madagascar, Université de Tuléar
Programma Institutionele Universitaire Samenwerking 2009 “Professionele Master in het beheer van de natuurlijke hulpbronnen en van de biodiversiteit” Benin, Université d’Abomey Calavi
Programma Institutionele Universitaire Samenwerking 2009 “Biodiversiteit” Boliviaë, Université Mayor de San Simon.

B.RACI

Responsible : CIUF-CUD, Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking
Accountable : Ministerraad
Consultable : Universiteiten, instituten en wetenschappelijke instellingen, Nationale Plantentuin van België en NGOs
Informable : Algemeen publiek, samenwerkingspartners, universiteiten, wetenschappelijke instellingen en NGO’s.
C. Timing : 2009-2011

Actie 6: Versterking van de ERAIFT (Programma Koninklijk Museum voor Midden Afrika - KMMA)

A. Beschrijving

Doel van het project is de versterking van de ERAIFT (Ecole régionale post-universitaire d’Aménagement et de gestion des intégrés de forêts et territoires tropicaux) door de opleiding van wetenschappelijke kaders en door de uitrusting van een analyselaboratorium voor bosproducten in Luki (Mayombe).

De biosfeerreserve van Luki is het enig overblijfsel van het Mayombe woud en vormt de ideale plek om het bosonderzoek opnieuw te lanceren in een globale, geïntegreerde en interdisciplinaire visie, maar ze wordt geconfronteerd met concrete en dringende problemen van de bevolkingen: de biologische diversiteit wordt aangetast en bedreigd door de teelten, door stroperij, door illegale houtkap en het oogsten van niet houtachtige bosproducten.

De ERAIFT is een vlaggenproject van het programma “Man and Biosphere” van de UNESCO, dat wordt omschreven als een “avant-garde school ten dienste van de menselijke en duurzame ontwikkeling van Afrika” en werd opgericht in 1999 om het rationeel beheer van het Afrikaans tropisch woud te versterken. De reserve van de Biosfeer van Luki is de plaats waar de studenten hun proefnemingen en hun stages doen.

De verwachte resultaten zijn:

- De erkenning van de ERAIFT omwille van haar multidisciplinaire expertise: de laatste hand wordt gelegd aan 3 doctoraatsthesisen in de bosbiologie (lastcapaciteit van sommige soorten voor bosuitbating), in de ichtyologie (ichtyofauna van de Luki rivieren), en in de taalkunde (benamingen van bosproducten in het bantou)
- De erkenning van de Biosfeer van Luki als modern centrum voor tropisch woudonderzoek
- De on line publicatie van de SIG-database van woudproducten.

« Soutien interdisciplinaire à la gestion durable des forêts et populations de poissons du bassin du Congo » (2004-2009)

B. RACI

Responsible : KMMA, Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking, BTC
Accountable : Ministerraad
Consultable : Universiteiten, instituten en wetenschappelijke instellingen, Nationale Plantentuin van België en NGOs
Informable : Algemeen publiek, samenwerkingspartners, universiteiten, wetenschappelijke instellingen en NGO's.

C : Timing : 2004-2009 (beurzen: 2009-2010)

Actie 7: Informatienetwerk voor de biodiversiteit van Midden Afrika (Programma Koninklijk Museum voor Midden Afrika)

A. Beschrijving

CABIN is een informatienetwerk voor de biodiversiteit van Midden Afrika ter ondersteuning van het informatienetwerk voor de biodiversiteit van Subsahariaans Afrika (SABIN). Het project ondersteunt de opstart van een thematisch informatienetwerk voor de biodiversiteit in Subsahariaans Afrika waarbij zowel Afrikaanse partners betrokken zijn als instellingen in de ontwikkelde landen die beschikken over specimen en informatie die uit deze regionen afkomstig zijn.

De partnerinstellingen van het Zuiden bevinden zich in DR Congo (Université de Kisangani, Université de Kinshasa, Institut Congolais pour la conservation de la nature, Centre de recherches en sciences naturelles, Alliance des organisations congolaises pour la conservation des oiseaux...), in Rwanda (Ministère des Terres, de l'environnement, des forêts, d'eau et des mines,...) en in Oeganda (Albertine Rift Conservation Society,...).

De doelstellingen zijn:

- de landen van Centraal Afrika te helpen om binnen de gegevens die toegankelijk zijn in de musea van de ontwikkelde landen, in de literatuur en in de databases in de organisaties van hun land, te bepalen welke soort gegevens het best beantwoorden aan hun behoeften.
- de wetenschappers van centraal Afrika en van het Museum betrekken bij de nummering en bij het gebruik van internationaal erkende standaarden en van de instrumenten die worden aanbevolen door de Global Biodiversity Information facility (GBIF) en de Taxonomical Database working Group (TDWG). Deze doelstelling omvat een component opleiding en versterking van de capaciteiten van het Zuiden.

De resultaten verwacht voor 2009 zijn:

- inventaris van de bestaande IT hulpmiddelen en behoeften van de Afrikaanse partners met het oog op de toegang tot en het delen van de informatie over biodiversiteit met de GBIF;
- toegang tot informatie: de opstart van de thematische portaal over biodiversiteit en de opleiding van de Afrikaanse partners op het vlak van ontsluiting en gebruik van gegevens;
- verspreiding van informatie volgens de GBIF standaarden: opleiding voor de Afrikaanse partners;
- het opzetten van een technisch partnerschap met de CEDESURK-Kinshasa

“The Central African Biodiversity Information Network (CABIN), a contribution to Sub-Saharan African Biodiversity information network (SABIN)” (2008-2012)

B. RACI

Responsible : KMMA, Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking,
Accountable : Ministerraad
Consultable : Universiteiten, instituten en wetenschappelijke instellingen, Nationale Plantentuin van België en NGOs
Informable : Algemeen publiek, samenwerkingspartners, universiteiten, wetenschappelijke instellingen en NGO's.

C. Timing 2008-2012

Actie 8: Programma Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN)

A. Beschrijving

Het huidige werkprogramma omvat vijf subprogramma's. De eerste twee zijn gewijd aan de versterking van de wetenschappelijke capaciteiten in het Zuiden. Ze helpen de taxonomische tekortkomingen wegwerken en ondersteunen het opzetten van biodiversiteitsinventarissen, -monitoring en -evaluaties. Het derde subprogramma optimaliseert de uitwisseling van biodiversiteitsinformatie tussen regeringsexperts, wetenschappers en vele andere stakeholders. Het vierde promoot de valorisering van het natuurlijke en culturele erfgoed in de DR Congo. Het vijfde subprogramma ten slotte biedt wetenschappelijke ondersteuning aan Belgische beleidsmakers op het vlak van internationaal biodiversiteitsbeleid.

Deze actie stelt met name een actieprogramma voor dat is gericht op **de opleiding van wetenschappelijke en technische experts** uit het Zuiden. Dit programma bestaat uit drie luiken: wetenschappelijke opleidingen in het Zuiden, wetenschappelijke opleidingen in België en opleidingen inzake het beheer van informatie en gegevens met betrekking tot biodiversiteit.

Overzicht van de belangrijkste activiteiten voor 2009:

1. Taxonomische tekortkomingen wegwerken
  - 1.1 Taxonomische opleiding via onderzoek: 1-3 opleidingsprojecten uitgevoerd door RBINS wetenschappers (en collega's uit andere instellingen) na een interne oproep tot het formuleren van voorstellen.
  - 1.2 Opleiding en toegang tot collecties in België: 10-15 studiebezoeken door buitenlandse taxonomen, met voorrang aan instellingen waarmee wij samenwerken onder punt 1.4
  - 1.3 Taxonomische workshops in situ. Mogelijks één opleidingsworkshop in Madagaskar in april-mei 2009. Indien dit niet lukt zullen er alternatieven worden onderzocht ofwel in Afrika, Zuid Amerika of in Zuidoost Azië
  - 1.4 Samenwerking met geselecteerde instellingen. Ondersteuning van partnerinstellingen in Cuba, Marokko en mogelijks Vietnam (gelinkt aan studiebezoeken onder 2-02), bv. kleine uitrusting.
  - 1.5 Abc Taxa handleidingen voor taxonomische competentieontwikkeling 1-2 gepubliceerde handleidingen, andere handleidingen wijdverspreid in papieren versie (beperkt

- aantal) en via het internet (PDF). Indien eerder gedrukte volumes uit voorraad zijn kunnen er ook heruitgaven worden overwogen.
- 1.6 GTI onderwijsmodules 50% van de modules zijn geüpdatet. Verbetering van de internettoegankelijkheid van de modules. Start van e-learning processen.
- 1.7 Workshops en conferenties over taxonomie. Deelname aan 1-2 internationale conferentie(s) enkel indien relevant.
2. Ondersteuning van inventarissen, monitoring en evaluaties m.b.t. biodiversiteit
- 2.1 Samenwerking met de Universiteit van Kisangani –monitoring van lagelandwouden: 2 studiebezoeken in België, kleine uitrusting leveren voor veldonderzoek, één veldexpeditie uitgevoerd in de regio rond Kisangani
- 2.2 Samenwerking met de ICCN – monitoring van beschermde gebieden. In situ follow-up van de opleidingsworkshop van de ICCN in 2008, verbetering van de opleidingsinstrumenten (een syllabus, twee lexicons van plantennamen (wetenschappelijke benaming/streektaal), ondersteuning van 2 doctoraten en 1 Master- student
- 2.3 Toepassing van het COHERENS model voor geïntegreerd kustbeheer en monitoring: 2 studiebezoeken in België, 2 follow-up zendingen in situ, helpdesk ondersteuning, een plenaire workshop voor alle partners
3. Versterking van netwerken voor biodiversiteitsinformatie (bv. Clearing-House Mechanism)
- 3.1 Training voor webmasters / web content managers: 1 trainingssessie bij RBINS, 1-2 sessies op nationaal niveau.
- 3.2 Afstandsleren over CHM, via de CHM website: Updating van trainingmodules en oefeningen; ontwikkeling van nieuwe modules. Verbetering van internettoegankelijkheid van deze modules en opstart van het e-learning proces
- 3.3 Technische ondersteuning voor CHM websites: Maintenance van gehoste websites, technische ondersteuning voor updating, en voor het on line houden van de websites. Specifieke technische support zal worden voorzien voor 1-3 partners na een oproep tot het formuleren van voorstellen.
- 3.4 Netwerking op nationaal niveau: 1-2 brainstorming workshops, gekoppeld aan opleiding in CHM-01
- 3.5 Netwerking op supra-nationaal niveau: 1 regionale of sub-regionale workshop voor CHM in West Afrika
- 3.6 Publieke sensibilisering via CHM: 3 tot 5 publiekprojecten geselecteerd en ondersteund
- 3.7 CHM conferenties en vergaderingen: 1 tot 2 vergaderingen bijgewoond (enkel indien relevant)
4. Promoten van het natuurlijke en cultureel erfgoed van de DR Congo
- 4.1 Samenwerking met de ICCN en zijn partners – valorisering van het erfgoed van nationale parken in de DRC; digitalisering van RBINS aquarellen van de fauna van de D.R. Congo; verspreiding van publicaties; ondersteuning aan publiekswervende activiteiten in de regio van Katanga
5. Wetenschappelijke ondersteuning van het biodiversiteitsbeleid
- 5.1 Wetenschappelijke consultancy. Hangende vragen. Bijwonen van vergaderingen, schrijven van briefing notes en adviezen. Bijdrage tot het tweede Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling, partim “biodiversiteit en ontwikkeling”

Zie tevens “RBINS – Vijfjaarlijks werkprogramma 2008-2012”

B. RACI

Responsible : KBIN, Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking,

Accountable : Ministerraad

Consultable : Universiteiten, instituten en wetenschappelijke instellingen, Nationale Plantentuin van België en NGOs

Informable : Algemeen publiek, samenwerkingspartners, universiteiten, wetenschappelijke instellingen en NGO's.

C. Timing 2008-2012

Fiche OS 3: Informeren en sensibiliseren van het publiek in verband met het belang van de biodiversiteit voor de ontwikkeling en de strijd tegen armoede in het kader van het Internationale Jaar van de Biodiversiteit (2010) (thema 3)

Inleiding

De Verenigde Naties hebben het jaar 2010 uitgeroepen tot Internationale Jaar van de Biodiversiteit. Dit initiatief biedt een uitzonderlijke gelegenheid om de aandacht te vestigen op het verlies aan biodiversiteit en om de bewustmaking hieromtrent aan te wakkeren.

Daarnaast hebben de Verenigde Naties het Secretariaat van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit aangewezen als belangrijkste motor voor de communicatie en de bewustmaking in verband met het jaar 2010. Het Secretariaat heeft geopteerd voor het thema **“De biodiversiteit voor de ontwikkeling en de Millenniumdoelstellingen inzake ontwikkeling”**.

De twee prioritaire doelstellingen van de vieringen van het Internationale Jaar zijn de volgende:

- Sensibiliseren voor het belang van de biodiversiteit, inclusief het menselijk welzijn, en voor de rol van het Verdrag inzake biologische diversiteit
- Promoten van de toepassing van het Verdrag en van het engagement van alle betrokken actoren en partijen om de drie doelstellingen van het Verdrag te bereiken.

De strategie die werd uitgewerkt door het Secretariaat van het Verdrag is opgebouwd rond drie pijlers:

- Opstellen van een globale boodschap die door iedereen zal gebruikt worden
- Aansporen tot actie door vóór 2010 promotie te maken voor het Internationale Jaar
- Mobiliseren van de steun van de lidstaten bij het Verdrag en van de partnerorganisaties.

De vieringen van het internationale jaar stemmen ook overeen met het Belgische voorzitterschap van de raad van de EU (2de semester 2010) en met het symbolische moment van de toegestane termijn om te komen tot een “significante vermindering van het tempo van het verlies aan biodiversiteit”. Deze “Doelstelling 2010”, goedgekeurd tijdens de Wereldtop te Johannesburg in 2002, werd bovendien volledig geïntegreerd in de Millenniumdoelstellingen inzake ontwikkeling. Het Secretariaat van het Verdrag zal in 2010 het succes evalueren van Doelstelling 2010, en zal zijn verslag ter discussie voorleggen aan de 65ste sessie van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties.

In 2010 zullen ook een vergadering op hoog niveau over de Millenniumdoelstellingen inzake ontwikkeling en de 10de Conferentie van de Partijen (COP) bij de Conventie inzake Biologische Diversiteit in Nagoya (Japan) plaatsvinden.

! Deze fiche moet samen worden gezien met fiche OS 2 (“Capaciteit opbouwen voor de identificatie, de opvolging en de evaluatie van biodiversiteit”).

Acties

Actie 1: Communiceren en sensibiliseren rond het thema “biodiversiteit, ontwikkeling en strijd tegen de armoede”

A. Beschrijving:

Het organiseren in België van een grote communicatie- en bewustmakingsactie rond het thema “biodiversiteit, ontwikkeling en strijd tegen de armoede”. Het doel is aan een ruim publiek in België aan te tonen dat ontwikkeling – zowel in het Noorden als in het Zuiden – noodzakelijkerwijze moet gepaard gaan met een duurzaam beheer van de natuurlijke rijkdommen en de biodiversiteit.

Als rode draad kan geopteerd worden voor **bestuiving**, en het belang ervan voor de landbouw, de gezondheid, de handel en de cultuur. Door te kiezen voor dit thema kan gebruik worden gemaakt van concrete en sprekende voorbeelden zowel voor België als voor het Zuiden, waarbij een kader wordt gecreëerd voor een grotere bewustwording van de problematiek in verband met de instandhouding en het duurzaam gebruik van de biodiversiteit.

B. RACI:

Responsible: Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (actie die valt onder de minister belast met Ontwikkelingsamenwerking)

Accountable: Ministerraad

Consultable: Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking, meer bepaald de eenheid “Sensibilisering”, Nationale Plantentuin van België, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, universiteiten, niet-gouvernementele organisaties die actief zijn op het gebied van de biodiversiteit, de landbouw en de plattelandsontwikkeling en alle andere relevante betrokken partijen

Informable: brede publiek

C. Timing:

2009 (voorbereiding) en 2010 (uitvoering)

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Strategisch doelstelling 8: “De gemeenschap betrekken via communicatie, onderwijs, bewustmaking en opleiding.”

Actie 2 : Opname van biodiversiteit in de programma’s voor ontwikkelingseducatie van de Belgische Technische Coöperatie bevorderen

A. Beschrijving:

Tot de ontwikkelingsprogramma’s “Noorden” (in België), die worden beheerd door de BTC, behoren de programma’s Annoncer la Couleur (Franstalig landsgedeelte) & Kleur bekennen (Nederlandstalig landsgedeelte) en het programma Infocycle. Annoncer la Couleur / Kleur bekennen zijn programma’s voor ontwikkelingseducatie die worden georganiseerd in samenwerking met scholen en verenigingen in de verschillende provincies van het land. Het thema biodiversiteit, geïntegreerd in een globalere beschouwing over de milieuaspecten Noorden/Zuiden, kan daarin aan bod komen. Ook het programma Infocycle, dat de milieuproblematiek reeds regelmatig opneemt in zijn conferenties, zou het thema biodiversiteit nog meer kunnen benadrukken. Dit alles zal besproken moeten worden met de verantwoordelijken voor die programma’s om na

te gaan wat de mogelijkheden zijn op het vlak van samenhang met de reeds ontwikkelde strategieën en programma's, en de vereiste middelen met name wat betreft expertise aangaande het thema biodiversiteit en ontwikkeling.

B. RACI:

Responsible: Belgische Technische Coöperatie (actie die valt onder de minister belast met ontwikkelingsamenwerking)

Accountable: Ministerraad

Consultable: verantwoordelijken van "educatie programma's"

Informable: Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking

C. Timing:

Vanaf 2010

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Strategisch doelstelling 8 : « De gemeenschap betrekken via communicatie, onderwijs, bewustmaking en opleiding »

Fiche OS 4: Een environmental integration toolkit voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking ontwikkelen (thema 4)

Inleiding

Voortbouwend op de ervaring van de Vakgroep Menselijke Ecologie van de Vrije Universiteit Brussel (VUB) in beleidsvoorbereidend onderzoek omtrent duurzame ontwikkeling zullen het Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking (DGOS) en de VUB een *environmental integration toolkit* ontwikkelen voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking. Deze activiteit kadert binnen het breder raamwerk van KLIMOS (Onderzoeksplatform “Klimaat en Ontwikkelingssamenwerking”), gecoördineerd door Prof. Bart Muys van de KULeuven.

De KLIMOS raamwerk zal op basis van de onderzoeksresultaten van vorige projecten een praktijkgerichte, beleidsondersteunende toolkit voor milieu-integratie ontwikkelen. Aldus kunnen milieu-aspecten (in het bijzonder biodiversiteit) systematisch in de interventies van DGOS worden geïntegreerd. De toolkit zal eveneens een inspiratiebron zijn voor andere geïnteresseerde actoren (naast Belgische Technische Coöperatie bvb. de NGO's, de VVOB, APEFE enz.).

Tot nu toe werden de beleidsvoorbereidende projecten als afzonderlijke eenheden afgewerkt en gepresenteerd. Na een actualisering en aanpassing van de uitgevoerde projecten zal de *toolkit* optimaal gestructureerd en gepresenteerd worden om de praktische bruikbaarheid ervan te verhogen. De *toolkit* zal in nauw overleg ontwikkeld worden met het Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking en met de Belgische Technische Coöperatie.

De resultaten van die projecten zullen worden ‘vertaald’ naar een beleidsrelevante en praktijkgerichte *toolkit*. Hoewel hier wordt gesproken over een ‘*environmental toolkit*’ zal er in het bijzonder aandacht besteed worden aan biodiversiteit-gerelateerde thema's.

Acties

Actie 1: De *toolkit* ontwikkelen

A. Beschrijving:

Ontwikkeling van een handboek dat de toolkit van milieu-integratie-instrumenten in een breder kader plaatst.

Na een algemene inleiding over het nut van milieu-integratie wordt een kader voorgesteld om milieu-aspecten consequent in de interventiecyclus te incorporeren.

De kern van het handboek bestaat uit een voorstelling van praktische instrumenten voor milieu-integratie (milieueffectrapportage, strategisch environmental assessment, duurzaamheidsbeoordeling, milieuzorgsystemen), die worden gelinkt aan de verschillende hulpmodaliteiten.

Voorlopige structuur van de *toolkit*
Deel 1: Principes en concepten

In dit gedeelte worden argumenten aangebracht die het nut van milieu-integratie, in het bijzonder van biodiversiteit, aantonen. Zo kan milieu gelinkt worden met een reeks andere actuele thema's.

- Milieu en duurzame ontwikkeling
- De wisselwerking tussen verschillende milieuaspecten, in het bijzonder biodiversiteit en klimaatsverandering
- Milieu en armoedebestrijding (plus link met migratie)
- Milieu en veiligheid
- Milieu, mensenrechten, migratie en good governance
- Milieu-integratie engagementen
- Alle sectoren zijn gelinkt: de milieu-opportunities, de constraints en de impacts
- De meerwaarde van milieu-integratie → aantonen dat milieu-integratie geen doel op zich is.

Deel 2: Milieu in de Programmatie

Programmatie is een cruciaal stadium omwille van het strategische karakter van deze fase. Tijdens deze fase worden Landenstrategienota's (*country strategy paper*, CSP) en Indicatieve Samenwerkingsprogramma's (ISP) opgesteld. Hét instrument om in dat stadium milieu te integreren is de *Country Environmental Profile* (CEP).

In de CSP en ISP kan het milieu ofwel als een transversaal thema ofwel als een sector op zich worden beschouwd.

Deel 3: Environmental Integration Toolkit: milieu-integratie instrumenten aangepast aan de verschillende hulpmodaliteiten

Er wordt voorgesteld om de milieu-integratie instrumenten te linken aan de hulpmodaliteiten om zo aansluiting te vinden op de praktische manier van werken binnen de Belgische ontwikkelingssamenwerking. Er zal eveneens rekening worden gehouden met de taakverdeling tussen het Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking en de Belgische Technische Coöperatie.

De beleidsvoorbereidende onderzoeksprojecten die de Vakgroep Menselijk Ecologie van de Vrije Universiteit Brussel reeds heeft uitgevoerd, lieten reeds toe om verschillende milieu-integratie instrumenten te ontwikkelen. Tot nu toe is er echter geen allesomvattend kader die de instrumenten op een praktische manier met elkaar verbindt. De environmental integration toolkit zal trachten dit probleem op te lossen.

Deel 3.1 Milieu en sectorhulp (Sector Policy Support Programmes)

In een eerste fase kunnen bijzondere milieuaspecten worden gelinkt met interventies in verschillende sectoren. Per sector van de Belgische ontwikkelingsamenwerking kan er zo een overzichtstabel gemaakt worden van:

- ◆ de milieudruk en de milieu-effecten die dienen verbeterd of gemitigeerd te worden
- ◆ de milieufactoren die in acht moeten worden genomen om de efficiëntie en de effectiviteit van het programma of van de strategie te verhogen;
- ◆ de entry points (waar er mogelijkheden zijn om milieu te integreren)
- ◆ indicatoren
- ◆ bijkomende informatiebronnen.

Het instrument bij uitstek om milieu te integreren in sectoriële interventies is strategic environmental assessment (SEA).

Deel 3.2 Milieu in PRSPs

Poverty Reduction Strategy Papers zijn van kapitaal belang voor de allocatie van middelen van algemene begrotingssteun. Het is dus van groot belang om na te gaan in welke mate die strategieën milieu incorporeren en hoe tekortkomingen kunnen worden opgelost.

Ook hier kan strategic environmental assessment / sustainability assessment gebruikt worden (cfr. het VUB-project van 2005).

Deel 3.3 Milieu in de projectbenadering

Wat deze hulpmodaliteit betreft zullen enerzijds bestaande milieu-effectrapportage (MER) checklists gebruikt worden, en zullen anderzijds nieuwe, praktijkgerichte richtlijnen worden opgesteld.

Er wordt aansluiting gezocht met het bestaande Belgische Technische Coöperatie-systeem waarbij risico- en relevantiemerkers worden bepaald voor elke interventie (+ link met Belgische Technische Coöperatie's milieuzorgsysteem).

Deel 4: Opvolging van internationale netwerken

Om de toolkit af te stemmen op de meest recente ontwikkelingen op het vlak van milieu-integratie instrumenten in de sector van de ontwikkelingssamenwerking worden verschillende internationale netwerken actief opgevolgd, waaronder in de OECD en andere bevoegde instellingen. Om dit instrument effectief te gebruiken zullen de actoren in de Belgische Ontwikkelingssamenwerking ermee vertrouwd gemaakt worden.

B. RACI:

Responsible: KLIMOS, KUL (actie die valt onder de minister belast met Ontwikkelingssamenwerking)

Accountable: Ministerraad

Consultable: Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking, Belgische Technische Coöperatie, VVOB-APEFE, CIUF-VLIR (Vlaamse Interuniversitaire Raad), Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, NGO's

Informable: alle partners van de samenwerking

C. Timing: 2012

D. Link met objectief/ven van de nationale strategie biodiversiteit:

Operationeel doelstelling 10.3: "Alle samenwerkingsprojecten inzake klimaatverandering, biodiversiteit en woestijnvorming evalueren"

E. Referentie :

HDE (2007). Manuel d'intégration de l'environnement pour la Coopération au Développement de la Commission Européenne.

Fiche OS 5: Een overzicht hebben van de Belgische ontwikkelings-samenwerking op het gebied van biodiversiteit (thema 4)

Inleiding

De Belgische ontwikkelingssamenwerking²⁹ ondersteunt activiteiten in ontwikkelingslanden op verschillende niveaus en via verschillende kanalen. Zo zijn er acties (projecten/programma's³⁰) op lokaal, nationaal, regionaal en/of internationaal niveau. Uitvoering kan gebeuren door verschillende actoren, zoals de grote internationale organisaties en instituten (vbv. UNDP, FAO, CGIAR, ...), via Belgische NGO's of universiteiten, ofwel door de Belgische Technische Coöperatie. Daarnaast bestaan er een aantal andere financieringsmogelijkheden zoals sector- of budgethulp, steun aan lokale NGO's of via kleine projecten (MIP's). Het is dus duidelijk dat qua uitvoering er een gans gamma kan en zal zijn van verschillende modellen en aanpak, dit zowel qua identificatie, formulering, uitvoering als opvolging/evaluatie.

Daarbij hebben de door België gesteunde /gefinancierde activiteiten hebben betrekking op een grote waaier van sectoren en thema's, doch raken vaak aspecten van biodiversiteit (en het behoud ervan) aan, zoals investeringen in land-, tuin en bosbouw, in waterbeheer, bij sloppenwijkverbetering of bij het aanleggen van landelijke infrastructuur.

Actie

Actie 1: Een volledig beeld krijgen van alle samenwerkingsprojecten en projecten die België ondersteunt op het gebied van biodiversiteit

A. Beschrijving:

In eerste instantie is het de bedoeling na te gaan welke de activiteiten/interventies zijn die betrekking hebben op biodiversiteit en die reeds door België gesteund en/of gefinancierd worden, en hiervan een gedetailleerde inventaris op te stellen.

Volgende deelacties zullen uitgevoerd worden in het kader van deze doelstelling:

1. er zal een lijst opgesteld worden van alle acties die betrekking kunnen hebben op biodiversiteit (in de brede zin)
2. er zal nagegaan worden, bij de mogelijks betrokken acties, in hoeverre het aspect biodiversiteit de nodige aandacht krijgt en/of gekregen heeft, dit:
  - zowel bij de identificatie en de formulering,
  - bij de uitvoering, en
  - bij de opvolging/evaluatie.
3. er zal nagegaan worden (indien mogelijk) in hoeverre biodiversiteit in aanmerking genomen werd bij het al of niet goedkeuren van bepaalde acties, en of er met eventuele aanbevelingen rekening werd gehouden,

²⁹ In deze tekst wordt enkel verwezen naar de Federale ontwikkelingssamenwerking (of deze ontwikkelingssamenwerking die grotendeels door Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking gefinancierd wordt).

³⁰ Door acties bedoeling wij in deze tekst projecten en of programma's, programma-, sector en of budgethulp. M.a.w. alle soorten ontwikkelingsinitiatieven die door Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking financieel gesteund worden.

4. er zal aan de andere Federale Overheidsdiensten (o.a. Financiën, Federaal Wetenschapsbeleid, Delcredere ...) en de geregionaliseerde overheden dezelfde informatie worden gevraagd.

Deelacties 1 tot en met 3 hebben betrekking op de federale ontwikkelingssamenwerking, deelactie 4 breidt deze uit naar de andere actoren.

In de mate van het mogelijke zullen de gegevens on-line beschikbaar gesteld worden via de website van het Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking (www.dgos.be).

B. RACI:

Responsible: Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking (actie die valt onder de minister belast met Ontwikkelingssamenwerking)

Accountable: Ministerraad

Consultable: Belgische Technische Coöperatie, VVOB-APEFE, CIUF-VLIR (Vlaamse Interuniversitaire Raad), Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, NGO's, Federaal Wetenschapsbeleid, Delcredere, Gewesten

Informable: alle partners van de samenwerking

C. Timing:

Voor deelacties 1, 2 en 3: tegen midden 2009

Voor deelactie 4: tegen eind 2010

D. Link met objectief/ven van de nationale strategie biodiversiteit:

Is een onderdeel van doelstelling 10.3 (Alle samenwerkingsprojecten inzake klimaatverandering, biodiversiteit en woestijnvorming evalueren) en 11.1 (een volledig beeld krijgen van alle samenwerkingsprojecten)

Fiche OS 6: Ex ante milieu evaluatie uitvoeren voor programma's en projecten (thema 4)

Inleiding

Voordat een samenwerkingsactiviteit kan worden uitgevoerd dient deze beoordeeld te worden op de (mogelijke) impact op het milieu. Het is alleen als deze impact gekend is dat er mogelijke remediërende maatregelen voorzien zullen worden, of dat indien nodig de activiteit aangepast, desnoods afgebroken, dient te worden.

Men dient ervan uit te gaan dat, wat betreft de federale administratie (DGOS), de aanwezigheid van een ex ante evaluatie een noodzaak is bij de beoordeling van een interventie en de al dan niet (definitieve) goedkeuring ervan.

Sinds februari 2009 bestaan nieuwe instructies (gericht aan de samenwerkingsattachés) ter voorbereiding van het Indicatief Samenwerkingsprogramma (ISP) en de Gemengde Commissie (GC). In de analyse en voorbereiding zal meer aandacht worden besteed aan de transversale thema's: gender, sociale economie, kinderrechten en leefmilieu. Als dusdanig is een ex-ante analyse en eerste evaluatie van de natuurlijke rijkdommen en het milieu een noodzaak (dit vervangt uiteraard geen doorgedreven en diepgaande ex-ante evaluatie).

Actie

Actie 1: De programma's en projecten gefinancierd in de partnerlanden hebben een ex ante milieuevaluatieprocedure, die afhankelijk van de omstandigheden varieert van een milieuscreening tot een volledige milieueffectrapportage of een strategische milieueffectbeoordeling

A. Beschrijving:

Er worden twee deelacties voorzien, nl. één op korte termijn en een ander op middel-lange termijn.

- op korte termijn: hoewel een gedegen ex-ante milieuevaluatie niet echt verplicht is, kan men deze toch opnemen in de formulering. De eventueel benodigde financiële middelen om een ex-ante milieu evaluatie uit te voeren kan eventueel bekomen worden via het "formuleringsfonds" waarover de Belgische Technische Coöperatie beschikt, ofwel via fondsen in de partnerlanden (bijvoorbeeld een studiefonds of een expertise fonds).
- op langere termijn dienen bij de onderhandelingen over het vierde beheerscontract de milieu evaluatieaspecten opgenomen te worden in de formuleringsfase. De volledige inhoud en complexiteit van deze evaluatie (die kan variëren van een eenvoudige screening tot een volwaardig milieueffecten rapportering en/of milieueffectenbeoordeling) zal gezamenlijk worden nagestreefd door DGOS en BTC. De inhoud zal ook vergeleken worden met reeds bestaande (internationale) evaluatieprocedures en rapportering (bvb. UNEP, OESO, Wereldbank, FAO ...).

B. RACI:

Responsible: Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking, Belgische Technische Coöperatie (actie die valt onder de minister belast met Ontwikkelingssamenwerking)

Accountable: Ministerraad
Consultable: O-Platform KLIMOS, UNEP
Informable: alle partners van de samenwerking

C. Timing:
vanaf 2010

D. Link met objectief/ven van de nationale strategie biodiversiteit:
Doelstellingen 11.1 “een volledig beeld krijgen van alle samenwerkingsprojecten” en
11.2 “alle programma’s en projecten hebben een ex-ante milieuevaluatieprocedure”

Fiche OS 7: Organiseren van TEMATEA National Capacity Building workshops (thema 5)

Inleiding

Verscheidene honderden internationale overeenkomsten zowel op mondiaal als regionaal niveau verstrekken het juridisch kader voor verschillende milieukwesties. Nochtans, blijft de implementatie op nationaal niveau van deze massa verplichtingen een reusachtige uitdaging, hoofdzakelijk wegens beperkte financiële en menselijke middelen.

Aangezien verschillende internationale en regionale akkoorden vaak betrekking hebben op gelijkaardige thema's, zou een meer efficiënte en coherente implementatie kunnen bekomen worden indien rond deze thema's meer gestructureerde informatie beschikbaar zou zijn. Met financiële ondersteuning van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking, ontwikkelde UNEP daarom het 'TEMATEA' Project on Issue-Based Modules dat landen voorziet van een logisch thematisch kader om coherente tenuitvoerlegging van overeenkomsten zoals VBD, Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering, CCD, Ramsar, enz. te vergemakkelijken. Daarnaast bevordert dit ook de sectorale integratie doordat de modules ook relevant verplichtingen van bijvoorbeeld FAO akkoorden bevat.

TEMATEA is beschikbaar online (www.tematea.org) en bevat web-based hulpmiddelen in de vorm van thematische modules. Er zijn reeds 6 modules beschikbaar namelijk **Binnenwateren, Duurzaam Gebruik, Biodiversiteit & klimaatsverandering, Invasieve Exotische Soorten, Beschermde Gebieden en toegang tot en eerlijke verdeling van de voordelen van genetisch materiaal (ABS)**. De modules zijn gebaseerd op een analyse van relevante besluiten in verband met deze thema's komende van verscheidene globale en regionale alsook sectorale overeenkomsten. Dit steunt de coherente uitvoering van de Rio Conventies en de integratie van biodiversiteitsoverwegingen in sectoraal beleid.

De thematische modules werden zeer goed ontvangen door overheden, Multilateral Environmental Agreements (MEA) Secretariaten en zowel gouvernementele als niet-gouvernementele organisaties. In het bijzonder werd het belang van TEMATEA voor ontwikkelingslanden beklemtoond door de Afrikaanse Ministers voor het Milieu tijdens de 11de vergadering van AMCEN (African Ministerial Conference on the Environment) in Mei 2006.

TEMATEA verstrekt verder ook hands-on nationale en regionale capaciteitsbouw om een betere en meer coherente uitvoering van biodiversiteitsverplichtingen op nationaal niveau te bekomen. Tot nog toe werden reeds National Capacity Building Workshops gehouden in Seychellen, Noorwegen, Peru, Cuba en Georgia. Deze training Workshops werden zeer gewaardeerd door de betrokken landen door de ondersteuning die wordt geboden aan nationale deskundigen voor een meer coherente implementatie van hun MEA verplichtingen.

Actie

Actie 1: Verstrekken van financiële en technische ondersteuning voor training en capaciteitsopbouw via Nationale TEMATEA Workshops in 3 partnerlanden per jaar

A. Beschrijving:

Deze nationale training workshops identificeren en evalueren het huidig nationaal beleid in de partnerlanden betreffende 1 van de 6 biodiversiteitsthema's binnen TEMATEA (www.tematea.org) naargelang de nationale prioriteit.

Door de aanbevelingen van de nationale workshops, worden op nationaal niveau plannen, beleid & programma's ter uitvoering van de Rio Conventies alsook andere relevante MEAs meer efficiënt en coherent gemaakt. Deze aanbevelingen werken ook door in het formuleren van projectvoorstellen en dragen zo bij tot ondersteuning van de Rio doelstellingen in ontwikkelingsprojecten.

De nationale Workshops dienen een dubbel doel:

- ze bouwen capaciteit bij de nationale experts om via het gebruik van de TEMATEA modules de nationale uitvoering van de biodiversiteitsverplichtingen op een meer efficiënte en coherente manier te laten verlopen. Hierdoor wordt een betere uitvoering verzekerd van de belangrijkste conventies zoals Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering (UNFCCC - United Nations Framework Convention of Climate Change), Desertificatieverdrag (UNCCD - United Nations Convention to Combat Desertification) en VBD (Verdrag inzake Biologische Diversiteit).
- Door het terugkoppelen naar de ontwikkeling van de modules wordt ook verzekerd dat deze afgestemd blijven op de echte nationale noden.

Het werk ivm deze Workshops kan verder bijdragen tot een fijnere afstemming van de Toolkit (zie [Fiche OS4: "Ontwikkeling van een environmental integration toolkit voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking"](#)) in de partnerlanden. Daarnaast zullen de resultaten van de workshops onder andere via het CHM een spill-over effect bewerken in naburige landen.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (actie die valt onder de federaal minister belast met Leefmilieu)

Accountable: Ministerraad

Consultable: Directoraat Generaal Ontwikkelingsamenwerking, Gewesten, NGOs, wetenschappelijke instituten, Belgische Technische Coöperatie, Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR), Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen

Informable: NGOs

C. Timing:

3 Workshops per jaar van 2009 tot 2011

D. Link met objectief/ven van de nationale strategie biodiversiteit:

Doelstelling 10.3: "All climate change, biodiversity and desertification cooperation projects funded by Belgium should be assessed to ensure that they are mutually supportive of the objectives of the three Rio conventions".

Deze actie zal bijdragen tot een meer efficiënte en coherente uitvoering van de biodiversiteitsakkoorden, in het bijzonder de drie Rio Conventies.

Fiche OS 8: Bijdragen tot de creatie van een biodiversiteitsbevorderende omgeving in partnerlanden (thema 5)

Inleiding

De doelstelling om in de partnerlanden van de Belgische Samenwerking, een gunstig klimaat te scheppen inzake bescherming van de biodiversiteit, blijft een belangrijk element. Een dergelijk klimaat zal bijdragen aan het mobiliseren van de nodige capaciteit, aandacht en politieke wil opdat biodiversiteit als een belangrijk aandachtspunt kan gezien worden. Dit moet ertoe leiden dat biodiversiteit in verschillende fora en in onderhandelingen op nationaal, bilateraal en internationaal niveau voldoende kwalitatieve aandacht krijgt.

Het nastreven van deze doelstelling zal uiteraard moeten gebeuren in lijn met de Verklaring van Parijs in verband met de doeltreffendheid van de hulpverlening alsook de Actie agenda van Accra, in het bijzonder betreffende de toeïgening van de partnerlanden. De specialisatie van de taken en de taakverdeling uitgewerkt met de andere donorlanden zal ook moeten in rekening gebracht worden.

Om de informatie-uitwisseling en de samenwerking tussen landen te bevorderen, heeft het Verdrag inzake Biodiversiteit (VBD) een internationaal partnernetwerk opgericht, het Clearing-House Mechanism (CHM) of uitwisselingsweb. De site van het Belgische CHM (www.biodiv.be) is een bijdrage tot dit netwerk en illustreert wat België doet in het kader van het VBD.

Het Belgische CHM is een mechanisme waarbij informatie gedeeld wordt met partners van België omtrent de doelstellingen van het VBD: behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit, alsook een evenwichtige toegang tot en verdeling van voordelen uit het gebruik van genetische rijkdommen. Het komt erop neer dat het een gedecentraliseerd en goed verdeeld netwerk is tussen gebruikers van de diensten van het VBD, vooral internet-gedreven.

Het Belgisch CHM vervult de volgende taken:

- verstrekken van informatie omtrent het VBD en de uitvoering in België;
- verspreiden van informatie over de status van de biodiversiteit op nationaal niveau;
- hulp verlenen bij de uitvoering van de nationale strategieën en actieplannen inzake biodiversiteit;
- promoten van wetenschappelijke en technische samenwerking en capaciteitsopbouw van de partijen;
- promoten van publieke bewustwording en opleiding inzake biologische diversiteit.

Om wetenschappelijke en technische samenwerking tussen en capaciteitsopbouw van de partijen te realiseren heeft het Belgisch CHM op aanvraag van verschillende partnerlanden en andere ontwikkelingslanden een net van lokale CHMs opgericht in die landen en daarbij de nodige vorming geleverd aan de nationale knooppunten van het VBD.

België beoogt in zijn internationale positie t.a.v. de Rio-conventies een betere synergie tussen de verschillende verdragen, m.n. VBD, Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering (UNFCCC) en UNCCD (Desertificatieverdrag).

Het belang van de component biodiversiteit in het Klimaatverdrag is duidelijk: een gewijzigd klimaat kan grote invloed hebben op de ecosystemen en de ingesloten biodiversiteit. Omgekeerd kunnen ecosystemen gunstige invloed uitoefenen zowel op de aanpassing (adaptation) aan de klimaatsomstandigheden alsook op de afzwakking (mitigation) van de broeikasgassen. Daarnaast kunnen adaptatie en mitigatie activiteiten voor klimaat ook effect uitoefenen op biodiversiteit, en dit zowel negatief als positief.

Evenzeer hebben gedegradeerde gronden een grote invloed op de agro-biodiversiteit en de biodiversiteit van de betreffende ecosystemen. Aangepaste planten kunnen van aangetaste gronden en bossystemen terug leefbare omgevingen maken.

In het Belgisch CHM ontbreekt nog een schakel, waar programma- en projectgegevens over Belgische activiteiten in ontwikkelingslanden worden bijgehouden. Op basis van bestaande gegevensbestanden (BIODIVERSITAS, European Network for Biodiversity Information - ENBI, ODA-gegevensbank...) en in samenwerking met hen zou het Belgisch CHM een uitbreiding kunnen krijgen, waar de evolutie van programma's en projecten van het VBD-verdrag in België worden bijgehouden. Op grond van de opgedane ervaring hiermee kan dan eventueel in overleg met de knooppunten van het desertificatie- en klimaatverdrag gekeken worden of dit kan worden uitgebreid naar elementen relevant voor de wisselwerking tussen de drie Rio verdragen.

Acties

Actie 1: Bevorderen van de aandacht voor het aspect biodiversiteit in partnerlanden

A. Beschrijving:

Middelen die in de betrokken landen dienen voorhanden te zijn:

- financieel
- technisch (Human Resources en Technische Assistentie)
- beheerscapaciteit
- eigenheid
- (politieke) wil en inzet.

In de partnerlanden van de Belgische bilaterale samenwerking zal België bijdragen om de aandacht voor het aspect biodiversiteit, en bij uitbreiding alle aspecten in verband met duurzame ontwikkeling, te bevorderen.

Dit door middel van:

- het organiseren / helpen organiseren van specifieke vormingen, workshops en conferenties. Dit eventueel te financieren via de bilaterale studie- en expertisefondsen die in de meeste partnerlanden bestaan of het ter beschikking stellen van expertise (Human Resources)
- indien aangebracht door het partnerland, een institutionele steun te verlenen binnen het kader van de bilaterale samenwerking
- omdat er op Europees niveau afspraken zijn waarbij het aantal sectoren per donor per land beperkt is, is het quasi zeker dat België niet altijd in deze sector aanwezig zal zijn. Deze afspraken, getiteld "Gedragscode met betrekking tot de complementariteit en verdeling van het werk (EU-GC)", dragen bij tot de doeltreffendheid van de bijstand door een betere taakverdeling tussen de

donorlanden. België zal echter, via de Ambassades en de samenwerkings Attaché(s), en binnen het gezamenlijk donoroverleg (georganiseerd in de partnerlanden) er op toezien dat deze aspecten voldoende kwantitatieve en kwalitatieve aandacht krijgen.

B. RACI:

Responsible: Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking, Belgische Technische Coöperatie (actie die valt onder de minister belast met Ontwikkelingssamenwerking)

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, partnerlanden, VVOB-APEFE, CIUF-VLIR (Vlaamse Interuniversitaire Raad), NGO's

Informable: alle partners van de samenwerking, ook in de partnerlanden

C. Timing: Continu

D. Link met objectief/ven van de nationale strategie biodiversiteit:

Strategisch doelstelling 11: "Een voortgezette en effectieve internationale samenwerking garanderen voor het beschermen van de biodiversiteit", in het bijzonder subobjectief 11.3: "Bijdragen tot de creatie van een biodiversiteitsbevorderende omgeving in partnerlanden"

Actie 2: Het Belgisch CHM (Clearing House Mechanism) uitbreiden ter ondersteuning van een betere nationale uitvoering van beleid voor ontwikkelingssamenwerking en biodiversiteit

A. Beschrijving:

Gebaseerd op de kennis van het Belgische CHM inzake Biodiversiteit alsook andere relevante actoren en gebruik makend van het bestaande netwerk in ontwikkelingslanden kan het CHM bijdragen tot een beter nationale uitvoering van beleid voor ontwikkelingssamenwerking en biodiversiteit. .

Om dit te realiseren worden volgende activiteiten voorgesteld:

1. Verzamelen van relevante informatie: informatie inzake de interacties tussen biodiversiteit en ontwikkelingssamenwerking dient te worden samengebracht en gescreend op wat nuttig/nodig is voor ontwikkelingslanden en/of partnerlanden van België.
2. Keuze van kernthema's, belangrijk voor ontwikkelingssamenwerking Landbouw-biodiversiteit, biofuels, mangroves, moerassen, bossen, agroforestry, ...zijn een aantal thema's waarrond kan gewerkt worden. Omwille van het belang van deze onderwerpen voor biodiversiteit, klimaat en verwoestijning, moet dit worden uitgewerkt in overleg met de experts en knooppunten van de Rio-verdragen.
3. Uitbreiden en versterken van de samenwerking binnen België en in de partnerlanden tussen het CHM en de relevante nationale en internationale instanties die hier rond reeds werk verrichten. Dit zal verzekeren dat het CHM op een kost-efficiënte manier wordt voorzien van up-to-date en praktisch bruikbare informatie.
4. Voorzien van toepassingsmogelijkheden voor zowel de environmental toolkit als TEMATEA als capaciteitsonderbouwende instrumenten in de partnerlanden en in België voor een meer coherente aanpak van biodiversiteit in ontwikkelingssamen-

werking ([link met Fiches OS 4 \(“Ontwikkeling van een environmental integration toolkit voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking”\) en OS 7 \(“TEMATEA National Capacity Building Workshops”\)](#))

5. Het opstellen van een Belgische projectengegevens omtrent biodiversiteit gebaseerd op bestaande gegevensbanken (BIODIVERSA, FIELD, ODA-gegevensbank...) van activiteiten van Belgische partners in partnerlanden en andere ontwikkelingslanden.
6. Operationaliseren en vormingssessies: na het conceptueel werk worden vormingssessies voor de partners van het Belgisch CHM georganiseerd. ([link met fiche OS 3 \(“Informer en sensibiliseren van het publiek in verband met het belang van de biodiversiteit voor de ontwikkeling en de strijd tegen armoede in het kader van het Internationale Jaar van de Biodiversiteit \(2010”\)](#))

! Deze actie heeft een [link met fiche WB 3.3 \(“Klimaatverandering en biodiversiteit – Een forum om de impact van de klimaatverandering op de biodiversiteit te beperken”\)](#) van het onderdeel wetenschap.

B. RACI:

Responsible: Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking (actie die valt onder de minister belast met Ontwikkelingssamenwerking)

Accountable: Ministerraad

Consultable: Nationale en regionale knooppunten voor biodiversiteits-, desertificatie- en klimaatsverdragen, Federaal Wetenschapsbeleid, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Regio's, Universiteiten en andere doelgroepen.

Informable: Federaal Wetenschapsbeleid.

C. Timing:

Activiteit	2009	2010	2011	2012
1. Informatie verzamelen				
2. Keuze van kernthema's - belangrijk voor OS				
3. Uitbouwen van samenwerking met relevante instrumenten en processen				
4. Toepassing van TOOLKIT en TEMATEA in partnerlanden				
5. Conceptie van projectengegevens				
6. Capacity building				

D. Link met objectief/ven van de nationale strategie biodiversiteit:

Operationele objectieven 3.6 “Maatregelen nemen om de impact van de geïdentificeerde processen en activiteiten die de biodiversiteit bedreigen tot een minimum te beperken” et 7.7 “De Belgische expertise optimaal gebruiken om de implementatie van het Verdrag in ontwikkelingslanden te ondersteunen” en strategische objectieven 10: “Consistentie tussen en coherente implementatie van verbintenissen en overeenkomsten inzake biodiversiteit garanderen.” En “13: De Belgische inspanningen opdrijven om biodiversiteitsvraagstukken op te nemen in relevante internationale organisaties en programma's”.

Fiche OS 9: De integratie van biodiversiteit en bioveiligheid in de ontwikkelingsplannen van partnerlanden bevorderen (thema 5)

Inleiding

De bedoeling is om de aspecten biodiversiteit en bioveiligheid als discussiepunt te hebben bij het opstellen van de ontwikkelingsplannen van de partnerlanden, m.a.w. deze aspecten als een integraal deel te zien van hun ontwikkeling en de planning ervan.

Het bilateraal overleg tussen België en de partnerlanden is zeer sterk gebaseerd op het Indicatief Samenwerkingsprogramma (ISP), dat op regelmatige tijdstippen wordt besproken, doch dat zijn oorsprong vindt in de aanvragen vanuit de partnerlanden.

Toch kan België deze integratie aanbrengen binnen discussies rond samenwerking in één van de relevante sectoren zoals landbouw, visserij, aquacultuur. Deze actie is in de eerste plaats bedoeld om de nood aan dergelijke integratie aan te tonen zowel bij de partnerlanden als binnen België. Er kan dus alleen gereageerd kan worden als er een vraag komt vanuit het partnerland (deze heeft de eigendom van de definitie van de ontwikkelingsstrategie en zijn prioriteiten, van de interventie en dus van de identificatie). Het zal dus niet altijd mogelijk zijn om dit aspect op een bilateraal niveau te behandelen.

Daarnaast zijn er op Europees niveau verplichtingen en om het aantal sectoren per land en per donor te beperken, waarbij 2 sectoren als richtlijn wordt vooropgesteld. Dergelijke concentratie zal wel bijdragen tot een betere onderbouwing en grotere expertise van de actoren werkzaam in de bepaalde sector met betrekking tot de relatie van die sector met biodiversiteit en bioveiligheid. Een concentratie zal specialisatie en dus een betere aanpak en uitvoering bevorderen in de partnerlanden zelf, zijnde deze al dan niet door België opgenomen als een activiteitssector.

Tijdens de onderhandelingen van het ISP zullen de milieu- aspecten, waaronder biodiversiteit en bioveiligheid, naar voren worden gebracht als een transversaal thema. Voor biodiversiteit omvat dit zowel het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit alsook de eerlijke verdeling van de voordelen uit het gebruik van genetisch materiaal. Daarnaast is het belangrijk dat ook bioveiligheidsaspecten worden geïntegreerd in het sectoraal beleid van de partnerlanden in overeenkomst met de voorzieningen van het Cartagena Protocol.

Actie

Actie 1: De integratie biodiversiteits- en bioveiligheidsaspecten in de ontwikkelingsplannen van partnerlanden bevorderen

A. Beschrijving:

België zal er naar streven dat partnerlanden aspecten van biodiversiteit en bioveiligheid als aandachtspunt opnemen bij het opstellen van ontwikkelingsplannen voor de relevante sectoren.

Productiesectoren zoals landbouw, tuinbouw, visserij en aquacultuur leunen sterk op een gezond leefmilieu om een duurzame voedselveiligheid en –productie te kunnen garanderen. Duurzame landbouw of visserij kan niet verzekerd worden zonder het behoud en duurzaam gebruik van de biodiversiteit. De aandachtspunten in deze sectoren liggen echter dikwijls op kwantitatieve en kwalitatieve verbeteringen van de opbrengsten en sommige methoden en technieken gebruikt in deze sectoren zetten daarbij het behoud van biodiversiteit onder druk.

Daarnaast vervullen ecosystemen een veelheid van functies, essentieel voor de duurzame ontwikkeling van de partnerlanden. Deze functies hebben onder meer betrekking op de voedselvoorziening, waterzuivering, toerisme en natuurlijke kustbescherming. Het herstel en de instandhouding van die ecosysteme, om deze functies in stand te houden en een duurzame exploitatie van de natuurlijke hulpbronnen mogelijk te maken, dient integraal deel uit te maken van een breder ontwikkelingsbeleid.

Teneinde de partnerlanden in staat te stellen om dit te verwezenlijken, bestaat een nood aan een concrete ondersteuning bij de verdere ontwikkeling van de capaciteit van ontwikkelingslanden op technisch en wetenschappelijk vlak, alsook op het niveau van beleidsplanning en implementatie (zie hiervoor ook de acties in fiches OS2, OS3, OS7 en OS8).

- Binnen het donoroverleg in de partnerlanden zal België via de Ambassades en de Attaché(s) OS ervoor ijveren dat de aspecten biodiversiteit en bioveiligheid voldoende aandacht krijgen. Hierbij zal vooral aandacht gaan naar de kwaliteit van de ontwikkelingsplannen (in de betrokken sector) en de terugkoppeling naar zowel de lokale als de internationale spelers.
- Specifieke aandacht zal besteed worden aan de “greening of the PRSP’s” en, waar relevant, het aspect bioveiligheid (Cartagena Protocol)
- Aangezien verschillende Belgische partnerlanden belangrijke kustzones hebben (o.a. Marokko, Algerije, Senegal, Benin, Mozambique, Ecuador en Vietnam), is het duidelijk dat het mariene milieu een belangrijke dimensie vormt in die landen. In overleg met de partnerlanden kan dit worden aangekaart tijdens de onderhandelingen van de indicatieve samenwerkingsprogramma’s.

B. RACI:

Responsible: Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking (actie die valt onder de minister belast met Ontwikkelingssamenwerking)

Accountable: Ministerraad

Consultable: Belgische Technische Coöperatie, partnerlanden, VUB, UNEP, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, EG DG Leefmilieu

Informable: alle partners van de samenwerking, ook in de partnerlanden

C. Timing: Continu

D. Link met objectief/ven van de nationale strategie biodiversiteit:

Doelstelling 11.4: “De integratie van biodiversiteit en bioveiligheid in de ontwikkelingsplannen van partnerlanden bevorderen”

Fiche OS 10: Illegale houtkap en bijbehorende illegale handel bestrijden (thema 5)

Inleiding

Illegale houtkap en de bijhorende handel vormen een ernstige bedreiging voor de biodiversiteit in ontwikkelingslanden. Bossen zijn immers belangrijke ecosystemen die een grote hoeveelheid plant- en diersoorten herbergen en bijgevolg de mens van belangrijke goederen en diensten voorzien. Toch verdwijnt er jaarlijks meer dan 13 miljoen hectare bos (FAO). De oorzaken zijn divers: niet-duurzame commerciële houtkap, de omvorming van bossen tot landbouwgrond, energiebehoeften van de lokale bevolking, ...

In vele gevallen gaat het om illegale activiteiten, waarbij de lokale wetgeving niet wordt gerespecteerd (of ze is gewoonweg niet aanwezig) en taksen en royalties niet worden betaald. Volgens schattingen van de Wereldbank zouden de houtproducerende landen door illegaal kappen 10 tot 15 miljard euro per jaar aan inkomsten derven (dit is meer dan 8 maal het totale bedrag aan ODA voor duurzaam bosbeheer), geld dat zou besteed kunnen worden aan de verbetering van de gezondheidszorg, het onderwijs en andere publieke voorzieningen, en duurzaam bosbeheer. Bovendien zijn er nauwe banden tussen de illegale exploitatie van natuurlijke rijkdommen en corruptie en georganiseerde criminaliteit. Illegaal kappen en de daarmee samenhangende handel ondermijnen ook de concurrentiepositie van legitieme bosbouwactiviteiten in zowel exporterende als importerende landen. Kortom, illegaal kappen ondermijnt veel van de wezenlijke aspecten van de ontwikkelingsdoelstellingen: overheidsfinanciering voor ontwikkeling die ten goede komt aan de armen, vrede, veiligheid, goed bestuur, bestrijding van corruptie en duurzaam milieubeheer.

Vele houtproducerende landen hebben behoefte aan financiële, technische, wetenschappelijke en wetgevende bijstand bij het voorbereiden en implementeren van een bosbouwbeleid en het opzetten van een controle-instrument in de strijd tegen illegale houtkap en bijhorende illegale handel. De Wereldbank lanceerde daarom in 2001 het FLEG-proces (Forest Law Enforcement and Governance). De EU keurde in 2003 het FLEGT-Actieplan (Forest Law Enforcement Governance and Trade) goed voor wetshandhaving, bestuur en handel in de bosbouw. Dit plan legt de nadruk op de bestuurshervorming en kennisopbouw in producerende landen om controle uit te oefenen op illegale houtkap door middel van vrijwillige partnerschapsakkoorden. Daarnaast onderstreept het plan ook het belang van maatregelen voor consumenten van illegaal hout.

Actie

Actie 1: Inspanningen van ontwikkelingslanden ondersteunen om illegale houtkap en bijbehorende illegale handel te bestrijden

A. Beschrijving:

Nationaal: Werk maken van de uitvoering van de FLEGT-verordening op Belgisch niveau. De Federale Overheidsdiensten moeten voorbereid zijn op de invoer van houtproducten met een FLEGT-licentie. Verschillende partijen zijn hierbij betrokken: dou-

ane, politie, justitie, ontwikkelingssamenwerking en leefmilieu. Mede door het belang van de Antwerpse haven is België een belangrijke invoerder van tropische houtproducten op de Europese markt. Een samenwerkingsakkoord tussen de betrokken overheidsdiensten is noodzakelijk om de behandeling van FLEGT-licenties vlot te laten verlopen en een strikte naleving van de FLEGT-verordeningen te garanderen (zie actie 6 van fiche E5c : « de acties van de douane inzake biodiversiteit versterken » in de sleutelsector economie).

Bilateraal: België moet de uitvoering van het FLEGT-actieplan actief ondersteunen, inclusief de voorbereidingen en de implementatie van vrijwillige partnerschapsakkoorden. Bijzondere aandacht moet daarbij gaan naar DR Congo, waar het probleem van illegale houtkap in sterke mate toeneemt. Het gebrek aan institutionele capaciteit bemoeilijkt de implementatie van de nieuwe bosbouwwetgeving (code forestier). Het afronden van een vrijwillig partnerschapsakkoord tussen de Europese Commissie en DR Congo is wellicht het einddoel, maar prioritaire aandacht zal zich richten op bewustmaking, capaciteitsopbouw en het activeren van de lokale gemeenschap en andere stakeholders. De actie zal gebeuren in nauwe samenwerking met de Europese Commissie.

Op Europees niveau zal België aansturen op bijkomende wetgeving in de strijd tegen illegale houtkap. Vrijwillige partnerschapsakkoorden zijn immers onvoldoende om het probleem van de illegale houtkap en bijhorende handel aan te pakken. Nieuwe, ambitieuze wetgevende instrumenten kunnen een ingrijpende impact op de wereldwijde houtmarkt hebben.

Internationaal zal België overwegen om regionale intergouvernementele initiatieven actief te ondersteunen om illegale houtkap te bestrijden, zoals het 'Africa Forest Law Enforcement and Governance (AFLEG)' of het 'East Asia and Pacific FLEG (EAP FLEG)' van de Wereldbank.

Voorts zal België op relevante fora de strijd tegen illegale houtkap actief ondersteunen en trachten belangrijke actoren in (illegaal) handel van ongeoorloofde houtproducten te mobiliseren.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (actie die valt onder de federale minister belast met Leefmilieu), Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu en Federale Overheidsdienst Buitenlandse zaken (Directoraat-generaal Multilaterale Zaken en Mondialisatie en Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking)
Uitvoering van het FLEGT-actieplan (vrijwillige partnerschapsakkoorden): Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking (actie die valt onder de minister belast met Ontwikkelingssamenwerking) en Belgisch Technische Coöperatie

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale Overheidsdienst Financiën: Douane en Accijnzen, Federale Overheidsdienst Justitie, politie, Koninklijk Museum Midden-Afrika, NGOs

Informable: gewesten en betrokkene federaties

C. Timing:

Nationaal: ten laatste 2010, Bilateraal en Internationaal: vanaf 2009

D. Link met objectief/ven van de nationale strategie biodiversiteit:

Doelstelling 14.1: “ Inspanningen van ontwikkelingslanden ondersteunen om illegale houtkap en bijbehorende illegale handel te bestrijden”

Fiche OS 11: De ontwikkeling van nationale bosprogramma's ondersteunen, evenals hun integratie met andere relevante beleidsinstrumenten (thema 5)

Inleiding

De biodiversiteit in bossen is de rijkste van alle landecosystemen. Naast de bescherming van bosgebieden met een hoge behoudswaarde, speelt 'duurzaam bosbeheer' een cruciale rol bij het tegengaan van de achteruitgang van de biodiversiteit tegen 2010. Het is dringend nodig om het behoud van de bosbiodiversiteit te bevorderen door betere praktijken voor bosbeheer en planning die rekening houden met socio-economische en culturele waarden, aangepast zijn aan de lokale omstandigheden en de participatie van alle relevante partners beogen.

Sustainable forest management means the stewardship and use of forests and forest lands in a way, and at a rate, that maintains their biodiversity, productivity, regeneration capacity, vitality and their potential to fulfil, now and in the future, relevant ecological, economic and social functions, at local, national, and global levels, and that does not cause damage to other ecosystems.

Definitie duurzaam bosbeheer, overeengekomen tijdens de 2e ministeriële conferentie voor de bescherming van bossen in Europa, te Helsinki, 1993.

Nationale bosprogramma's voor het beheer, het behoud en de duurzame ontwikkeling van bossen worden beschouwd als nationaal geleide, vooral participatieve processen om beleidslijnen en instrumenten te forumleren die de ontwikkeling van de sector doeltreffend promoten in de context van bredere beleidslijnen en strategieën voor duurzame ontwikkeling. De nationale bosprogramma's hebben tot doel het behoud en duurzaam gebruik van bosrijkdommen te promoten om in te spelen op lokale, nationale en wereldwijde behoeften. Dat kan door het aanmoedigen van nationale en internationale partnerschappen om bosrijkdommen en land te beheren, te beschermen en te herstellen ten voordele van de huidige en toekomstige generaties.

Actie

Actie 1: De ontwikkeling van nationale bosprogramma's ondersteunen

A. Beschrijving:

Boven op de reeds ondersteunde activiteiten (zie verder) zal België trachten in haar bilaterale, indirect en multilaterale ontwikkelingsamenwerking nog meer aandacht te besteden aan steun voor de nationale bosbouwprogramma's, als hefboom voor een duurzaam en participatief bosbeheer.

België zal onderzoeken om deel te nemen aan de "National Forest Programme Facility", dat wordt beheerd door de FAO.

B. RACI:

Responsible: Directoraat-generaal Ontwikkelingsamenwerking (actie die valt onder de minister belast met Ontwikkelingsamenwerking)

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, lokale actoren, nationale experts in de partnerlanden

Informable: gewesten en betrokken ngo's en federaties

C. Timing: Vanaf 2009

D. Link met objectief/ven van de nationale strategie biodiversiteit:

Doelstelling 14.2 "De ontwikkeling van nationale bosprogramma's ondersteunen, evenals hun integratie met andere relevante beleidsinstrumenten"

Momenteel worden er door DGOS reeds een aantal acties ondersteund of zijn gepland in de nabije toekomst, deze omvatten o.a.

A) Via de bilaterale samenwerking

1) PERU : Desarrollo Estratégico de los recursos naturales (MINAM) (Strategische Ontwikkeling van Natuurlijke Rijkdommen) (2009-2011)

A. Beschrijving

Deze bilaterale interventie, die anno augustus 2009 in de formuleringsfase zit, is gepland voor de periode 2009-2012, en beoogt het verbeteren van de levensomstandigheden van de lokale bevolking door een de bescherming en duurzame ontwikkeling van de natuurlijke rijkdommen. De nadruk ligt op het verbeteren van de beheerscapaciteiten op verschillende administratieve en uitvoerende niveaus, maar met specifieke aandacht voor bossen, het bosbeheer en de economische mogelijkheden errond.

B. RACI

Responsible : BTC, DGOS

Accountable : Ministerraad

Consultable : lokale partners in uitvoering, administraties en NGOs (incl. lokale NGOs)

Informable : partners van de samenwerking, ook in de partnerlanden

C. Timing: 2009-2011

2) RWANDA: Ondersteuningsprogramma voor de herbebossing (2006-2011)

A. Beschrijving

Bij dit herbebossingsprogramma gaat het over institutionele ondersteuning, een vergroting en diversificatie van de natuurlijke hulpbronnen van het woud, en de promotie van acties ter valorisering van het bos en van bosbesparende acties. De actie richt zich tot de 'Office Rwandais des Forêts' maar ook tot andere actoren in het bosbeheer: lokale herbebossingsoperatoren, Bosbeheercomités, private boomkwekers, kolenbranders, ambachtslui, handelaars, transportfirma's, ISAR, producenten en plattelandsgezinnen.

B. RACI

Responsible : BTC, DGOS

Accountable : Ministerraad

Consultable : Lokale partners in uitvoering en opvolging, KMMA

Informable : partners van de samenwerking, ook in de partnerlanden

C. Timing: 2006-2011

B) Via de multilaterale samenwerking

1) DR Congo: Project voor de ontwikkeling en uitvoering van gemeenschappelijk bosbeheer (phase II) (FAO)

A. Beschrijving

Dit betreft een vervolg project van een eerste fase (periode 2006-2009), met als algemene doelstelling het promoveren van een duurzame communautair bosbeleid door middel van een technische en institutionele versterking. Doelgroep is zowel de administratie als de lokale actoren en de civiele maatschappij, met een speciale aandacht naar vrouwen en vrouwengroepen.

B. RACI

Responsible : FAO, DGOS

Accountable : Ministerraad

Consultable : Lokale civiele maatschappij en administraties

Informable : partners van de samenwerking, ook in de partnerlanden

C. Timing: 2009-2011

2) DR Congo: Bescherming van de biodiversiteit in de “World Heritage Sites” van de DR Congo (2009-2011) (UNESCO)

A. Beschrijving

De globale doelstelling van deze interventie is het “*Behoud en het duurzaam beheer van de ecosystemen in de wouden van het Congobekken*”. Het project zal opleidingsprogramma’s opzetten bij de (gouvernementele en niet-gouvernementele) organisaties van de regio door een netwerk van opleiders/trainers uit te bouwen. Het programma zal worden gerealiseerd samen met het “Réseau des Aires Protégées d’Afrique Centrale” (RAPAC)³¹ en focust op 5 sites van de DRC.

B. RACI

Responsible : UNESCO, DGOS

Accountable : Ministerraad

Consultable : Lokale en internationale NGOs, lokale administraties en entiteiten, het RAPAC-netwerk

Informable : partners van de samenwerking, ook in de partnerlanden

C. Timing: 2009-2011

---

³¹ Het « Réseau des Aires Protégées d’Afrique Centrale » (RAPAC) werd in 2000 opgericht op initiatief van de landen die de steun van de Europese Commissie genieten in het kader van het ECOFAC Programma (programma voor het rationeel gebruik van de ecosystemen in de Centraal-Afrikaanse wouden) Het is de bedoeling om een netwerk van Beschermde Gebieden op te zetten om de resultaten van dit programma te bestendigen (www.rapac.org)

C) Via de indirecte actoren

DGOS verleent financiële steun aan een veelheid van acties die uitgevoerd worden via de indirecte actoren, zoals de NGO's, het APEFE en/of de Belgische wetenschappelijke instellingen.

Een aantal voorbeelden hiervan zijn hieronder weergegeven.

- 1) “Senegal - duurzame versterking van het woudcentrum in zijn opdracht om de ontwikkelingsagenten van Senegal een professionele opleiding te geven” (2006-2009) (NGO AD Gembloux)

A. Beschrijving

Het is de bedoeling dat acties van de lokale ontwikkelingsorganisaties rond de armoede van het Senegalese platteland meer impact krijgen dank zij de ondersteuning van het “Centre national de Forêt de Thiès”.

B. RACI

Responsible : NGO AD Gembloux, DGOS

Accountable : Ministerraad

Consultable : Lokale en internationale NGOs, lokale administraties en entiteiten

Informable : partners van de samenwerking, ook in de partnerlanden

C. Timing: 2006-2009

- 2) “Bolivië - Agrobosbouw-productie en verhandeling door Indiaanse bevolkingsgroepen” (2008-2009) (NGO Volens)

A. Beschrijving

Betreft een duurzame productie, verwerking en vermarkting van inheemse agrobosbouwproductie door de indiaanse bevolking van de Chaco, via het ondersteunen van partnerorganisaties, het promoten van samenwerkingsrelaties en een economische integratie van kleine boeren.

B. RACI

Responsible : NGO Volens, DGOS

Accountable : Ministerraad

Consultable : Lokale en internationale NGOs, lokale administraties en civiele maatschappij

Informable : partners van de samenwerking, ook in de partnerlanden

C. Timing: 2008-2009

- 3) “DR Congo - Ondersteuningsproject voor de opstelling van een model voor duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen in de biosfeer reservaten van Luki, Yangambi en Dimonika” (2009-2012) (WWF)

A. Beschrijving

Dit project beoogt duurzame ontwikkeling in en rond de “Biosfeer Reservaten” te bevorderen, met aandacht voor een economische leefbaarheid, een sociale aanvaardbaarheid en

de ecologische duurzaamheid van menselijke activiteiten, en dit via het opstellen en in de praktijk brengen van een geïntegreerd beheersplan.

B. RACI

Responsible : WWF, DGOS

Accountable : Ministerraad

Consultable : Lokale en internationale NGOs, lokale administraties en civiele maatschappij

Informable : partners van de samenwerking, ook in de partnerlanden

C. Timing: 2009-2012

4) “DR Congo – Ondersteuningsproject voor duurzame ontwikkeling van de gemeenschappen rond Muanda en Thsela (Laag-Congo)” (2009-2010) (WWF)

A. Beschrijving

Deze tussenkomst heeft tot doel, de beheerscapaciteiten van de plaatselijke gemeenschappen inzake natuurlijke hulpbronnen te versterken, en omvat drie luiken : het structureren van de bevolking in lokale ontwikkelingscomités, de ontwikkeling van ecotourisme, en de verbetering van het landbouwrendement.

B. RACI

Responsible : WWF, DGOS

Accountable : Ministerraad

Consultable : Lokale en internationale NGOs, lokale administraties en entiteiten

Informable : partners van de samenwerking, ook in de partnerlanden

C. Timing: 2009-2010

5) “Burkina Faso - bosbouw (OSS 3)” (2005-2009) (APEFE)

A. Beschrijving

Deze interventie heeft als doelstelling het kwalitatief en kwantitatief verbeteren van de productie van “Arabische gom” via het verhogen van de technische capaciteiten van de producenten en het ter beschikking stellen van verbeterde boomsoorten. Specifieke aandacht wordt besteed aan de aspecten desertificatie en bescherming van de biodiversiteit in de betrokken streken.

B. RACI

Responsible : APEFE, DGOS

Accountable : Ministerraad

Consultable : Universiteiten, instituten en wetenschappelijke instellingen, Nationale Plantentuin van België en NGOs

Informable : partners van de samenwerking (incl. wetenschappelijke instellingen) , ook in de partnerlanden

C. Timing: 2005-2009

6) “DR Congo : Versterking van ERAIFT door opleiding van kaderleden en steun van onderzoekactiviteiten in Luki” (2004-2009) (KMMA)

A. Beschrijving

Betreft de vorming van drie doctoraten evenals een steun voor de uitrusting van het laboratorium voor bosproducten te Luki (Mayombe). (zie elders – fiche KMMA).

Complementair aan deze interventie worden er (via de BTC) ook studiebeurzen toegekend aan ERAIFT.

B. RACI

Responsible : KMMA, DGOS en BTC

Accountable : Ministerraad

Consultable : Universiteiten, instituten en wetenschappelijke instellingen, Nationale Plantentuin van België en NGOs

Informable : algemeen publiek, wetenschappelijke instellingen, universiteiten

C. Timing: 2004-2009 (beurzen: 2009-2010)

Fiche OS 12: Het *ex situ* instandhouden van de biodiversiteit (thema 6)

Inleiding

Verzamelingen van microbiële culturen, virale verzamelingen, herbaria, plantentuinen, dierentuinen en *ex situ* collecties van plantaardige en dierlijke genetische hulpmiddelen helpen allemaal bij de instandhouding van de biodiversiteit, die wordt bedreigd door economische wildgroei, natuurrampen en mondiale klimaatsveranderingen.

De voordelen van het behoud van biologische hulpmiddelen worden onderstreept in het Verdrag inzake Biodiversiteit (afgekort VBD), waarin de behoefte aan *ex situ* instandhoudingscentra voor biodiversiteit onder de aandacht wordt gebracht. Volgens de termen van de VBD omvatten biologische hulpmiddelen genetische hulpmiddelen, organismen of delen daarvan, populaties, en ecosystemen of gelijk welke andere biotische component van ecosystemen.

Ex-situ instandhouding betekent letterlijk "instandhouding buiten de natuurlijke biotoop". Het is het proces waarmee een bedreigde planten- of diersoort wordt beschermd door een deel van de populatie weg te nemen uit een bedreigde habitat en wordt ondergebracht in een nieuwe locatie, in het wild of onder de zorg van de mens. Er bestaan *ex-situ* instandhoudingsmethoden die tot de oudste en best gekende methoden behoren, maar er zijn ook nieuwere, soms controversiële laboratoriummethoden. De NGO's spelen hierbij eveneens een belangrijke rol op het vlak van informatie en sensibilisering van het publiek en bij acties voor de herintroductie, opvolging en bescherming van soorten die *ex-situ* in stand werden gehouden.

Dierentuinen en botanische tuinen zijn de meest conventionele manieren voor *ex-situ* instandhouding, en daar worden hele, beschermde specimens ondergebracht om ze te kunnen kweken en in het wild uit te zetten wanneer nodig en mogelijk. Deze faciliteiten zorgen niet alleen voor onderdak en zorg voor specimens van bedreigde soorten, maar hebben ook een educatieve waarde. Het publiek wordt geïnformeerd over de alarmerende status van bedreigde soorten en over de factoren die de dreiging veroorzaken, in de hoop de interesse van het publiek te wekken tot het stopzetten en zelfs terugdringen van die factoren die de overlevingskansen van een soort in de eerste plaats bedreigen. Zij vormen de meest bezochte *ex-situ* instandhoudingssites want volgens de ramingen van de WZCS (World Zoo Conservation Strategy) trekken de 1100 dierentuinen op de wereld die deel uitmaken van de WZCS jaarlijks meer dan 600 miljoen bezoekers – ruw geschat is dat goed voor ongeveer 10 procent van de wereldbevolking.

Plantensoorten kunnen ook gedeeltelijk worden bewaard in zaadbanken of germoplasmabanken. Het aspect genen- en/of zaadbank kreeg in februari 2008 vernieuwde aandacht met het in bedrijf stellen van de « Global Seed Vault » van Longyearbyen in Svalbard, Noorwegen. De term 'zaadbank' verwijst soms naar een cryogenische laboratoriumstructuur waar de zaden van bepaalde soorten een eeuw of zelfs langer kunnen worden bewaard zonder dat ze aan vruchtbaarheid in te boeten. Het woord kan ook worden gebruikt om te doelen op een speciaal type arboretum waar zaden worden gebruikt en geoogst zodat de toekomstige generatie telkens verzekerd blijft. Voor planten die niet kunnen worden bewaard in zaadbanken is de enige resterende optie dat hun germoplasma *in-vitro* wordt opgeslagen door plantenstekken in strikte omstandigheden te bewaren in proefbuizen en glazen bokalen.

Gelijkaardige technieken worden ook gebruikt om bedreigde diersoorten te bewaren. De genetische informatie die in de toekomst zal nodig zijn voor de reproductie van bedreigde diersoorten kan worden bewaard in genenbanken, waar cryogenische faciliteiten³² worden gebruikt om levend sperma, eicellen of embryos te bewaren. De Zoölogische gemeenschap in San Diego heeft een “bevroren zoo” opgericht waar dergelijke stalen van meer dan 355 soorten (waaronder zoogdieren, reptielen en vogels) worden bewaard via moderne technieken voor cryopreservatie.

Men is het er over eens dat *ex-situ* verzamelingen van genetisch materiaal in het gebied van oorsprong van dit materiaal een belangrijke bijdrage leveren of kunnen leveren tot het behoud van dat genetisch materiaal. De Global Strategy for Plant Conservation (GSPC), als deel van de uitvoering van het verdrag inzake Biologische Biodiversiteit (VBD), stelt in haar doelstelling n° 5:

5 a(i): “*Understanding and documenting plant diversity: Document the plant diversity of the world, including its use and its distribution in the wild, in protected areas and in ex situ collections*”;

5b: “*Conserving plant diversity: Improve long-term conservation, management and restoration of plant diversity, plant communities, and the associated habitats and ecosystems, in situ (both in more natural and in more managed environments), and, where necessary to complement in situ measures, ex situ, preferably in the country of origin.*”

Deze fiche hangt samen met fiche WB 2/6 van het luik wetenschapsbeleid.

! Deze fiche moet samen worden bekeken met fiche OS 1 (“Biodiversiteit en traditionele kennis”) van het luik ontwikkelingsamenwerking, evenals fiche WB 2.1 (“GerCol – Nationale verzamelingen vegetaal germoplasma coördineren en inventariseren”) van wetenschapsbeleid.

Actie

Actie 1: Het behoud en het beschermen van de genetische biodiversiteit van de banaan (*Musa spec*) bevorderen

A. Beschrijving

Na rijst, tarwe en maïs is de banaan (inclusief de plantaan) het vierde belangrijkste voedingsgewas ter wereld.

In 1985 werd aan de KU Leuven (Laboratorium voor Tropische Plantenteelt -Afdeling Plantenbiotechniek) het “International Musa Transit Centre (IMTC)” opgericht, nu gekend “International Musa Collection”. In IMTC bevindt zich de grootste collectie voor banaan ter wereld: er worden maar liefst 1250 verschillende types *in vitro* bewaard. Overigens is het Laboratorium voor Tropische Plantenteelt er in geslaagd al de helft van de bananencollectie succesvol te bevriezen voor bewaring (cryo-preservatie), een proces dat wordt voortgezet.

De genetische diversiteit van de banaan wordt niet alleen passief bewaard; ze wordt ook actief verspreid. Een grote biodiversiteit laat toe om betere, hybride variëteiten te ont-

---

³² Een tank met vloeibare stikstof dient als cryogenische vriezer waarin laboratoriumstalen worden bewaard aan een temperatuur van ongeveer –150 graden Celsius.

wikkelen die beantwoorden aan de eisen voor kleine plantages overal ter wereld. Sinds de oprichting van de collectie werden al 60.000 plantenstalen verstuurd naar 200 centra in 88 landen. De collectie is ook een reservebestand voor het geval dat plantages massaal vernield worden, zoals bij tropische stormen. Het IMTC werd in 2005 door de CGIAR erkend als “Centre of Excellence”.

Het IMTC werkt onder de koepel van IPGRI (International Plant Genetic Resources Institute) en de bananencollectie staat als ‘internationaal publiek goed’ onder de bescherming van de FAO. Daardoor kan geen enkele instelling de collectie, bijvoorbeeld, patenten. Om een juridische bescherming te verzekeren werd tussen IPGRI en België een zetelakkoord afgesloten, waarbij het IMTC als “bureau” van het IPGRI in België wordt beschouwd. Dergelijk zetelakkoord vergemakkelijkt ook het verblijf en de vorming van onderzoekers uit ontwikkelingslanden.

Specifieke acties hieronder zijn:

- steun aan het onderhoud van deze genenbank (zoals in vitro als cryo-preserved),
- vorming van technici en onderzoekers uit ontwikkelingslanden,
- het ter beschikking stellen van plantenstalen aan studiecentra, met nadruk op deze in ontwikkelingslanden
- informatieverstrekking over het belang van de banaan en het genetisch behoud ervan.

B. RACI :

Responsible: Katholieke Universiteit van Leuven (KUL) – Laboratory of Tropical Crop production, Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking

Accountable: Ministerraad

Consultable: Nationale Plantentuin van België, universiteiten, NGO’s

Informable: Internationale organisaties (Bioversity International, CGIAR ...)

C. Timing :

2008-2011

D. Link met objectief/ven van de nationale strategie biodiversiteit :

Doelstelling 11.5 « De internationale coördinatie en effectieve uitwisseling van informatie tussen centra voor behoud ex situ (dierentuinen, botanische tuinen) bevorderen»

Referentie :

1 / Algemene informatie over genbanken (internationaal landbouwonderzoek):

<http://www.cgiar.org/impact/genebanksdatabases.html>

2/ Informatie genbanken :

http://www.bioversityinternational.org/scientific_information/themes/genebanks/overview

3/ Bananengenbank aan de KU Leuven:

http://bananas.bioversityinternational.org/content/view/12/31/lang_en/

<http://www.biw.kuleuven.be/English/research/CropBiotechnics.aspx>

Fiche OS 13: De rol van biodiversiteit in de mitigatie van en aanpassing aan klimaatsveranderingen ondersteunen (thema 7)

Inleiding

De klimaatverandering heeft een impact op de biodiversiteit: soorten en ecosystemen veranderen, verhuizen van regio, vervullen onvoldoende hun functies (vb waterkringloop) of in het ergste geval verdwijnen ze. De klimaatveranderingen tegengaan is belangrijk om de biodiversiteit te beschermen.

Omgekeerd speelt biodiversiteit ook een cruciale rol bij het verminderen van (mitigatie) en aanpassen aan (adaptatie) klimaatsveranderingen. Zo zal een voldoende genetische diversiteit van voedselgewassen een aanpassing aan veranderende milieumomstandigheden vereenvoudigen en spelen bossen een grote rol in de CO₂ kringloop.

Een gezond ecosysteem kan extreme omstandigheden aan, hetzij door resistentie te bieden, hetzij door snel herstel. Dit bufferend effect verdwijnt als het ecosysteem achteruitgaat. In dat geval vermindert de mogelijkheid voor ondersteuning van mitigatie van en/of adaptatie aan klimaatsveranderingen. Een soortenrijk ecosysteem met genetisch diverse populaties, heeft dus een sterkere bufferwerking dan een armer ecosysteem.

Bescherming van biodiversiteit, en in het bijzonder ecosystemen, vermindert dus verdere klimaatverandering (via opname van CO₂) en beschermt tegelijk tegen de gevolgen van klimaatverandering. Zo kan het beschermen van mangroves de kustzones beschermen tegen extreme weersomstandigheden, kusterosie en stijging van de zeewaterspiegel. Dit is uiteraard belangrijk voor de partnerlanden die door de klimaatsveranderingen regelmatig een verhoogde verwoestijning of meer overstromingen riskeren. Deze fiche stelt daarom twee acties voor die de rol van biodiversiteit in de mitigatie van en aanpassing aan klimaatsveranderingen in ontwikkelingslanden moet ondersteunen.

! Deze fiche moet samen worden bekeken met fiche WB 3.3. van het onderdeel wetenschap: « Klimaatverandering en biodiversiteit - Een forum om de impact van de klimaatverandering op de biodiversiteit te beperken »

Acties

Actie 1 : De emissie uit ontbossing en bosdegradatie verminderen

A. Beschrijving :

Ontbossing draagt bij aan het verlies aan biodiversiteit en is verantwoordelijk voor ongeveer 20% van de totale wereldwijde antropogene emissies van kooldioxide (evenveel als de wereldwijde transportsector). Het verminderen van ontbossing en bosdegradatie in ontwikkelingslanden is dan ook uiterst belangrijk om de biodiversiteit te vrijwaren, de uitstoot van broeikasgassen in de atmosfeer te verminderen en armoede te bestrijden. *Reducing Emissions from Deforestation and Degradation in Developing Countries* (REDD) werd in 2005 op de agenda geplaatst van de klimaatconventie en zal een wezenlijk onderdeel worden van het toekomstig post-2012 akkoord. M.a.w. ontwikkelingslanden die erin slagen hun ontbossing te reduceren, zouden onder het toekomstige REDD-mechanisme financiële voordelen moeten bekomen. Deze voordelen dienen dan wel ingezet worden voor de doelgroep van ontwikkelingsamenwerking, nl. de armsten in deze ontwikkelingslanden. Zij zijn het eerste slachtoffer van de klimaatverandering en zien hun omgeving aangetast

worden door ontbossing. Meestal zijn ze de oorzaak van deze ontbossing of degradatie, gezien ze niet over voldoende middelen beschikken om te voorzien in hun voedsel en energie (houtschool).

Tijdens de UN Convention on Climate Change (UNFCCC) COP 13 te Bali werd beslist om in het kader van REDD pilootprojecten op te zetten teneinde ervaring op te doen en ontwikkelingslanden met een groot bosareaal voor te bereiden op een toekomstig REDD mechanisme (vanaf 2012). Deze pilootprojecten zijn enerzijds van groot belang omdat ze toelaten verschillende methodologieën (bijvoorbeeld op het vlak van monitoring) uit te testen en anderzijds reeds op korte termijn bijdragen tot het reduceren van ontbossing en bosdegradatie in ontwikkelingslanden. Vanuit deze optiek werden het Forest Carbon Partnership Facility (FCPF) van de Wereldbank en het UNREDD-programma van UNEP, UNDP en FAO opgericht. Het toekomstige REDD-mechanisme zou een grote bijdrage kunnen leveren aan het behoud en duurzaam beheer van de bossen in Centraal-Afrika (Congo River Basin).

In het bijzonder de capaciteitsopbouw inzake het reduceren van emissies van ontbossing en bosdegradatie is hierbij belangrijk. Daar het reduceren van ontbossing en bosdegradatie in ontwikkelingslanden sterk bijdraagt aan de ontwikkelingsdoelstellingen op het vlak van leefmilieu, armoedebestrijding en ontwikkeling, is het aangewezen dat ondersteuning wordt gegeven aan de ontwikkeling van de nodige capaciteiten op dit vlak (in partnerlanden). Bosbescherming zal daarom als een krachtlijn voor interventie beschouwd worden.

- Voortrekkersrol op Europees en Internationaal niveau

In het kader van internationale onderhandelingen (oa. CDB, UNFCCC, CCD) zal het belang van het reduceren van ontbossing en bosdegradatie, maar ook bosbescherming en duurzaam bosbeheer consequent worden onderstreept. Cruciaal daarbij is een proactieve deelname van België op Europees en internationaal niveau in dit dossier, zodat ervaring en kennis wordt opgebouwd die kan worden teruggekoppeld op projectniveau en omgekeerd.

- Piloot projecten REDD

Gezien het belang van deze problematiek moet onderzocht worden hoe op een constructieve manier een bijdrage kan worden geleverd aan projecten in het kader van REDD. Hiertoe kan enerzijds samengewerkt worden met bestaande mechanismen van de Wereldbank of andere partners (zie hoger), na een grondige analyse van deze instrumenten. Tegelijk zullen pilootprojecten worden gelanceerd in het kader van REDD, voornamelijk gericht op 5 partnerlanden met een groot bosareaal, waaronder DR Congo (zie Internationale Conferentie voor Duurzaam Bosbeheer in DRC – Verklaring van Brussel) of bestaande projecten uitbereiden zodat ook de strijd tegen ontbossing en bosdegradatie in rekening wordt genomen. Dergelijke projecten moeten een optimale synergie nastreven met duurzame landbouw en tegemoet komen aan de noden van de lokale bevolking. Het is in dit opzicht ook belangrijk te onderlijnen dat financiering voor het reduceren van koolstofemissies van ontbossing en bosdegradatie in ontwikkelingslanden niet ten koste zal gaan van financiering voor biodiversiteitsprojecten of projecten die de strijd tegen desertificatie beogen. Synergie tussen klimaat, biodiversiteit en de strijd tegen woestijnvorming dient centraal te staan (synergie tussen de drie Conventies).

B. RACI:

Responsible: Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en

Leefmilieu (DG Leefmilieu) (actie die valt onder de federale ministers belast met Ontwikkelingsamenwerking en Leefmilieu)

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale overheidsdienst Buitenlandse Zaken, gewesten, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, Nationale Plantentuin van België, Belgische platform biodiversiteit

Informable: NGO's

C. Timing :
2009-2012

D. Link met objectief/ven van de nationale strategie biodiversiteit :
Strategisch doelstelling 14: “ Duurzaam bosbeheer in andere landen promoten ”

ACTIE 2: Rekening houden met biodiversiteit in adaptatiemaatregelen

A. Beschrijving :

Biodiversiteit speelt een sleutelrol in de aanpassing aan de gevolgen van de klimaatsverandering. Het is daarom belangrijk bij het ontwikkelen en ondersteunen van klimaatsadaptatie om terdege rekening te houden met de mogelijkheden van maar ook de gevolgen voor biodiversiteit van de adaptatieactiviteiten. Bepaalde adaptatiemaatregelen hangen af van een rijke biodiversiteit, bijvoorbeeld een grotere verscheidenheid aan voedselgewassen vermindert de afhankelijkheid van een bepaald weertype en een gezonde vegetatie zal betere bescherming bieden aan droogtes. Anderzijds kunnen aanpassingsmaatregelen ook schadelijke gevolgen voor de biodiversiteit hebben bijvoorbeeld door het oprichten van dammen.

Om de voordelen van een rijke biodiversiteit te behouden, moet deze zich ook kunnen aanpassen aan de klimaatsveranderingen. Specifieke acties zijn daarom noodzakelijk om de effecten van de klimaatsveranderingen op de ecosystemen en de biologische verscheidenheid te verzachten.

Er zal daarom worden op toegezien dat België in de relevante nationale, Europese en internationale processen consequent biodiversiteitsaspecten integreert in adaptatiemaatregelen in ontwikkelingslanden.

Bij het invullen van het adaptatiefonds zal getracht worden de link te leggen met biodiversiteit.

B. RACI:

Responsible: Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (DG Leefmilieu) (actie die valt onder de federale ministers belast met Ontwikkelingsamenwerking en Leefmilieu)

Accountable: Ministerraad

Consultable: Belgische Technische Coöperatie, partnerlanden, gewesten, Belgisch platform biodiversiteit

Informable: NGOs, FOD Buitenlandse Zaken

C. Timing :
2009-2012

D. Link met objectief/ven van de nationale strategie biodiversiteit :

Operationeel doelstelling 11.4 : «De integratie van biodiversiteit en bioveiligheid in de ontwikkelingsplannen van partnerlanden bevorderen»

BIJLAGE 3: Actiefiches in de sector Wetenschapsbeleid

Fiche WB 1: Biodiversiteit in het onderzoek– Promoten van integratie van biodiversiteitsaspecten doorheen het gehele onderzoeksspectrum

Inleiding

Of ze nu van strategisch belang is, met of zonder potentieel voor technologische toepassingen, of ter ondersteuning van beleidsbeslissingen, het onderzoek, in al zijn vormen, raakt aan elementen die relevant zijn voor het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit.

Een eerste actie bestaat erin het onderzoek naar de biodiversiteit op een coherente manier te bevorderen in alle programma's en acties die gefinancierd en/of uitgevoerd worden door de federale administraties, waar relevant in een context van Europees en internationaal onderzoek en coherent met activiteiten uitgevoerd door andere beleidsniveaus.

Actie

Actie 1: Promoten van integratie van biodiversiteitsaspecten doorheen het gehele onderzoeksspectrum

A. Beschrijving:

- De integratie van biodiversiteit meer algemeen in rekening brengen in alle onderzoeksprogramma's en acties die gefinancierd moeten worden door het Federaal Wetenschapsbeleid; alsook in de onderzoeksactiviteiten uitgevoerd door de federale administraties en instellingen, met aandacht voor die sectoren die een potentiële of reële impact hebben op de biodiversiteit of die hiervan afhangen;
- Integreren van de biodiversiteit in alle onderzoeksprogramma's en acties die gefinancierd worden door de federale administraties, en die handelen over thema's die mogelijke of daadwerkelijke gevolgen hebben voor de biodiversiteit of die resultaten uit de biodiversiteit;
- Aanbevelen van onderzoek naar de impact van de menselijke, sectorale en transsectorale activiteit op de biodiversiteit, of naar de bijdrage van biodiversiteit tot die activiteiten in de programma's of acties die gefinancierd moeten worden door de federale administraties (waaronder die verantwoordelijk voor het federaal wetenschapsbeleid).

Deze actie ter promotie van het onderzoek naar biodiversiteit en ter integratie van biodiversiteit in de onderzoeksactiviteiten, zal zich onder ander toeleggen op volgende zaken: inzicht in de dynamiek en de evolutie van de biodiversiteit, identificatie van de bedreigingen voor de biodiversiteit, inzicht in de rol van biodiversiteit in de werking van de ecosystemen, evaluatie van de ecosysteem diensten, ontwikkelen van wetenschappelijke instrumenten voor het opvangen van de negatieve impact van de menselijke activiteit, voor het behoud, het beheer en het duurzaam gebruik van biodiversiteit,...

Deze actie heeft eveneens tot doel :

- Bevorderen van het optimaal gebruik van de bestaande infrastructuren (verzamelingen, databanken, ...)

- Uitwerken van synergieën tussen de verschillende soorten onderzoeksactiviteiten en er de coördinatie van verzekeren

B. RACI:

Responsible: Federaal Wetenschapsbeleid

Accountable: Ministerraad

Consultable: stuurgroepen in het kader van samenwerkingsakkoorden tussen de verschillende beleidsniveaus, federale instellingen, universiteiten/ onderzoekscentra / privé consultancybureaus, buitenlandse partners, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

Informable : nationaal knooppunt VBD (Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen)

C. Timing:

Continu

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Objectieven 4: “Duurzaam gebruik van de componenten van biodiversiteit garanderen en promoten” en 7: “Wetenschappelijke kennis over biodiversiteit verbeteren en communiceren”

Fiche WB 2.1: “GerCol” – Nationale verzamelingen vegetaal germoplasma coördineren en inventariseren

Inleiding

Dank zij de jarenlange en drukke bedrijvigheid van de Belgische instellingen op het gebied van de fyto-genetische hulpmiddelen zijn onze plantenverzamelingen erg rijk aan diversiteit en originaliteit, vooral dan als we rekening houden met de geografisch beperkte oppervlakte. Onze 30 verschillende instituten tellen naar schatting minstens 75.000 introducties³³. De toegang tot gedetailleerde informatie over deze collecties blijft echter erg beperkt, voornamelijk wegens het ingewikkelde institutionele systeem en de verschillende bevoegdheidsniveaus. Er zijn maar weinig gecentraliseerde inventarissen, catalogi of databases. Bovendien bestaat er geen enkel coördinatiecomité met vertegenwoordigers uit de federale en gewestelijke administraties. Deze toestand is bijzonder kritisch voor de genetische hulpmiddelen van de landbouwproducten.

Deze oncomfortabele situatie brengt een aantal problemen met zich mee. Vooreerst hebben de politieke verantwoordelijken op gewestelijk en federaal niveau geen toegang tot actuele geüpdate gegevens om hun strategieën te kunnen uittekenen op het vlak van instandhouding en gebruik. Het feit dat vele verzamelingen vegetaal germoplasma nauwelijks in de kijker komen maakt ze weinig aantrekkelijk voor de potentiële gebruikers. Sommige verzamelingen raken helemaal in de vergetelheid, zelfs wanneer ze met uitsterving bedreigd zijn (er zijn in het recente verleden gevallen geweest). Anderzijds is België op de internationale scène één van de zeldzame landen die geen enkele nationale coördinatie- of raadplegingsinstantie heeft. Deze erg delicate situatie compliceert de voorbereiding van de standpunten van de Belgische delegaties op internationale fora alsook het opstellen van nationale rapporten die worden gevraagd door internationale instellingen of wettelijke verdragen waarvoor België lid of verdragsluitende partij is, zoals bij voorbeeld de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties, de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling), het Verdrag inzake Biologische Diversiteit, het Internationaal verdrag voor fyto-genetische hulpmiddelen voor voeding en landbouw (ITPGRFA), het Europees Samenwerkingsprogramma voor Genetische Hulpmiddelen (ECPGR), en de “European Plant Genetic Resources Search Catalogue” (EURISCO).

De meeste buurlanden hebben al lang een nationale coördinatie en een nationale inventaris ontwikkeld van de vegetale genetische hulpmiddelen. Het Bureau voor Genetische Hulpmiddelen (BRG) in Frankrijk, het “Centrum voor Genetische Bronnen” (CGN) in Nederland, het “Federal Information System Genetic Resources” (BIG) in Duitsland, de “Nordic Seed Bank” in de Scandinavische landen, zijn enkele voorbeelden waarop België zich mag inspireren.

Deze fiche vermeldt enkel de fyto-genetische hulpbronnen die behoren tot de bevoegdheid van de Nationale Plantentuin van België en een aantal andere actoren die zaden en zaaigoed bewaren. De reserves en bewaarplaatsen van reproductieve cellen of embryo’s uit de dierenwereld behoren niet tot de bevoegdheden of de opdrachten van de Musea voor Natuurgeschiedenis, maar veeleer van kweekcentra en bepaalde dierentuinen. De zoölogische tegenhanger werd

³³ Zowel het aantal exemplaren als het aantal betrokken instellingen wordt hier geschat

dan ook niet opgenomen in deze fiche. Deze problematiek wordt echter wel behandeld in **fiche OS12 actie 2** aan de hand van de oprichting van een groep experts ter zake in de context van het behoud *ex situ* en *in situ* in derde landen.

! Deze fiche moet samen worden gezien met fiche OS 12 (“Het *ex situ* instandhouden van de biodiversiteit”) van het onderdeel ontwikkelingssamenwerking.

Actie

Actie 1 : Coördineren en inventariseren van de Belgische verzamelingen vegetaal germoplasma

A. Beschrijving.:

De doelstelling van het project is de bestaande gegevens en de informatie te vergaren over de vegetale genetische hulpmiddelen en ze te verspreiden via een meertalig webplatform dat toegankelijk is voor de wetenschappers, de beslissers, de leerkrachten en studenten en het grote publiek. De vegetale genetische hulpmiddelen waar dit project op slaat zijn de gekweekte soorten, de wilde vormen van de geteelde soorten en de wilde planten in de collecties van de genenbanken (zaadbanken, veldcollecties, *in vitro*-opslag en cryopreservatie, DNA-banken, botanische tuinen, arboreta, ...). Elke germoplasmaverzameling zal worden ingevoerd en een overzicht van wat ze in haar bezit heeft zal worden aangeboden. Men zal een gebruiksvriendelijke online opzoeking kunnen doen in de database van de germoplasmaverzamelingen, met actieve linkmogelijkheden naar de websites van de respectieve collecties. De inhoud van de database zal beantwoorden aan de bestaande standaarden, bij voorbeeld het “International Transfer Format” (ITF) of “Multicrop Passport Data” (FAO). De minimale zoekcriteria zijn de wetenschappelijke naam, de cultuurnaam of de gewone naam. De faciliteiten voor het downloaden van de gegevens worden eveneens aangeboden. De website zal de informatie met betrekking tot de identificatie, de afkomst van het materiaal opgeven. Sommige van de meest gedocumenteerde collecties zullen worden gebruikt als studiecasse om de gebruiker van het platform gedetailleerd te informeren over de kenmerken van het vegetaal materiaal en, tot op zekere hoogte, over de evaluatiegegevens. Het zal mogelijk zijn om (gecrypteerd) contact te nemen met de beheerders van de germoplasmaverzamelingen om bij voorbeeld vegetaal materiaal te vragen. Het webportaal zal ook relevante links aanbieden naar andere bestaande platforms rond de fyto-genetische hulpmiddelen.

Het toekomstige platform kan ook nuttig zijn om een gemeenschappelijk uitwisselingskader op te zetten tussen de federale en gewestelijke instellingen die bezig zijn binnen het domein van de *ex situ* instandhouding van de vegetale genetische hulpmiddelen. Een dergelijke samenwerking zal zeer vruchtbare discussies teweegbrengen over de acties die zouden kunnen of moeten ondernomen worden, bij voorbeeld rond de identificatie van de leemten in de instandhoudingsprogramma’s en de noodzakelijke initiatieven. Er zullen ook criteria uit resulteren voor een degelijk beheer van de germoplasmaverzamelingen die kunnen dienen om kwaliteitscharters toe te kennen en om in de toekomst de oprichting van Erkende Biologische Onderzoekscentra te promoten, zoals gedefinieerd door de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling).

Niveau van de impact op de biodiversiteit

De waarde van de *ex situ* instandhouding heeft steeds meer erkenning gevonden in de internationale wetgeving en verdragen. Het Verdrag inzake Biologische Diversiteit, het Internationaal Verdrag op de Fytopogenetische Hulpmiddelen voor de Voeding en de Landbouw, en de Wereldstrategie voor de Instandhouding van de Planten zijn stuk voor stuk belangrijke akkoorden op internationaal niveau. Zij versterken de erkenning van de *ex situ* inspanningen als integrerend bestanddeel van de instandhouding van de biodiversiteit.

De *ex situ* verzamelingen omvatten vaak een genetische diversiteit die de gereduceerde effectieven van de natuurlijke populaties kan vervolledigen. Het is duidelijk dat vele soorten in verval slechts kunnen worden gered dank zijn *ex situ* methoden. De *ex situ* verzamelingen kunnen worden gebruikt voor het onderzoek, maar ze kunnen en moeten ook worden gebruikt om de diversiteit van populaties planten te herstellen die genetisch geërodeerd zijn. De genetische hulpmiddelen die aanwezig zijn in de germoplasmaverzamelingen kunnen worden gebruikt in verbeteringsprogramma's of in programma's voor *in situ* herintroductie, voor de reconstructie van verloren biotopen, voor enting in de tuinbouw, bosbouw en landbouw in het algemeen. Deze instandhoudings- onderzoeks- en restauratieprogramma's zullen echter aanzienlijk aan efficiëntie winnen door een betere kennis en toegankelijkheid van de bestaande vegetale verzamelingen. Dank zij de synthesis van het bestaande bestand van de genetische variatie en van zijn origines in *ex situ* verzamelingen, zal dit project een grote leemte wegwerken in de kennis van de biodiversiteit en van de instandhoudingsstrategieën in België.

Het opzetten van een kader dat bevorderlijk is voor de informatie-uitwisseling tussen de gebruikers van de genetische hulpmiddelen, zal de globale kwaliteit van de instandhouding van de biodiversiteit ten goede komen. Het zal de acties op het terrein complementair maken, de degelijke praktijken aanmoedigen en de internationale erkenning van de Centra voor Biologische Hulpmiddelen vergemakkelijken.

B. RACI:

Responsible: Nationale Plantentuin van België

Accountable: Ministerraad

Consultable: Centre wallon de Recherches agronomiques (CRA-W Gembloux) - Département de Lutte biologique et Ressources phytogénétiques, Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO), Vereniging van Botanische Tuinen en Arboreta (VBTA vzw), gelijkaardige initiatieven in de buurlanden

Informable: wetenschappers, beslissers, leerkrachten, studenten en groot publiek

C. Timing:

4 jaar : Jaren 1 & 2 om de germoplasmaverzamelingen te bezoeken en een prototype van de website te ontwikkelen; jaren 3 & 4 om de gegevens te verzamelen en te standaardiseren en om ze samen te brengen op de definitieve website

De vier jaren zullen dienen voor het opzetten van een uitwisselingsplatform tussen de gebruikers van vegetale genetische hulpmiddelen.

D. Link met de doelstelling(en) van de Nationale Strategie Biodiversiteit :

Subdoelstelling 3.5: "Een geïntegreerde strategie kiezen voor de *ex situ* instandhouding van de biodiversiteit, gekoppeld aan uitvoeringsmaatregelen"

Subdoelstelling 7.1: ‘De bestaande gegevens en inlichtingen compileren en de kennis verspreiden naar een ruimer publiek’

Subdoelstelling 11.5: ‘De internationale coördinatie en de efficiënte informatie-uitwisseling verbeteren tussen de centra voor *ex situ* instandhouding (dierentuinen, botanische tuinen)’

E. Referenties – bijlagen

PLANTCOL (<http://www.plantcol.be/>)

Het PLANTCOL-project werd ontwikkeld in het kader van het « Multi-annual Information Society Support Programme » 2001-2008 van het Federaal Wetenschapsbeleid (Conventie 12/2F/210). Dank zij dit project zijn een aantal Belgische botanische tuinen en arboreta tot een prototype van een navigatiesysteem gekomen voor de uitwisseling van planteninformatie uit verschillende databanken in één gemeenschappelijk formaat, en is er een IT-mentaliteit (‘Information Technology’-mentaliteit) in het dagelijks beheer van hun collecties ontstaan. De website van PLANTCOL biedt een gebruiksvriendelijke interface waarmee de bezoeker gegevens van verschillende plantencollecties kan opzoeken. De ervaring en de verzamelde gegevens die de 4 jaar van het PLANTCOL-project hebben opgeleverd, zullen bijzonder nuttig zijn voor de opstart van dit nieuwe project.

BCCM, plus spécifiquement BCCM/MUCL (Agro) Industrial Fungi & Yeasts Collection (<http://bccm.belspo.be/about/mucl.php>)

De « Belgian Co-ordinated Collections of Micro-organisms » (BCCM™) betaamt uit vier complementaire en op onderzoek gebaseerde cultuurverzamelingen. Eén daarvan, MUCL, omvat schimmelstammen van agro-alimentair, industrieel of milieubelang. Deze collectie is interessant omwille van twee aspecten : het statuut van Centrum voor Biologische Hulpmiddelen (BRC) vastgelegd door de OESO en de onderzoeksstructuur en –faciliteiten die door de website worden aangeboden. Hoewel de bioinformatica van BCCM meer specifiek is gericht op microbiële hulpmiddelen, vormen de netwerkervaring, de interoperabiliteit tussen databases, de ontwikkeling van een performante opzoekingsstool en de ervaring van BCCM op het vlak van communicatie met GBIF (Global Biodiversity Information Facility) voor het project een belangrijke in-steek.

CGN – Plant Genetic Resources

(<http://www.cgn.wur.nl/UK/CGN+Plant+Genetic+Resources/>)

Het « Centre for Genetic Resources » in Nederland (Centrum voor Genetische Bronnen) (CGN) maakt deel uit van de Universiteit van Wageningen. CGN-PGR beheert de Nederlandse genenbank voor de vegetale genetische hulpmiddelen onder mandaat van de Nederlandse regering. Bovendien is CGN betrokken bij instandhoudingsprogramma’s op de landbouwexploitaties zelf. Zijn website geeft informatie over de organisatie van CGN-PGR, zijn geteelde-soortencollecties en de onderzoeksprotocollen die daarmee verband houden, alsook een gegevensbank die kan worden ondervraagd met de mogelijkheid om on line vegetaal materiaal te bestellen.

Collections de “Genetic Resources for Food, Agriculture, Forestry and Fisheries” en Allemagne (GENRES / XGRDEU)

<http://www.genres.de/pgrdeu.htm>

PGRDEU is een nationale inventaris die documentatie ter beschikking stelt over de vegetale genetische bronnen van landbouw- en tuinbouwplanten in Duitsland. Het betreft niet alleen informatie rond de soorten en hun gebruik, maar ook over de bedreiging van soorten in Duitsland. Ook is er informatie te vinden over de *ex situ* voorraden in de Duitse genenbanken en andere speciale verzamelingen, en details over de herkomst (*in situ* of landbouwexploitatie) van de wilde soorten en variëteiten.

Federal Information System on Genetic Resources en Allemagne (BIG)

<http://www.big-flora.de/>

Het “Federal Information System on Genetic Resources” in Duitsland (BIG) omvat pertinente gegevens over de genetische bronnen van de wilde en geteelde flora in Duitsland, in de vorm van een set databases op het internet. Het systeem wordt gekenmerkt door een veelheid aan zoekmogelijkheden (soortnaam, biologische of ecologische aard, reproductietype, land van herkomst, natuurgebied, administratief district...).

Fiche WB 2.2: “Portaalsite over biodiversiteit in Afrika” – Gecentraliseerde toegang verzekeren tot de collecties in verband met de Congolese biodiversiteit in België

Inleiding

De Democratisch Republiek Kongo (DR Kongo) herbergt een zeer rijke en diverse flora en fauna. De vegetatie varieert van regenwoud tot savannen en van mangroven tot alpiene vegetaties. Dit resulteert in een zeer grote soortenrijkdom.

In het Kongobekken bevindt zich het tweede grootste aaneengesloten tropisch regenwoudgebied van de wereld. Dit regenwoud wordt (net als de andere ecosystemen) momenteel sterk bedreigd door de hernieuwde economische activiteiten in de regio (vnl. ontginning van de natuurlijke rijkdommen door mijnbouw, houthandel en houtkoolproductie). Het behoud van de biodiversiteit is niet noodzakelijk een rem op de economische ontwikkeling van de regio maar kan juist bijdragen tot de ontwikkeling van de lokale bevolking. Het woud is immers meer dan een bron van hout. Onderzoek in Oost- en West-Afrika heeft aangetoond dat de waarde van ‘niet-hout’ producten (“non-timber forest products”) zoals paddestoelen, honing en medicinale planten vaak veel groter is dan de waarde van het hout.

De ecosystemen in Kongo, en hun biodiversiteit, zijn echter nog slecht gekend en laten niet toe om deze hernieuwde en noodzakelijke economische activiteit op een doordachte wijze te plannen. De kanalisatie van de economische activiteiten is echter noodzakelijk opdat de economische ontwikkeling niet uitdraait op een totale ontwrichting van het ecosysteem, met dramatische gevolgen voor de lokale bevolking en deze van de ruime regio.

In het beschikbaar maken van de bestaande kennis over de biodiversiteit van de DR Kongo draagt België een grote verantwoordelijkheid aangezien de belangrijkste collecties voor de regio in drie federale wetenschappelijke instellingen bewaard en bestudeerd worden.

In deze fiche stellen we voor om biodiversiteitsgegevens uit de Democratisch Republiek Kongo, die zich bevinden in de collecties van federale instellingen, beschikbaar te maken via een gemeenschappelijke portaal. Dit houdt in dat reeds digitaal beschikbare gegevens samengebracht worden, dat deze gegevens meer homogeen gemaakt worden en dat belangrijke hiaten in deze digitale gegevens opgevuld worden. Gezien de grote hoeveelheid gegevens die in de drie instellingen aanwezig zijn, zal dit project zich beperken tot het opvullen van hiaten in de reeds beschikbare gegevens.

Door het beschikbaar maken van deze biodiversiteitsgegevens wordt een concrete bijdrage geleverd aan het engagement dat België op zich nam door de ratificatie van de Verdrag inzake Biologische Diversiteit. Het belang van het beschikbaar maken van biodiversiteitsgegevens voor duurzame ontwikkeling werd in het recente verleden vaak benadrukt³⁴.

³⁴ e.g. Standardizing Biodiversity, IUCN – OASIS Workshop on Biodiversity Conservation Standards April 19, 2007.

In de praktijk zullen de gegevens de gebruikers toelaten om inzicht te krijgen in de verspreiding van planten- en diersoorten in de DR Kongo en om ‘conservation assessments’ op te stellen.

! Deze fiche moet samen worden bekeken met fiches OS 1 (“Biodiversiteit en traditionele kennis”), OS 2 (“Capaciteit opbouwen voor de identificatie, de opvolging en de evaluatie van biodiversiteit”) en OS 12 (« Het ex situ instandhouden van de biodiversiteit ») van het luik ontwikkelingsamenwerking

Actie

Actie 1: Gecentraliseerde toegang verzekeren tot de collecties in verband met de Congolese biodiversiteit in België

A. Beschrijving:

Dit project zal een belangrijke bijdrage leveren bij het ter beschikking stellen van Centraal Afrikaanse biodiversiteitsgegevens uit drie federaal wetenschappelijke instellingen. Concreet zal dit betekenen dat reeds gedigitaliseerde gegevens zullen klaargeemaakt worden om ze online beschikbaar te maken via de CABIN/SABIN portaal. Ook zullen belangrijke hiaten in de digitaal beschikbare gegevens opgevuld worden. Ce projet apportera une contribution significative à la mise à disposition des données existantes, présentes dans les trois établissements, via le portail CABIN/SABIN. Zodoende kunnen deze gegevens de beleidsverantwoordelijken helpen om op een gegronde manier noodzakelijke beslissingen te nemen. De gegevens zullen relevant zijn voor de studie, het management en het behoud van de biodiversiteit van de DR Kongo.

De doelstellingen zijn:

- het maken van een overzicht van de collecties in federale wetenschappelijke instellingen die relevant zijn voor de studie van de Kongolese biodiversiteit
- het voorbereiden van de reeds gedigitaliseerde gegevens voor de webpublicatie via een gemeenschappelijke webportal (vb. dataquality control, aanvullen van ontbrekende informatie over de gedigitaliseerde objecten, enz.)
- het detecteren van hiaten in de digitaal beschikbare gegevens
- het opvullen van de belangrijkste hiaten (geografisch & taxonomisch) in de digitaal beschikbare gegevens zodat meer homogene gegevenssets bekomen worden (hierbij zal rekening gehouden worden met maatschappelijke, wetenschappelijke en conservatie prioriteiten).

B. RACI:

Responsible: Nationale Plantentuin van België

Accountable: Ministerraad

Consultable: Koninklijk Museum voor Midden-Afrika; Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Belgisch Biodiversiteitsplatform, Belgische en Kongolese wetenschappers, partners van het SABIN/CABIN projects, specialisten van GBIF (Global Biodiversity Information Facility), Taxonomic Database Working Group (TDWG), internationale wetenschappelijke gemeenschap, ...

Informable: Beleidsmakers, wetenschappers, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – DG Leefmilieu en breed publiek in België en in de DR Kongo

C. Timing:

Het project loopt van 2009-2012

Fase 1: 2009-2010 klaarmaken van bestaande gegevens voor webpublicatie

Fase 2: 2011-2012 opvullen van hiaten (geografische, taxonomische) in de bestaande gegevens zodat een homogene gegevensset bekomen wordt.

D. Link met objectief/ven van de nationale strategie biodiversiteit:

Strategisch doelstelling 7: “Wetenschappelijke kennis over biodiversiteit verbeteren en communiceren” en in het bijzonder operationeel doelstelling 7.1: “ Bestaande gegevens en informatie verzamelen en samenvatten en deze kennis bekendmaken aan een breder publiek”

Fiche WB 2.3: « Anta'BIF » – Een gegevensportaal over de biodiversiteit op Antarctica

Inleiding

De mensheid staat voor een enorme uitdaging door de klimaatverandering, het massale verlies aan biodiversiteit, de blijvende aanwezigheid van vervuilende stoffen in het leefmilieu en de uitputting van de voorraden in de zeevisserij. Wegens hoogdringendheid is de studie over de gevolgen van de global change op de biodiversiteit een prioritaire taak voor de wetenschappelijke wereld geworden. Tot de biomen die voornamelijk door deze veranderingen worden beïnvloed, behoort onder meer het (sub-)antartische ecosysteem, dat verschillende zeer gespecialiseerde soorten omvat, maar die weinig bestudeerd zijn en mogelijk kwetsbaar zijn, en dat steeds meer het slachtoffer van het fenomeen « polaire uitbreiding » van deze veranderingen is geworden. Het is noodzakelijk dat de aan de gang zijnde processen en hun impact op de biodiversiteit goed worden begrepen opdat snel maatregelen kunnen worden genomen met het oog op een systematisch behoud, maatregelen die het biodiversiteitsreservaat niet in gevaar brengen en die de kans van het ecosysteem om de huidige crisis te overwinnen moeten verhogen, waardoor het ecosysteem verder zijn rol van reservoir voor de globale biodiversiteit kan blijven spelen. In het kader van de ontwikkelingen van SCAR-MarBIN (SCAR – Marine Biodiversity Information Network), dat door het Wetenschappelijk Beleid en het Platform Biodiversiteit werd uitgebouwd, kan België een fundamentele en innoverende rol spelen in het kader van de internationale overeenkomsten (Overeenkomst over de Biodiversiteit, Antarctica Verdrag) teneinde Antarctica te voorzien van een performant beschermingssysteem dat zich kan aanpassen en gebaseerd is op feiten en gegevens die het resultaat zijn van het huidig onderzoek waarbij Antarctica zijn statuut van reservaat wordt gegarandeerd dat gewijd is aan de wetenschap en de vrede voor de toekomstige generaties.

Het wetenschappelijk onderzoek in en rond het station “Princes Elisabeth” zal een belangrijke gegevensstroom opleveren die zowel van wetenschappelijk belang zal zijn, als zal bijdragen aan het integraal beheer van het station en het beheersen van zijn eventuele impact op het Antartisch milieu. In de eerste plaats dient de benodigde expertise met betrekking tot terrestrische Antarctische biodiversiteit gemobiliseerd te worden. De resulterende gegevensstroom dient, zoals voorzien in het Antarctict Verdrag, toegankelijk gemaakt te worden, bij voorkeur via een integratie ervan in internationale gegevensnetwerken.

Actie

Actie 1: Een gegevensportaal over de biodiversiteit op Antarctica oprichten

A. Beschrijving:

- De ondersteuning van SCAR-MarBIN veiligstellen door middel van een Belgisch consortium (Federaal Wetenschapsbeleid, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – DG Leefmilieu, Belgisch Biodiversiteitsplatform, International Polar Foundation)
- De inventarissen inzake de limnoterrestische biodiversiteit ondersteunen alsook de protistologische biodiversiteit die totnogtoe weinig bekend blijft.

- De ontwikkeling van een thematisch platform ondersteunen (GBIF-Global Biodiversity Information Facility), waarbij de limnoterrestrische gegevens worden geïntegreerd, in nauwe samenwerking met Australian Antarctic Data Center (AADC)
- de « Belgische », historische en recente gegevens en de limnetische, terrestrische en moleculaire gegevens publiceren en mobiliseren. Een geïntegreerd beheer van de gegevens afkomstig van het Princess Elisabeth station bevorderen, met inbegrip van de eventuele impact op de lokale biodiversiteit.
- de Belgische expertise ontwikkelen inzake systemische modellering/systemisch/experimenteel design behoud, waarbij elementen worden geïntegreerd uit het onderzoek in het terrestrisch milieu/zeemilieu en op het vlak van de moleculaire biologie, die worden toegepast met het oog op het behoud.
- de Belgische expertise ontwikkelen inzake diensten van het ecosysteem

B. RACI:

Responsible: Federale wetenschapsbeleid (uitvoering: Platform biodiversiteit (SCAR-MarBIN))

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – DG Leefmilieu, Nationale Plantentuin van België, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Universitaire partners (Université Libre de Bruxelles, Université de Liège, Universiteit Gent, Katholieke Universiteit Leuven), en Instituten en stichtingen (International Polar Foundation),...

Informable: nationaal knooppunt VBD

Internationale samenwerking:

Er is een belangrijk netwerk op mondiaal vlak opgericht in het kader van SCAR-MarBIN. Dit netwerk omvat momenteel een vijftigtal entiteiten, gaande van universiteiten tot internationale instellingen en de voornaamste polaire instellingen. Op internationaal vlak komt dit netwerk tot stand door middel van een nauwe samenwerking met SCAR (Scientific Committee on Antarctic Research), GBIF (Global Biodiversity Information Facility), OBIS (Ocean Biogeographic Information System), CAML (Census of Antarctic Marine Life), JCADM (Joint Committee on Antarctic Data Management). Dit netwerk kan worden uitgebreid in het kader van dit voorstel teneinde de kansen te optimaliseren om alle acties tot een goed einde te brengen, door bijzondere aandacht te besteden aan de samenwerking die werd aangegaan met de Australian Antarctic Division, die reeds beschikt over een gegevensbank van de terrestrische en limnetische biodiversiteit op Antarctica..

C. Timing:

September 2009: volledige inventaris van de biodiversiteit op Antarctica: stand van zaken van de kennis. Promotie van het project in België en coördinatie van de taken voor de verschillende betrokken actoren.

December 2009: oprichting van een thematisch GBIF-knooppunt, met inbegrip van één enkele website die toegang geeft tot alle beschikbare informatie over biodiversiteit op Antarctica.

Juni 2010: organisatie van een workshop voor de modellering en de productie van visualiseringstools. Einddoelstelling: een geïntegreerd en strategisch beleid bepalen om de biodiversiteit op Antarctica in stand te houden.

December 2010: organisatie van een afsluitend integratie-evenement, waarbij rekening wordt gehouden met de voorschriften uit het jaar van de biodiversiteit en de afronding van het programma Census of Marine Life

In de verdere toekomst: onderhouden en uitbouwen van de netwerken, op Belgisch en op internationaal niveau. België betrekken bij het proces ter instandhouding van de biodiversiteit op Antarctica, ondersteund door een unieke expertise op het vlak van geïntegreerd beheer van de gegevens.

D. Link met de doelstellingen(en) van de nationale Strategie inzake Biodiversiteit:

Operationele doelstelling 7.1 van de nationale strategie: " Bestaande gegevens en informatie verzamelen en samenvatten en deze kennis bekendmaken aan een breder publiek"

- Een inventaris opstellen van de biodiversiteit op Antarctica en de genetische en microbiële rijkdommen
- de modellering van de veranderingen inzake biodiversiteit bevorderen
- Documenteren en karakteriseren van de erosie van de biodiversiteit en de afbraak van de diensten van het ecosysteem
- De processen die verband houden met de dalende biodiversiteit begrijpen

Fiche WB 2.4: Catalogus van eukaryote soorten in België

Inleiding

Het boek 'Biodiversity in Belgium', gepubliceerd in augustus 2003 en uitgegeven door het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, werd positief onthaald door een ruim publiek van wetenschappers, beleidsmakers op het vlak van leefmilieu, professoren, studenten en journalisten. Het was de eerste poging om in ons land de beschikbare informatie over de taxa die behoren tot de Animalia, Plantae, Fungi en Protoctista te groeperen.

De uitgevers van deze monografie beseften vanaf het begin dat deze nationale inventaris aangevuld zou moeten worden met een 'catalogus van soorten die in België voorkomen, aangevuld met annotaties per soort'. Dit project waarbij de soorten worden gecatalogeerd, werd opgezet om die doelstellingen te bereiken. Er wordt namelijk algemeen erkend dat de beleidsmakers niet altijd over de meest relevante informatie beschikken om te antwoorden op vragen in verband met natuurbehoud en milieubeheer, onder andere wat betreft de soorten.

Dit laatste punt geeft aan hoe belangrijk dit project is aangezien België en de andere Europese landen zich ertoe hebben verbonden het verlies aan biodiversiteit tegen 2010 een halt toe te roepen. Een catalogus van soorten is een cruciaal hulpmiddel om die verbintenis na te komen, want men kan er de biologische diversiteit mee evalueren, en ze op een efficiënte manier opvolgen.

Actie

Actie 1 : Ontwikkelen van een catalogus van eukaryote soorten in België

A. Beschrijving:

Het project wil een gecentraliseerde, hiërarchisch gestructureerde en geannoteerde catalogus ontwikkelen van alle soorten eukaryoten in België. Op lange termijn zal die catalogus een lijst bevatten van alle bestaande soorten in België.

Een dergelijke catalogus zal het eveneens mogelijk maken informatie te delen over de biodiversiteit van organismen en zal aldus bijdragen tot de Europese en wereldwijde initiatieven, zowel de huidige als de toekomstige, op het vlak van biodiversiteit. Tot slot zal die catalogus ook een antwoord vormen op het verzoek van de beleidsmakers om relevante en nauwkeurige informatie aangaande biologische diversiteit in België.

Om een aanvaardbare basiskennis van de Belgische biodiversiteit op soortniveau te verwerven, zullen volgende doelstellingen worden nagestreefd.

- Doelstelling 1

Een gecentraliseerde, hiërarchisch gestructureerde en geannoteerde catalogus ontwikkelen van de eukaryote soorten die in België voorkomen (Animalia, Plantae, Fungi en Protoctista). Deze onlinecatalogus zal eveneens verwijzingen bevatten, onder andere naar de publicaties, gegevensbanken en experts die werden geraadpleegd per taxon, het ecologisch statuut van de soorten in België, de categorie van de rode lijst³⁵ en de beschermingsstatus.

³⁵ <http://www.iucnredlist.org/> (IUCN: 'International Union for Conservation of Nature')

- Doelstelling 2

De onderzoekers en de andere potentiële gebruikers herziene wetenschappelijke benamingen bezorgen voor alle in België geïnventariseerde soorten, geïnclassificeerd volgens een algemeen taxonomisch systeem.

- Doelstelling 3

Waar mogelijk de soortnamen van de taxa vermelden in de drie landstalen, alsook in het Engels, om te zorgen voor uniformiteit in de communicatie wanneer de actoren liever de gangbare naam gebruiken.

- Doelstelling 4

Zorgen voor een Belgische bijdrage aan de Europese en wereldwijde gegevensbanken en initiatieven op het vlak van biodiversiteit, en het mogelijk maken een efficiënter antwoord te bieden op de vragen vanuit internationale organisaties zoals de IUCN en de OESO.

- Doelstelling 5

Ervoor zorgen dat de structuur van de catalogus het mogelijk maakt in de toekomst relevante informatie over biodiversiteit toe te voegen.

Mate van impact op de biodiversiteit

Wanneer men het heeft over biodiversiteit, is het belangrijk te weten wat er op het spel staat. Het samenbrengen van informatie op soortniveau zal het mogelijk maken duidelijkheid te scheppen, en zal dienst doen als referentieniveau bij de studie van de evolutie van de diversiteit in België. De tendensen zullen worden vastgesteld en gebruikt om prioriteiten te bepalen voor het behoud. Bovendien kan de bewustmaking van het publiek een drastisch effect hebben op de biodiversiteit. Aldus zal een groot publiek betrouwbare informatie kunnen vinden over biodiversiteit in België en de sensibilisatie van het publiek zal worden ondersteund door wetenschappelijke, maar niettemin toegankelijke evidentie.

B. RACI:

Responsible: Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen met de hulp van Belgische en buitenlandse experts

Accountable: Ministerraad

Consultable: GBIF-knooppunt (Global Biodiversity Information Facility), gewestelijke instellingen en andere federale instellingen, Belgische universiteiten, natuurverenigingen,...

Informable: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu

C. Timing:

Tegen mei 2009:

- Een operationeel kader dat het mogelijk maakt op een efficiënte manier voor het project relevante informatiecategorieën toe te voegen en op te vragen
- Valideren en afstellen van het systeem door gegevens in te voeren over geselecteerde taxa (Vertebrata, Odonata, enz.)s

Tegen november 2010:

- Het is de ambitie om de taxonomische informatie te catalogeren voor 20 à 30.000 soorten die in België worden aangetroffen.
- Een herziene lijst van erkende wetenschappelijke namen en synoniemen van in België aangetroffen soorten, georganiseerd in een taxonomisch systeem, aangevuld met ecologische en andere informatie over de soorten, en verwijzingen naar de literatuur, experts, collecties, internetsites en gegevensbanken.
- Een gecentraliseerd systeem met de soortnamen in het Frans, het Nederlands, het Duits en het Engels.
- Een internetsite met een belangrijke bijdrage aan de Europese en wereldwijde initiatieven, die het mogelijk maakt voortdurend updates en verbeteringen aan te brengen, zoals het toevoegen van foto's, geluid, tekeningen en kaarten met verspreidingsgebieden.
- Een bijdrage om de interesse voor het bestuderen en het instandhouden van de biologische diversiteit te vergroten
- Als aanvulling op dit project en met het oog op de lange termijn, een (of meerdere) boek(en) om te zorgen voor een snelle toegang, in alle omstandigheden, tot relevante informatie over soorten die in België leven.

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Operationele doelstelling 7.1 van de nationale strategie: " Bestaande gegevens en informatie verzamelen en samenvatten en deze kennis bekendmaken aan een breder publiek"

Fiche WB 2.5: Biodiversiteit en traditionele kennis

Inleiding

Lokale gemeenschappen zijn voor hun overleven zeer sterk afhankelijk van natuurlijke hulpbronnen uit hun onmiddellijke omgeving. Deze gemeenschappen hebben door de tijd heen een uitgebreide kennis opgebouwd over het gebruik van planten en dieren. Deze traditionele kennis dreigt verloren te gaan door de economische, sociale en milieugebonden wijzigingen voor het land en zijn bevolking. Toch is deze kennis een belangrijk vangnet voor het overleven van de lokale gemeenschappen tijdens crisissen en is ze belangrijk voor de valorisatie van de biodiversiteit. De productie, het beheer en het duurzaam gebruik van hout en andere producten (medicinale planten, paddestoelen enz) uit het woud kan een belangrijke bijdrage leveren voor de valorisatie en bescherming van de biodiversiteit. Zo is de economische waarde van 'non-timber forest products' (producten uit het bos behalve hout) vaak vele malen groter dan de waarde van het hout (cfr. studies in Oost en West Afrika).

Momenteel is de kennis over traditionele gebruiken van planten en dieren in Midden-Afrika slechts in beperkte mate geregistreerd. Bovendien is de beschikbare informatie vaak moeilijk toegankelijk. Dit gebrek aan geregistreerde gegevens en de beperkte toegankelijkheid van de bestaande gegevens is een grote handicap bij het uitwerken van projecten en het creëren van een draagvlak voor projecten die rekening houden met de biodiversiteit en zijn economisch en sociale relevantie.

De voorgestelde acties hebben betrekking op projecten die tot stand gebracht moeten worden in nauwe samenwerking met de partners die een concrete invulling geven aan deze problematiek.

De acties die in deze fiches werden opgenomen, zullen ten uitvoer worden gebracht in de geest van de bepalingen van het Verdrag inzake Biodiversiteit met betrekking tot de toegang tot en de verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen (ABS), en meer bepaald het toekomstig internationaal kader over ABS dat in 2010 goedgekeurd zou moeten worden. (zie fiche E3 : « Toegang tot en delen van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen »).

Deze fiche hangt samen met fich OS 1 van het luik ontwikkelingsamenwerking.

! Deze fiche moet samen worden bekeken met fiche OS 2 ("Capaciteit opbouwen voor de identificatie, de opvolging en de evaluatie van biodiversiteit") en OS 12 ("Het *ex situ* instandhouden van de biodiversiteit") van het luik ontwikkelingsamenwerking, evenals fiche WB 2.1 ("GerCol – Nationale verzamelingen vegetaal germoplasma coördineren en inventariseren") en fiche WB 2.2 ("Portaalsite over biodiversiteit in Afrika – Gecentraliseerde toegang verzekeren tot de collecties in verband met de Congolese biodiversiteit in België") van wetenschapsbeleid.

Actie

Actie 1: Verzamelen van etnobotanische gegevens voor centraal Kongo

A. Beschrijving:

De Nationale Plantentuin van België en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika bezitten omvangrijke collecties afkomstig uit Midden-Afrika. Deze collecties zijn zeer belangrijk voor wetenschappelijk onderzoek in verschillende domeinen zoals taxonomie, bosbouw, ecologie, etnologie, farmacognosie enz. De ingesloten informatie kan een belangrijke bijdrage leveren tot de valorisatie en het duurzaam gebruik van biodiversiteit. De etnobotanische kennis, gerapporteerd in de documentatie die bij deze collecties hoort, is echter nauwelijks ontsloten. Met het oog op het beschikbaar maken en de repatriatie van deze informatie wil dit project:

- etnobotanische informatie verzamelen en identificaties van objecten verifiëren (fase 1)
- de gegevens aanvullen met informatie die op het terrein wordt ingezameld (fase 2).

Deze interdisciplinaire studie focust geografisch op de 'Province Orientale' om de volgende redenen: intensieve historische prospectie van het gebied en beschikbaarheid van zeer rijke historische collecties; zeer beperkte studie en beschikbaarmaking tot nu toe; lopende veldstudie met het oog op domesticatie van wilde eetbare planten (U-Gent i.s.m. de Universiteit Kisangani). Door dit laatste kunnen de historische en actuele gegevens met elkaar vergeleken worden. Het eindproduct van dit project zal een overzicht geven van historisch en actuele etnobotanische gebruiken van planten voor de 'Province Orientale'. Deze gegevens zullen onmiddellijk bruikbaar zijn voor zeer concrete projecten.

B. RACI:

Responsible: Nationale Plantentuin van België

Accountable: Ministerraad

Consultable: Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Belgische & Kongolese Universiteiten en Instituten; Internationale Organisaties

Informable: Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking, Belgische & Kongolese Universiteiten, Instituten en Overheden; Internationale Organisaties

C. Timing:

Fase 1 (2009-2010): verzamelen informatie in historische collecties uit de 'Province Orientale'.

Fase 2 (2011-2012): etnobotanisch veldonderzoek in de 'Province Orientale' i.s.m. lokale onderzoekers

D. Link met objectieven van de nationale strategie biodiversiteit:

Strategisch doelstelling 6: "Bijdragen tot een eerlijke toegang tot en een billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen en deze promoten" en operationeel doelstelling 6.4.: "Operationele mechanismen creëren om de kennis, innovaties en praktijken te beschermen van inheemse en lokale gemeenschappen met traditionele levensstijlen die relevant zijn voor het behoud en het duurzame gebruik van biodiversiteit".

Actie 2: Kweken van nuttige planten in de botanische tuin Kisantu (DR Kongo)

A. Beschrijving:

1. Medicinale planten & anti-erosie planten.

De tuin van Kisantu heeft een lange traditie in het kweken van medicinale planten en het verspreiden van de kennis erover (o.m. recente publicatie van een overzicht van medicinale planten uit de provincie 'Bas-Congo'). De lokale bevolking heeft doorgaans de middelen niet om westerse geneesmiddelen te kopen. Hierdoor blijven medicinale planten zeer belangrijke hulpmiddelen. Toch is de kennis over geneeskrachtige planten bij de lokale bevolking de laatste decennia sterk achteruitgegaan.

Het project zal ook aandacht besteden aan de cultuur van enkele plantensoorten die interessant kunnen zijn in de strijd tegen de bodemerosie wat een zeer groot probleem is in de regio.

Dit project heeft tot doel om de menselijke capaciteit te gebruiken die aanwezig is in de tuin van Kisantu om de teelt van medicinale en anti-erosie planten te bevorderen. Daarnaast wil het de verspreiding van interessante soorten bij de lokale bevolking bevorderen. De campagne voorziet verder de organisatie van training in de teelt van de betreffende planten, de verspreiding van de planten en van de kennis erover. De bevolking zal gesensibiliseerd worden via bestaande netwerken zoals scholen en kerken.

Concrete objectieven:

- praktische training van lokale bevolking en het personeel van de tuin van Kisantu.
- selectie van medicinale en anti-erosie soorten
- optimaliseren van de kweekmethodes voor deze planten
- vermenigvuldiging van deze planten voor verspreiding
- gebruik en verbeteren van de expertise van de tuinbouwschool in de tuin van Kisantu
- werken met bestaande organisaties met een lokaal netwerk (vb. kerken, vrouwenorganisaties enz.) voor de verspreiding van planten en voor de sensibilisering en training van de lokale bevolking.

2. *Gnetum africanum*.

Gnetum africanum is een sterk geapprecieerde lokale groente van het Kongo bekken. Grote hoeveelheden van de bladeren worden geogst en verhandeld. De planten worden momenteel nog niet gekweekt maar worden enkel in het wild ingezameld. Door te intensieve inzameling is de soort zeer sterk bedreigd. Hierdoor is ze steeds moeilijker te vinden en wordt de marktprijs steeds hoger. Er bestaan reeds verschillende studies over *Gnetum*. Reeds in 1953 werd in Yangambi ontdekt dat de plant gemycorrhizeerd wordt door een gasteromyceet. Recent verscheen er een monografie (2008). Desondanks werd tot op heden nog geen methode ontwikkeld om de plant te kweken. De studie zal een methode ontwikkelen om *Gnetum* te mycorrhizeren en teeltmethodes uittesten.

Objectieven van het project:

- - verzamelen van gegevens over *Gnetum* in 'Bas Congo'
- - verzamelen van gemycorrhizeerde wortelen en gebruik van DNA analyses om deze te identificeren.
- - testen van kweek van gemycorrhizeerde *Gnetum* en verspreiden van de kennis via de Centraal-Afrikaanse botanische tuinen.

B. RACI:

Responsible: Nationale Plantentuin van België

Accountable: Ministerraad

Consultable: Botanische tuin Kisantu, Belgische & Kongolese Universiteiten en Instituten; Internationale Organisaties ; lokale gemeenschappen, NGO's, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen

Informable: Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking, Belgische & Kongolese Universiteiten, Instituten en Overheden; Internationale Organisaties; lokale gemeenschappen

C. Timing:

2009-2012

D. Link met objectieven van de nationale strategie biodiversiteit:

Strategisch doelstelling 6: “Bijdragen tot een eerlijke toegang tot en een billijke verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen en deze promoten” en operationeel doelstelling 6.4.: “Operationele mechanismen creëren om de kennis, innovaties en praktijken te beschermen van inheemse en lokale gemeenschappen met traditionele levensstijlen die relevant zijn voor het behoud en het duurzame gebruik van biodiversiteit”.

Fiche WB 2.6: Het *ex situ* instandhouden van de biodiversiteit

Inleiding

Verzamelingen van microbiële culturen, virale verzamelingen, herbaria, plantentuinen, dierentuinen en *ex situ* collecties van plantaardige en dierlijke genetische hulpmiddelen helpen allemaal bij de instandhouding van de biodiversiteit, die wordt bedreigd door economische wildgroei, natuurrampen en mondiale klimaatsveranderingen.

De voordelen van het behoud van biologische hulpmiddelen worden onderstreept in het Verdrag inzake Biodiversiteit (afgekort VBD), waarin de behoefte aan *ex situ* instandhoudingscentra voor biodiversiteit onder de aandacht wordt gebracht. Volgens de termen van de VBD omvatten biologische hulpmiddelen genetische hulpmiddelen, organismen of delen daarvan, populaties, en ecosystemen of gelijk welke andere biotische component van ecosystemen.

Ex-situ instandhouding betekent letterlijk "instandhouding buiten de natuurlijke biotoop". Het is het proces waarmee een bedreigde planten- of diersoort wordt beschermd door een deel van de populatie weg te nemen uit een bedreigde habitat en wordt ondergebracht in een nieuwe locatie, in het wild of onder de zorg van de mens. Er bestaan *ex-situ* instandhoudingsmethoden die tot de oudste en best gekende methoden behoren, maar er zijn ook nieuwere, soms controversiële laboratoriummethoden. De NGO's spelen hierbij eveneens een belangrijke rol op het vlak van informatie en sensibilisering van het publiek en bij acties voor de herintroductie, opvolging en bescherming van soorten die *ex-situ* in stand werden gehouden.

Dierentuinen en botanische tuinen zijn de meest conventionele manieren voor *ex-situ* instandhouding, en daar worden hele, beschermde specimina ondergebracht om ze te kunnen kweken en in het wild uit te zetten wanneer nodig en mogelijk. Deze faciliteiten zorgen niet alleen voor onderdak en zorg voor specimina van bedreigde soorten, maar hebben ook een educatieve waarde. Het publiek wordt geïnformeerd over de alarmerende status van bedreigde soorten en over de factoren die de dreiging veroorzaken, in de hoop de interesse van het publiek te wekken tot het stopzetten en zelfs terugdringen van die factoren die de overlevingskansen van een soort in de eerste plaats bedreigen. Zij vormen de meest bezochte *ex-situ* instandhoudingssites want volgens de ramingen van de WZCS (World Zoo Conservation Strategy) trekken de 1100 dierentuinen op de wereld die deel uitmaken van de WZCS jaarlijks meer dan 600 miljoen bezoekers – ruw geschat is dat goed voor ongeveer 10 procent van de wereldbevolking.

Plantensoorten kunnen ook gedeeltelijk worden bewaard in zaadbanken of germoplasmabanken. Het aspect genen- en/of zaadbank kreeg in februari 2008 vernieuwde aandacht met het in bedrijf stellen van de « Global Seed Vault » van Longyearbyen in Svalbard, Noorwegen. De term 'zaadbank' verwijst soms naar een cryogenische laboratoriumstructuur waar de zaden van bepaalde soorten een eeuw of zelfs langer kunnen worden bewaard zonder dat ze aan vruchtbaarheid in te boeten. Het woord kan ook worden gebruikt om te doelen op een speciaal type arboretum waar zaden worden gebruikt en geoogst zodat de toekomstige generatie telkens verzekerd blijft. Voor planten die niet kunnen worden bewaard in zaadbanken is de enige resterende optie dat hun germoplasma *in-vitro* wordt opgeslagen door plantenstekken in strikte omstandigheden te bewaren in proefbuizen en glazen bokalen.

Gelijkaardige technieken worden ook gebruikt om bedreigde diersoorten te bewaren. De genetische informatie die in de toekomst zal nodig zijn voor de reproductie van bedreigde diersoorten kan worden bewaard in genenbanken, waar cryogenische faciliteiten³⁶ worden gebruikt om levend sperma, eicellen of embryos te bewaren. De Zoölogische gemeenschap in San Diego heeft een “bevroren zoo” opgericht waar dergelijke stalen van meer dan 355 soorten (waaronder zoogdieren, reptielen en vogels) worden bewaard via moderne technieken voor cryopreservatie.

Men is het er over eens dat *ex-situ* verzamelingen van genetisch materiaal in het gebied van oorsprong van dit materiaal een belangrijke bijdrage leveren of kunnen leveren tot het behoud van dat genetisch materiaal. De Global Strategy for Plant Conservation (GSPC), als deel van de uitvoering van het verdrag inzake Biologische Biodiversiteit (VBD), stelt in haar doelstelling n° 5:

5 a(i): “*Understanding and documenting plant diversity: Document the plant diversity of the world, including its use and its distribution in the wild, in protected areas and in ex situ collections*”;

5b: “*Conserving plant diversity: Improve long-term conservation, management and restoration of plant diversity, plant communities, and the associated habitats and ecosystems, in situ (both in more natural and in more managed environments), and, where necessary to complement in situ measures, ex situ, preferably in the country of origin.*”

Deze fiche hangt samen met fiche OS12 van het luik ontwikkelingsamenwerking.

! Deze fiche moet samen worden bekeken met fiche OS 1 (“Biodiversiteit en traditionele kennis”) van het luik ontwikkelingsamenwerking, evenals fiche WB 2.1 (“GerCol – Nationale verzamelingen vegetaal germoplasma coördineren en inventariseren”) van wetenschapsbeleid.

Acties

Actie 1: Inventariseren van de ex-situ verzamelingen van planten in de Centraal-Afrikaanse botanische tuinen

A. Beschrijving:

De Afrikaanse botanische tuinen zijn gegroepeerd in een Afrikaans netwerk, het African Botanic Gardens Network (ABGN) dat zelf onderverdeeld is in een aantal regionale netwerken waarvan het Central African Botanic Gardens Network (CABGAN) er één is. Bij navraag blijkt dat er bijna geen van deze tuinen een goede inventaris bezitten van hun collectie, of op een goede manier het bewaarde materiaal gedocumenteerd hebben. Onder deze omstandigheden hebben de botanische tuinen in dat deel van de wereld een beperkt belang voor het behoud van genetisch materiaal, terwijl ze een zeer belangrijke rol kunnen spelen bij de bewustmaking van de bevolking van de waarde van de biodiversiteit van de eigen regio.

De bedoeling is om tot een geïnformatiseerde inventaris te komen van het in de tuinen aanwezige materiaal, met verwijzing naar de documentatie die bij dit materiaal hoort. Om dit te bereiken zal het personeel moeten opgeleid worden en zal er in elk van de

---

³⁶ Een tank met vloeibare stikstof dient als cryogenische vriezer waarin laboratoriumstalen worden bewaard aan een temperatuur van ongeveer –150 graden Celsius).

deelnemende tuinen een gegevensbestand moeten aangemaakt worden – waarbij men gebruik maakt van een product dat zijn waarde bewezen heeft en wereldwijd gebruikt wordt voor dit soort taken (BG-BASE). Men zal op een kritische manier de determinatie van het materiaal moeten nagaan en het fotografisch en met herbariummateriaal (eventueel met DNA stalen) documenteren. Op het einde van het project moet het personeel dat verantwoordelijk is voor de collecties een e-mentaliteit ontwikkeld hebben. De gegevens moeten geëxporteerd kunnen worden naar globalere systemen (Plant Search database beheerd door Botanic Gardens Conservation International, BGCI, met zetel te Londen) en er moet een begin gemaakt zijn van een verzamelbeleid. Een analoog project werd uitgevoerd door de *Vereniging voor Botanische Tuinen en Arboreta* (V.B.T.A. vzw) in de periode 2004-2007 (zie www.plantcol.be). De Centraal-Afrikaanse tuinen moeten zich in een internationale context kunnen inschrijven, met inbegrip van hun werkmethodes, en een enorme achterstand bijbenen.

Projectstappen

- Selectie van de deelnemende tuinen. De Nationale Plantentuin van België heeft in september 2008 een regionale CABGAN congres georganiseerd in Kisantu, Bas-Congo, Democratische Republiek Kongo en beschikt daardoor over alle nodige contacten. Het WWF is, net zoals een aantal andere ngo's, betrokken bij de rehabilitatie van de Botanisch Tuin van Kisantu.
- Gemeenschappelijke vergadering van alle deelnemende tuinen:
  - richtlijnen voor een goed beheer van plantencollecties;
  - opstelling van een *modus operandi* voor elke tuin, dus een manier van werken voor elke tuin afzonderlijk;
  - aandringen op het belang van gegevens en hoe deze kunnen gebruikt worden voor het beheer van de plantencollecties;
  - een inleiding in het gebruik van BG-BASE (een database programma specifiek ontwikkeld voor het beheer van levende plantencollecties en herbariummateriaal).
- Installatie tuin per tuin van de software en de hardware, gevolgd door een lokale training.
  - Importeren van gegevens waar beschikbaar.
- Opstelling van een centrale database server (CDS) voor de huisvesting van data van de verschillende partnertuinen.
  - Regelmatige export van gegevens naar deze centrale server voor de verspreiding van informatie op het internet (zie www.plantcol.be).
- Aanwezige collecties documenteren (fotografisch, met herbariummateriaal) en determineren, waarbij zoveel mogelijk gebruik gemaakt wordt van de plaatselijk aanwezige competenties (aangevuld met steun vanuit Europa indien nodig).
- Verder trainen van personeel door het organiseren van een tweede workshop, nadat er in iedere tuin voldoende ervaring is opgedaan met het gebruik van het programma en het documenteren van de collecties. Training van uitvoer van gegevens en consultatie van het eigen databestand.
- Het maken van lasergegraveerde etiketten door de Nationale Plantentuin van België voor de verschillende tuinen via een data-export van hun database.
- Documenteren, in het gegevensbestand, van zaden die ter uitwisseling kunnen aangeboden worden. Hierbij hoort het aanmaken van een *Index Seminum* (lijst van zaden die in het kader van zaaduitwisseling tussen botanische tuinen kunnen beschikbaar gesteld worden, rekening houdend met de regels voor Access en Benefit

Sharing onder het VBD) die automatisch uit het gegevensbestand kan gegenereerd worden. Hierbij hoort verder ook het aanleren van de steeds complexer wordende internationale regelgevingen in dit verband.

B. RACI:

Responsible: Nationale Plantentuin van België

Accountable: Ministerraad

Consultable: Koninklijk Museum Midden-Afrika, CREAC, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, NGO's

Infornable: Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking

C. Timing:

4 jaar (2009-2012)

D. Link met objectief/ven van de nationale strategie biodiversiteit:

Doelstelling 11.5: "De internationale coördinatie en effectieve uitwisseling van informatie tussen centra voor behoud *ex situ* (dierentuinen, botanische tuinen) bevorderen"

Fiche WB 3.1: “Evaluatie van de Belgische ecosystemen” – De socio-economische waarde van de biodiversiteit in België evalueren

Inleiding

De diensten die geleverd worden door de biodiversiteit (ecosysteemdiensten) omvatten onder meer de productie van voedsel, medicamenten en grondstoffen, de waterbevoorrading, de klimaatregeling, de zuivering van lucht en water, de preventie van bodemerrosie, de regeling van het waterdebiet en het waterniveau, de instandhouding van de vruchtbaarheid van de bodem, de mogelijkheden voor vrijetijdsbestedingen, spirituele beschouwingen, enz.

De biodiversiteit wordt gezien als een openbaar goed dat iedereen vrij kan gebruiken. Voor de meeste ecosysteemdiensten worden de externe effecten niet « geïnternaliseerd », d.w.z. de kosten van sommige milieueffecten worden niet opgenomen in de marktprijzen. Bijgevolg geven de prijzen van de handelsgoederen de essentiële rol die de biodiversiteit in hun productie speelt niet in de juiste verhouding weer. Niettemin betekent de afwezigheid van de prijs niet dat deze diensten geen economische waarde zouden hebben.

Een rapport dat in '97 gepubliceerd werd en dat meer dan 100 onderzoeken samenvat, heeft de totale economische waarde van deze goederen en ecosysteemdiensten geraamd op een cijfer dat schommelt tussen 16 en 54 miljard \$ per jaar, met een gemiddelde waarde die geraamd wordt op 33 miljard \$ (Costanza *et al.*) (d.w.z. bijna twee keer de waarde van het bruto nationaal product wereldwijd). Ook al zijn deze cijfers maar benaderend, toch geven ze een idee van de reële waarde van de biodiversiteit.

In België werd in 98-99 een onderzoek verricht voor het bos van Meerdael en het bos van Heverlee (een zone van ongeveer 2.000 ha), waarbij rekening gehouden werd met aspecten zoals bosontginning, jachtrechten, vrijetijd en met de ecologische functie. De raming gaf een gemiddelde economische waarde van een 20-tal miljoen euro per jaar.

Een evaluatie van wat de biodiversiteit voor de Belgische maatschappij oplevert, hoewel dat moeilijk te beschrijven en te kwantificeren is, zou België toelaten om zijn beleidsproces voor de economische en sociale plannen en de milieuplannen te verbeteren.

De meeste beslissingen voor het beheer en de investering van de openbare en privé resources worden immers sterk beïnvloed door de overweging van de kosten en de financiële voordelen van de verschillende beleidsopties. Bovendien is het altijd gemakkelijker om te negeren wat niet meetbaar of gemeten is.

Het ramen en bekend maken van de verborgen economische waarde van de diensten die geleverd worden door de ecosystemen in België door middel van evaluatietechnieken zou helpen om de biodiversiteit op te nemen bij het uitwerken van economische beslissingen.

Door de « verborgen » waarde van de biodiversiteit naar voren te schuiven, via aangepaste evaluatiemethoden, kan men de stimulansen verbeteren om de biodiversiteit te beschermen.

De raming van de waarde van de biodiversiteit laat toe om de bescherming en het duurzame gebruik ervan aan te moedigen door het bewustzijn voor de verborgen waarden van de biodiversiteit te vergroten.

Het belang van de evaluatie van de biodiversiteit ('valuation) werd al meerdere keren benadrukt door de Conferentie der Partijen op de Conventie over de Biologische diversiteit³⁷ en werd opgenomen in het werkprogramma voor stimulerende maatregelen op de 5de Conferentie der Partijen.

De Conventie over de Biologische Diversiteit heeft voorstellen geformuleerd voor het ontwerp en de toepassing van stimulerende maatregelen (deze voorstellen werden aangenomen door de 6de Conferentie der partijen op de Conventie inzake de Biologische Diversiteit³⁸). Deze voorstellen benadrukken dat het, « hoewel een integrale internalisering niet altijd mogelijk is door de beperkingen van de evaluatiemethoden, zoals de Conferentie der partijen te kennen gaf in haar beslissing IV/10, niettemin een feit blijft dat de evaluatie een belangrijk middel is om de internalisering te verbeteren, alsook de bewustwording van het belang van de waarde van de biologische diversiteit.»

Het subsidiaire orgaan dat belast is met het geven van wetenschappelijke, technische en technologische adviezen van de Conventie heeft in november 2005 op zijn elfde vergadering de *Opties geïdentificeerd voor de toepassing van evaluatie-instrumenten voor de biologische diversiteit en de resources en functies van de biologische diversiteit (zie bijlage)*. De Conferentie der Partijen heeft de partijen op haar achtste vergadering (Brazilië, 2006) aangespoord om de opties in overweging te nemen (beslissing VIII/25).

Op Europees niveau heeft de Commissie in 2006 een mededeling aangenomen die een beleidsstrategie vastlegde die erop gericht was de verarming van de biodiversiteit tussen dit en 2010 af te remmen »³⁹). Deze mededeling stelt concrete maatregelen voor met vermelding van de respectieve bevoegdheden van de EU-organen en de lidstaten. De kwestie van de evaluatie van de biodiversiteit wordt aangehaald in een van de vier geïdentificeerde steunmaatregelen (« Het communautaire beslissingsproces versterken»), en meer bepaald de doelgroep 2.1. (« EU vision on biodiversity and ecosystem services agreed and providing policy framework by 2010»). De technische bijlage⁴⁰ van deze mededeling verduidelijkt de acties betreffende deze doelgroep, namelijk: het verbeteren van het begrip en de communicatie over de kapitaalwaarden inzake de natuur en de ecosystemendiensten en rekening houden met deze waarden in het kader van de beleidsvormen, de stimulerende maatregelen voor het behoud van de biodiversiteit versterken.

Actie

Actie 1 : De socio-economische waarde van de biodiversiteit in België evalueren

A. Beschrijving:

- 1) Opname van de socio-economische wetenschappen in het onderzoeksdomein van de biodiversiteit:
  - o Een haalbaarheidstudie maken over een diepgaande evaluatie van de waarde van de biodiversiteit in België (of minstens van de belangrijke nationale ecosystemen), met opname van de socio-economische waarde, maar ook rekening

---

³⁷ De 8ste Conferentie der Partijen op de CBD benadrukte dat de toepassing van evaluatiemethoden kan helpen bij de realisatie van de doelstelling die de Partijen hadden gesteld om tussen nu en 2010 tot een aanzienlijke vertraging te komen van het huidige ritme van verarming van de biologische diversiteit op wereldwijd, regionaal en nationaal niveau. Het verwezenlijken van dit streefdoel is ambitieus, maar belangrijk.

³⁸ <http://www.cbd.int/decisions/cop-06.shtml?m=COP-06&id=7189&lg=0>

³⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0216:FIN:FR:DOC>

⁴⁰ http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/comm2006/pdf/sec_2006_621.pdf

houdend met de relaties tussen de gezondheid (grotere frequentie van de reeds bestaande menselijke en dierlijke ziekten en opkomst van nieuwe ziekten) en de biodiversiteit.

- De evaluatie kan betrekking hebben op de totale economische waarde van de diensten die geleverd worden door de biodiversiteit buiten de markt. Dit omvat de utilitaire waarden, alsook de rechtstreekse en onrechtstreekse niet utilitaire waarden van de ecosysteemdiensten en overschrijdt de onmiddellijke voordelen die voortvloeien uit de commerciële exploitatie van de resources van de biodiversiteit.
- Deze evaluatie moet gebaseerd worden op de opties voor de toepassing van de evaluatieinstrumenten van de biologische diversiteit en de resources en de functies van de biologische diversiteit uitgewerkt door het subsidiaire orgaan dat wetenschappelijke en technologische adviezen verstrekt aan de Conferentie der Partijen.
- Verder moet men in dit onderzoek een analyse opnemen van de waarnemingen van het publiek en van de houdingen en voorkeuren van de consumenten tegenover de biodiversiteit, om vervolgens de relatie met het gedrag en het algemeen beleid te onderzoeken.

In november 2008 organiseerde het Belgisch Biodiversiteitsplatform een studiedag rond het thema met als doel een overzicht te bekomen van de voorhanden zijnde wetenschappelijke expertise in België. Als gevolg van deze studiedag coördineert het Platform de aanvraag voor een haalbaarheidsstudie om tot een dergelijk rapport te komen. Verwacht wordt dat deze haalbaarheidsstudie, eventueel samen met enkele gevalstudies in de loop van 2009 uitgevoerd kan worden.

- 2) Sensibilisatie van alle actoren, waaronder het publiek, voor de waarde van de biodiversiteit om stimulansen te creëren om de biodiversiteit te beschermen en om de ontwikkeling aan te moedigen van voorstellen voor economische instrumenten om de biodiversiteit in België te beschermen en een duurzaam gebruik ervan te waarborgen.
- 3) Verspreiding van de bestaande onderzoeksresultaten van de economische waarden van de ecosysteemdiensten in België, eventueel via het mechanisme van het centrum voor nationale informatie-uitwisseling. Deze gegevens zouden gemakkelijk gebruikt kunnen worden bij de beleidsvorming op nationaal niveau en kunnen ook op internationaal niveau uitgewisseld worden.

B. RACI:

Responsible: Federaal Wetenschapsbeleid

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale Overheidsdienst economie, Federale Overheidsdienst financiën, gewesten Federaal Wetenschapsbeleid, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, gewesten

Informable: Groot publiek, burgermaatschappij, privé-sector, enz.

C. Timing:

Verkenningfase(haalbaarheidsstudie en selectie van gevalstudies): 1 jaar (2009-2010).

- D. Band met de doelstelling(en) van de Nationale strategie voor biodiversiteit:
Subdoelstelling 5.5: “Moedigt de ontwikkeling aan van economische, fiscale en financiële instrumenten voor biodiversiteit (inclusief instrumenten voor de privé-sector)”.
Subdoelstelling 7.5: “Verbetering van onze kennis van de socio-economische voordelen van biodiversiteit”
- E. Referenties
Handbook of Biodiversity Valuation: A Guide for Policy Makers (OECD)
Options for the Application of Tools for Valuation of Biodiversity and Biodiversity Resources and Functions (VBD publication)
VBD decisions: <http://www.cbd.int/decisions/>
An exploration of tools and methodologies for valuation of biodiversity and biodiversity resources and functions; CBD technical serie n°28, secretariat of the CBD (2007), ISBN: 92-9225-064-7
Millenium Ecosystem Assesment (volume 1, chapitre 2.3.3.1)
The Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB) report :
http://www.ufz.de/data/economics_ecosystems_biodiversity8717.pdf

Fiche WB 3.2: “ALIEN ALERT” – Oprichten van een vroegtijdig detectiesysteem van invasieve uitheemse soorten

! Deze fiche moet worden afgestemd op fiche E 5a van het onderdeel economie: “Federale instrumenten voor het inperken / verbieden van de introductie van invasieve uitheemse soorten in België ontwikkelen”.

Inleiding

Een toenemend aantal invasieve uitheemse soorten (IUS) krijgen in België voet aan wal en veroorzaken aanzienlijke schade. Meer in het bijzonder meldt men de opkomst van nieuwe pathogene agentia, parasieten en gewasvernielende organismen die verantwoordelijk zijn voor de aantasting van de ecosystemen, voor aanzienlijke schade aan de gewas- en veeteelt, en voor zorgwekkende problemen op het vlak van volksgezondheid. Deze druk neemt jaar na jaar toe wegens het intensiveren van het handelsverkeer, de aantasting van biotopen en de opwarming van het klimaat.

De basisprincipes van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit (VBD) rond het beheer van biologische invasies pleiten voor het opzetten van maatregelen ter preventie en/of vroegtijdige uitroeiing van potentieel invasieve uitheemse soorten, die veel doeltreffender zijn dan laatijdige acties die gericht zijn op de reductie van bestanden van ruimer verspreide exotische soorten. Aan de hand van deze principes heeft de Europese ministerraad op 11 juni 2007 de verordening EG 708/2007 uitgevaardigd. Deze is bedoeld om binnen de aquacultuur het gebruik van exoten die schadelijk kunnen zijn voor de biodiversiteit te beperken⁴¹. Andere gelijkaardige juridische instrumenten worden momenteel op Europees niveau uitgewerkt.

De preventieve maatregelen hebben tot doel de introductie te beletten van exoten die in de gegeven ecologische en klimatologische omstandigheden invasief zouden kunnen worden. Dit veronderstelt dat de risicosoorten kunnen worden geïdentificeerd, en dat hun introductie naar zones waar zij invasief kunnen worden, wordt afgeremd. De maatregelen tot vroegtijdige uitroeiing vereisen dat er een bewakingssysteem wordt opgezet (detectie en identificatie van de nieuwe exotische soorten) alsook een systeem voor de snelle evaluatie van de risico's die deze soorten vertegenwoordigen ten aanzien van de inheemse soorten en de ecosystemen. De soorten die als bedreigend erkend zijn moeten vervolgens het voorwerp uitmaken van snelle controlemaatregelen met het oog op de uitroeiing van hun populaties (figuur 1).

Het informatiesysteem *Harmonia*⁴² en zijn gestandaardiseerd evaluatieprotocol voor milieurisico's (ISEIA) bieden een interessant stramien voor het opzetten van de hier bedoelde vroegtijdige preventie- en uitroeiingsmaatregelen (figuur 2), en dat stramien verdient te worden uitgebreid tot problematieken die het domein van het leefmilieu overstijgen zodat ook andere effecten op het vlak van volksgezondheid, diergezondheid en bescherming van gewassen erin worden geïntegreerd. In het licht van de initiatieven die worden genomen in het Verenigd Koninkrijk (GB Non-native Species Mechanism) en in Nederland (Coördinerend Orgaan Invasieve Exoten), blijkt dat er nog meerdere elementen ontbreken om het informatiesysteem

⁴¹ <http://europa.eu/scadplus/leg/fr/lvb/l28179.htm>

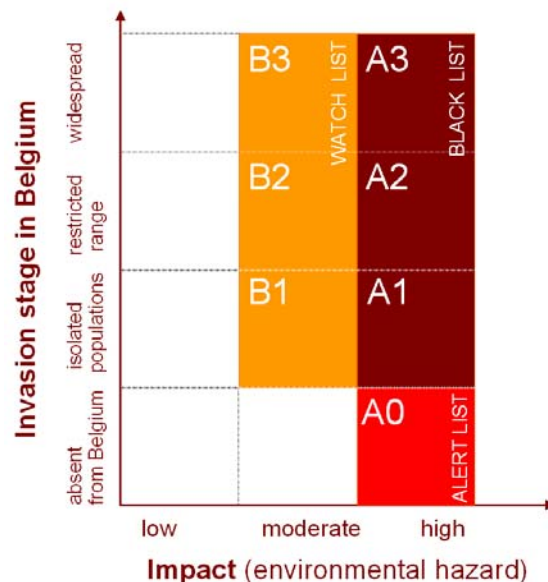
⁴² <http://ias.biodiversity.be>

Harmonia in staat te stellen om deze functies ten volle waar te nemen (zie ook: National Invasive Species Council 2003, Branquart 2007, Anonyme 2008). Het gaat meer bepaald over :

- (i) De finalisering van een waarschuwingslijst (A0) en van zwarte lijst die voor België zo exhaustief mogelijk zijn. De finalisering van deze lijsten zal ervoor zorgen dat er een juridisch instrument kan worden ontwikkeld dat dient om de introductie te beperken (in- en doorvoerverbod en verbod tot het op de markt brengen) van soorten die op ons grondgebied nog maar weinig aanwezig zijn en die als bijzonder bedreigend worden beschouwd;
- (ii) Het opzetten van een waarschuwingssysteem waarmee de exoten die zich nieuw op het grondgebied voordoen snel kunnen worden gesignaleerd, en waarmee de risico's die met hun verspreiding gepaard gaan snel kunnen worden bepaald. Dit waarschuwingssysteem zal een kostbaar instrument zijn voor de gewestelijke administraties die de populaties op het terrein moeten beheren.

Figuur 1 – Belangrijkste fasen van een vroegtijdig detectie- en uitroeiingssysteem van invasieve exoten.
Naar Branquart (2007).

Figuur 2 – De acties die moeten worden genomen gaan in de eerste plaats over de identificatie van de soorten A0 en A1 van het informatiesysteem *Harmonia* dat wordt beheerd door het Belgisch Forum voor invasieve exoten (<http://ias.biodiversity.be>).

Actie

Actie 1: Risicoanalyse en finalisering van de alarmlijsten en van de lijsten met invasieve uitheemse soorten in België om te komen tot een vroegtijdig detectiesysteem van invasieve uitheemse soorten

A. Beschrijving :

1. Opstellen van een waarschuwingslijst (A0) voor België

Deze actie bestaat erin een zo exhaustief mogelijke lijst op te stellen van de exoten die nog niet in België aanwezig zijn maar die zich wel al aanwezig en als bedreigend erkend zijn in de naburige regio's (Duitsland, Noord-Frankrijk, Groothertog-

dom Luxemburg, Ierland, Nederland, Verenigd Koninkrijk). Dit moet gebeuren door middel van een gedetailleerde screening van de informatie die in diverse internationale databases te vinden is (CABI international, DAISIE, EPPO, NOBANIS, enz.) en door nauwe contacten te leggen met de instellingen en werkgroepen die in de naburige regio's met invasieve uitheemse soorten te maken hebben. In eerste instantie zal het accent liggen op soorten die opzettelijk op Belgisch grondgebied worden geïntroduceerd via diverse kanalen (tuinbouw, landbouw, aquacultuur, biologische bestrijding, enz.), en waarvoor het invoeren van een preventief rechtsmiddel bijzonder pertinent is. Deze lijst zal periodiek moeten worden geactualiseerd.

2. Ontwikkeling van een geïntegreerd protocol voor de risicoanalyse.

Het ISEIA protocol zal moeten worden uitgebreid zodat de risicoanalyse alle soorten risico's omvat : risico's voor de biodiversiteit, voor de menselijke gezondheid, de diergezondheid en de gezondheid van de teelten. Deze werkzaamheden zullen worden uitgevoerd in nauw partnerschap met de organen die in België instaan voor gezondheidsbewaking. Dat protocol zal worden ontwikkeld en gevalideerd in het kader van deze actie. Het zal vervolgens worden gebruikt voor de evaluatie van de risico's verbonden met de introductie en met de ontwikkeling van exotische organismen op het Belgisch grondgebied, en dat impliceert een coördinatiecél en een netwerk van experts.

3. Finalisering van de zwarte lijst van exoten in België

Een zwarte lijst met de vasculaire planten en de exotische gewervelden die het meest bedreigend zijn voor de biodiversiteit in België kan uit het informatiesysteem *Harmonia*⁴³ worden gegenereerd. Een aantal taxa zoals de lagere plantensoorten of de ongewervelden zijn echter nog niet in het systeem opgenomen. Bovendien is er nog geen rekening gehouden met de effecten in termen van menselijke en dierlijke gezondheid en van gewassenbescherming. De risicoanalyse zal dus moeten worden gedaan op basis van het geïntegreerd evaluatieprotocol (actie 2) om de ontwikkeling van de zwarte lijst voor alle taxa te finaliseren; de evaluatie zal met name aangeven in welke ecologische omstandigheden en in welke delen van het land een soort zich invasief zou kunnen gedragen. De risicoanalyse zal uitgevoerd worden door een groep experts uit verschillende wetenschappelijke instellingen van het land, met in de mate van het mogelijke wetenschappers uit de verschillende vakgebieden die bevorderlijk kunnen zijn voor de introductie van uitheemse soorten in de natuur (tuinbouw, aquacultuur, biologische bestrijding,...).

4. ad hoc dienst voor risico-evaluatie

De coördinatie en het netwerk van experts dat bij dit project betrokken zullen zijn kunnen worden aangesproken in het kader van de evaluatie van aanvragen tot het vrijwillig introduceren en/of tot het in kweek brengen van exotische organismen op het Belgisch grondgebied. Deze structuur zal meer bepaald worden ingeschakeld om dossiers te beoordelen die worden ingediend in het kader van de nieuwe Europese verordening voor het gebruik van exotische soorten in de aquacultuur.

In tweede instantie zal er, in overleg met de gewesten, een alarmsysteem worden opgezet waarmee de komst van nieuwe invasieve uitheemse soorten kan worden gemeld om de vroegtijdige detectie te verzekeren van elke nieuwe uitheemse soort die zich op het Belgisch grond-

---

⁴³ <http://ias.biodiversity.be>

gebied begint te vestigen. Dat veronderstelt dat de betrokken exoot op het terrein zo snel mogelijk moet kunnen worden gedetecteerd, correct geïdentificeerd en gesignaleerd. Het kan gaan over een nieuwe exoot die al niet op de waarschuwingslijst staat die is opgesteld in het kader van actie 4. Indien de exoot niet voorkomt op de waarschuwingslijst (bvb. Soorten die zich nog niet in naburige regio's hebben gevestigd) zal een analyse van hun potentiële milieupact worden gemaakt. Om daartoe te komen moet er nauwe samenwerking zijn met de systemen die instaan voor de bewaking van de biodiversiteit in de verschillende gewesten van het land.

B. RACI:

Responsible: Federale Wetenschapsbeleid (uitvoering: Platform biodiversiteit)

Accountable: Ministerraad

Consultable: Centrum voor Onderzoek Diegeneeskunde en Agrochemie (CODA), Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (DG Dier, Plant en Voeding en DG Leefmilieu), Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid, JBN, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, betrokkene sectoren (plantensector, teelt, enz.)

Informable: nationaal knooppunt VBD

Samenwerkingsverbanden

Samenwerkingsverbanden die gewestelijk moeten worden georganiseerd (oprichten van een comité van gebruikers) :

- Centre de Recherche de la Nature, des Forêts et du Bois, Direction générale des Ressources naturelles et de l'Environnement (DGRNE-CRNFB)
- Instituut voor Tropische Geneeskunde
- Instituut voor Natuur en Bos Onderzoek (INBO)
- Laboratoire de pisciculture et de pathologie des poissons (CER groupe)
- Natagora asbl
- Natuurpunt vzw
- Proefcentrum Sierteelt
- Netwerk voor toezicht op de wilde fauna in het Waalse Gewest
- Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)
- (...)

De informatieuitwisseling met de initiatieven genomen in andere Europese landen zullen maximaal worden bevorderd, inzonderheid in het kader van de evaluatie van de milieurisico's voor de subacties 1 tot 3. Het waarschuwingsstelsel dat in België wordt ontwikkeld zal standaarden hanteren die het mogelijk maken om informatie uit te wisselen met het Europese waarschuwingsstelsel dat momenteel op initiatief van het Europees Agentschap voor Leefmilieu wordt ontwikkeld. Ook een Belgische bijdrage tot een procedure voor onderlinge calibrering van de resultaten van de risicoanalyse zal moeten in overweging genomen.

Enkele voorbeelden van op te zetten samenwerkingsverbanden (europese niveau) :

- Conservatoire Botanique National de Bailleul (<http://www.cbndl.org/>)
- DAISIE netwerk (<http://www.europe-aliens.org/>)

- EU 7th Framework project PRATIQUE: Development of more efficient risk analysis techniques for pests and pathogens of phytosanitary concern (<https://secure.csl.gov.uk/pratique/index.cfm>)
- GB non-native species secretariat (<http://www.nonnativespecies.org/>)
- Invasive species Ireland (<http://www.invasivespeciesireland.com/>)
- Invasive alien plant expert group of the European Plant Protection Organisation (http://www.eppo.org/QUARANTINE/ias_plants.htm)
- Musée national d'histoire naturelle du Luxembourg (<http://www.mnhn.lu/>)
- NOBANIS network (<http://www.nobanis.org>)
- Stichting FLORON (<http://www.floron.nl/>)
- Werkgroep Ecologisch Waterbeheer (<http://www.wew.nu/exoten/soorten.php>)

C. Timing:

De technische implementatie van het project ALIEN ALERT zou in twee opeenvolgende fasen moeten verlopen, met vervolgens een operationele fase van het systeem waarin de essentiële actualiseringstaken zullen kunnen worden gedaan door de federale milieuadministratie. Deze operationele fase zal structureel gefinancierd moeten worden door een groep gebruikers, te bepalen door de federale staat en de gefedereerde entiteiten. Die structurele financiering zal het mogelijk maken de update te maken van het waarschuwingssysteem, de risicobeoordeling, enz.

	FASE 1	FASE 2							
	2009/1	2009 /2	2009 /3	2009 /4	2010 /1	2010 /2	2010 /2	2010 /4	2011 /1
1 Waarschuwinglijst	X	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)
2 Geïntegreerd protocol		X	X						
3 Zwarte lijst				X	X	X	X	(x)	(x)
4 Ad hoc evaluatie		X	X	X	X	X	X	X	X
5 Waarschuwingssysteem		X	X	X	X				
6 Identificatiehulptools								X	X

D. Link met de doelstelling(en) van de nationale Strategie Biodiversiteit :

Subdoelstelling 3.6: “Maatregelen nemen om de impact van de geïdentificeerde processen en activiteiten die de biodiversiteit bedreigen tot een minimum te beperken”

Subdoelstelling 3.7: “De introductie van invasieve vreemde soorten voorkomen en de impact op de biodiversiteit ervan beperken”

Subdoelstelling 5.7: “Rekening houden met de potentiële impact op biodiversiteit, en in het bijzonder de invasiviteit van soorten, bij het nemen van import- en exportbeslissingen”

Subdoelstelling 5.8: “De voordelen voor de gezondheid voortvloeiend uit de biodiversiteit optimaliseren en de samenwerking tussen de betrokken organisaties/overheidsdiensten uitbreiden”

E. Referenties

Anonyme, 2008. Developing an EU Framework for Invasive Alien Species. Discussion Paper.

Branquart, E., 2007. New invasive species in Europe : data sharing to improve prevention and rapid response. Adhoc EEA Advisory group 'Towards an early warning and information system for invasive alien species in Europe.

National Invasive Species Council, 2003. General guidelines for the establishment and evaluation of invasive species EDRR systems.

Fiche WB 3.3: “Klimaatverandering en biodiversiteit” – Een forum om de impact van de klimaatverandering op de biodiversiteit te beperken

Inleiding

De snelle evolutie van het klimaat heeft steeds duidelijkere gevolgen voor de biodiversiteit. Bepaalde soorten hebben zich reeds aangepast door hun verspreidingsgebied te wijzigen, door hun fenologie aan te passen of door nieuwe fysieke kenmerken te ontwikkelen; andere lopen dan weer het risico uit te sterven doordat ze zich niet snel en/of adequaat genoeg kunnen aanpassen. De experts van het IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) voorspellen dat 20 à 30% van de dier- en plantensoorten het risico lopen te verdwijnen als de gemiddelde temperatuur op aarde met meer dan 1,5 à 2,5°C stijgt.

Dit verschijnsel is des te verontrustender daar het komt bovenop de reeds lange lijst van bedreigingen voor de ecosystemen, zoals de vernieling en de versnippering van leefgebieden, de vervuiling, de overexploitatie en de biologische invasies.

In de huidige context van wereldwijde verandering is het behoud van de biodiversiteit dus een noodzaak. Temeer daar de biodiversiteit zelf een belangrijke rol speelt in de regeling van het klimaat (met name via koolstofputten) en de gevolgen van de klimaatverandering helpt te verzachten.

We moeten er dus dringend voor zorgen dat de politieke wereld zich bewust wordt van deze problematiek en dat er maatregelen worden genomen om de impact van de klimaatverandering op de biodiversiteit te beperken.

! Deze fiche moet samen worden bekeken met fiche OS 13 van het gedeelte samenwerking: «De rol van biodiversiteit in de mitigatie van en aanpassing aan klimaatsveranderingen ondersteunen »

Actie

Actie 1: Een forum om de impact van de klimaatverandering op de biodiversiteit te beperken

A. Beschrijving:

De resultaten van de raadpleging van de activiteitensectoren en de aanbevelingen van de wetenschappers die in mei 2007 aan de beleidsmakers werden voorgesteld tijdens de door het Platform Biodiversiteit georganiseerde conferentie « Biodiversiteit en klimaatverandering »⁴⁴, benadrukten dat het noodzakelijk is om instrumenten en mechanismen in te voeren die het mogelijk maken informatie uit te wisselen tussen de wetenschappers en de verschillende stakeholders. In die context heeft het Belgisch Platform Biodiversiteit het forum « biodiversiteit en klimaatverandering » opgestart waartoe wetenschappers, beleidsmakers en andere stakeholders behoren. De talrijke acties

⁴⁴ www.biodiversity.be/change

die zij ondernemen, zullen allemaal tot doel hebben ervoor te zorgen dat er wetenschappelijk onderbouwde maatregelen worden genomen, die erop gericht zijn de impact van de klimaatverandering op de biodiversiteit af te zwakken, binnen de ruimere context van de wereldwijde verandering. Er zullen binnen het kader van dit forum een aantal projecten worden ontwikkeld :

Op Belgisch niveau:

1. Aanpassingen voorstellen aan de huidige praktijken van de sectoren om de impact van de klimaatverandering op de biodiversiteit te beperken

Er zal een bespreking worden georganiseerd door werkgroepen bestaande uit wetenschappers van de federale instellingen, de regionale onderzoekscentra en de universiteiten enerzijds, en vertegenwoordigers (administraties, beroepsorganisaties en ngo's) uit de activiteitensectoren die verband houden met de biodiversiteit anderzijds. In eerste instantie zal een werkgroep nagaan welke aanpassingen en onderzoeken er nodig zijn om de huidige strategieën voor natuurbehoud en -beheer "klimaatresistent" te maken. In tweede instantie zullen er werkgroepen worden uitgenodigd om na te denken over de manier waarop de huidige praktijken van de verschillende activiteitensectoren die verband houden met de biodiversiteit (natuurbehoud, landbouw, bosbouw, zoetwaterbeheer,...) concreet kunnen worden aangepast zodanig dat de impact van de klimaatverandering op deze sectoren wordt beperkt. Er zullen aanbevelingen worden gericht tot de verantwoordelijke overheden.

2. Nagaan welke soorten en habitats het meest bedreigd worden door de klimaatverandering en aangepaste beheersplannen opstellen

De soorten en habitats die het meest bedreigd worden door de klimaatverandering zullen in het kader van dit forum worden geïdentificeerd en er zullen specifieke aanpassingsmaatregelen worden voorgesteld (met name op basis van de resultaten die werden behaald door bovenvermelde werkgroep). De gewestelijke administraties zullen nauw worden betrokken bij dit proces.

3. Een evaluatieprocedure voorstellen voor de aanpassingsmaatregelen teneinde de doeltreffendheid van de beheersplannen te vergroten (adaptive management)

De monitoring van de bedreigde soorten en habitats voor, tijdens en na de invoering van de aanpassingsmaatregelen maakt het mogelijk de doeltreffendheid van die maatregelen te evalueren en de toekomstige beheersplannen aan te passen in functie van de behaalde resultaten (adaptive management). Om een dergelijk mechanisme in te voeren, is het nodig een geheel van indicatoren te selecteren die het mogelijk maken de evolutie van de biodiversiteit op te volgen in de loop van de tijd; dit zal besproken worden tijdens het forum. De gewestelijke administraties zullen nauw worden betrokken bij dit proces.

4. Argumenten ontwikkelen aangaande het belang van het behoud van de biodiversiteit binnen de context van de klimaatverandering

Deze argumentatie, die er met name op gericht is de politieke wereld bewust te maken en te mobiliseren aangaande deze problematiek, zal hoofdzakelijk betrekking hebben op:

- a. Het benadrukken van de rol van de biodiversiteit in de regeling van het klimaat (specifiek voor België)

- b. De evaluatie van de huidige en de potentiële kosten verbonden aan de impact van de klimaatverandering op de biodiversiteit en de diensten die de ecosystemen leveren
- c. De evaluatie van de kosten en baten van de maatregelen die de impact van de klimaatverandering op de biodiversiteit moeten beperken

Die oefening zal het eveneens mogelijk maken de lacunes bloot te leggen in de huidige kennis en onderzoekspunten voor te stellen die uitgewerkt moeten worden om die lacunes weg te werken.

Aangezien er voor deze oefening specifieke expertise nodig is die in België niet erg ontwikkeld is, zou het kunnen dat er een projectoproep voor wordt georganiseerd.

! Deze actie heeft een link met fiche WB 3.1 (“De socio-economische waarde van de biodiversiteit in België evalueren”).

5. De impact op de biodiversiteit evalueren van de maatregelen die de klimaatverandering moeten afremmen

Bepaalde maatregelen die werden genomen om de klimaatverandering af te remmen, vormen een reële bedreiging voor de biodiversiteit. Dat is met name het geval voor de productie van biobrandstoffen, wanneer die gebeurt ten koste van het behoud van sites met een biologische waarde. De experts van het forum zullen de potentiële impact kunnen helpen evalueren van de maatregelen die de impact van de klimaatverandering op de biodiversiteit moeten inperken, wat betreft de ontwikkeling van gewassen voor biobrandstoffen in België en in derde landen die de gewassen leveren (**verband met fiche E 1 « Rekening houden met biodiversiteit op het vlak van bio-energie » van het gedeelte economie, in het bijzonder actie 3**). Aldus zullen zij bijdragen tot **actie 3 van fiche E1**.

Op internationaal niveau :

Wetenschappelijke ondersteuning bieden aan de integratie, in de internationale projecten voor natuurbehoud en/of ontwikkelingssamenwerking, van maatregelen die de impact van de klimaatverandering op de biodiversiteit moeten beperken

De experts van het forum zullen met name aanbevelingen kunnen voorstellen zodat er rekening wordt gehouden met de vastgestelde/verwachte effecten van de klimaatverandering op de verspreiding van de soorten wanneer er beheersplannen worden afgebakend en/of uitgewerkt voor beschermde zones, en dat binnen het kader van de projecten die werden opgestart door de UNESCO, het WWF, de Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking, ... Die aanbevelingen zullen worden uitgewerkt op basis van bestaande instrumenten die dusdanig geïnventariseerd en toegepast zullen worden dat ze, naast de andere factoren die een bedreiging vormen voor de biodiversiteit, aantonen wat de huidige impact is, en wat de waarschijnlijke gevolgen in de toekomst zullen zijn, van de klimaatverandering op de verdeling van de soorten (« predictive distribution modelling »). **De experts van het forum zullen aldus een bijdrage leveren aan actie 2 («Rekening houden met biodiversiteit in adaptatiemaatregelen») van fiche OS 13 « De rol van biodiversiteit in de mitigatie van en aanpassing aan klimaatsveranderingen ondersteunen » van het gedeelte samenwerking.**

De experts van het forum zullen eveneens hun steun verlenen aan actie 1 (« De emissie uit ontbossing en bosdegradatie verminderen») van fiche OS 13 « De rol van biodiversiteit in de mitigatie van en aanpassing aan klimaatsveranderingen on-

dersteunen » van het gedeelte samenwerking door hun kennis en expertise ter beschikking te stellen van de REDD-pilootprojecten, meer bepaald in de DRC.

B. RACI:

Responsible: federale wetenschapsbeleid (uitvoering: Belgisch biodiversiteitsplatform)

Accountable: Ministerraad

Consultable:

- Wetenschappers van de universiteiten, de federale instellingen (KMI, MUMM, RBINS, NBG, RMCA...) en de gewestelijke instellingen (CRNFB, INBO)
  - Vertegenwoordigers van de federale, gewestelijke en lokale administraties van de betrokken sectoren (met name: natuurbehoud, landbouw, bosbouw, waterbeheer,...)
  - Directoraat Generaal Ontwikkelingsamenwerking
  - Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (DG Leefmilieu)
  - *Internationaal project* : Partnerlanden, NGO's
  - Beheerders en ngo's die actief zijn in de betrokken sectoren (met name: Natagora/ Natuurpunt, IEW/ BBL,...)
- Internationaal project* : « Partners in het zuiden » van de Directoraat-generaal Ontwikkelingsamenwerking en de Belgische Technische Coöperatie

Informable: grote publiek

C. Timing:

Continu

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Subdoelstelling 1.2: “Belangrijke soorten, habitats en genetische componenten van biodiversiteit identificeren en opvolgen”

Subdoelstelling 2.2: “De gevolgen van de klimaatverandering op de biodiversiteit onderzoeken en opvolgen”

Subdoelstelling 3.4: “Actieplannen ontwikkelen en implementeren om de instandhouding of het herstel tot een gunstige behoudsstatus te garanderen voor onze meest bedreigde soorten”

Subdoelstelling 3.6: “Maatregelen nemen om de impact van de geïdentificeerde processen en activiteiten die de biodiversiteit bedreigen tot een minimum te beperken”

Subdoelstelling 5.1: “Partnerschappen met stakeholders promoten op alle niveaus waar beslissingen over biodiversiteit worden genomen”

Subdoelstelling 7.3: “Adequate opvolgingsmethodologieën en biodiversiteitsindicatoren ontwikkelen”

Subdoelstelling 7.5: “Onze kennis van de socio-economische voordelen van de biodiversiteit verbeteren”

Subdoelstelling 7.6: “De links en de communicatie tussen onderzoek en beleid verbeteren en participatie van de actoren promoten”

Internationaal project:

Subdoelstelling 11.3: “Bijdragen tot de creatie van een biodiversiteitsbevorderende omgeving in partnerlanden”

Subdoelstelling 11.4: “De integratie van biodiversiteit en bioveiligheid in de ontwikkelingsplannen van partnerlanden bevorderen”

Subdoelstelling 13.1: “De biodiversiteitsoverwegingen integreren in alle internationale organisaties en programma’s die een potentiële invloed hebben op de biodiversiteit”

BIJLAGE 4: Actiefiches in de sector Vervoer

Fiche M 1: Rekening houden met biodiversiteit in het maritiem vervoer via acties die de introductie van invasieve soorten kunnen beperken

Inleiding

Deze maatregel moet worden gesitueerd in een ruimer kader dat op lange termijn uitwerking heeft en die erop gericht is enerzijds de introductie van invasieve uitheemse soorten tegen te gaan, en anderzijds de uitroeiing van inheemse soorten te beperken.

Om maritiem vervoer te realiseren op basis van het duurzaamheidsprincipe komt het erop aan om deze activiteiten te beheren met oog voor (en controle op) alle aspecten die te maken hebben met milieubescherming en alle risico's die deze bedrijvigheid kan meebrengen. De acties die in dit kader worden voorzien worden voorbereid, uitgevoerd en geëvalueerd vanuit de optiek, schadelijke effecten voor het mariene milieu te voorkomen, en bij te dragen tot het behoud of het herstel van de evenwichten die noodzakelijk zijn voor de vrijwaring van de mariene ecosystemen.

De risico's zijn afkomstig van fysieke, chemische of zelfs biocenotische verstoringen van het mariene milieu, die invloed kunnen hebben op de dichtheid van de individuen, op de specifieke rijkdom van de mariene flora en fauna in de zin van een vermindering van het aantal soorten, ofwel van een overbevolking van bepaalde soorten, of nog van een banalisering van gemeenschappen van organismen. Deze indicatoren van de milieumomstandigheden weerspiegelen de omvang van de veranderingen die hebben plaatsgehad, want de verdwijning van bepaalde inheemse soorten of zelfs de opkomst van nieuwe soorten zijn evenredig met de invloeden die bij diverse interventies werden teweeggebracht.

Acties

Actie 1: Ballastwater en sedimenten controleren en beheren

A. Beschrijving:

Deze actie bestaat erin zo snel mogelijk het verdrag voor de controle en het beheer van ballastwater en sedimenten te ratificeren. De maatregelen die het verdrag oplegt hebben weliswaar voor gevolg dat het verschijnsel wordt gereduceerd maar het wordt daarom niet definitief uit de wereld geholpen. Dit verdrag heeft tot doel ballastwater en sedimenten door middel van verschillende zuiveringsprocessen te behandelen, om zo te komen tot een steriele omgeving die vrij is van uitheemse organismen die de plaatselijke ecosystemen zouden kunnen binnendringen. De toepassing ervan omvat onder ander de behandeling van water en sedimenten aan boord van schepen die de Belgische vlag voeren. Regelmatige en strenge controles zullen nodig zijn om ervoor te zorgen dat de processen doeltreffend zijn. In België is de tenuitvoerlegging van dit verdrag een gemengde bevoegdheid, van zowel de federale overheid als de Gewesten, voornamelijk het Vlaams Gewest.

Het federale stuurorgaan voor deze ratificatie, het DG Maritiem Vervoer binnen de FOD Mobiliteit en Vervoer, zal instaan voor de lancering en opvolging van de rati-

ficatieprocedure zodra de verschillende instanties overeenstemming bereiken over de ontwerpreglementering waartoe dit orgaan het initiatief zal nemen. Het zal eveneens de mogelijkheden verkennen om vooruit te lopen op de toepassing ervan vóór de inwerkingtreding van dit Verdrag, en zal op die manier de geest van het Verdrag implementeren.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer, Directoraat-generaal Maritiem Vervoer..

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Directoraat-generaal Leefmilieu, Gewesten.

Informable: Partners « Kustwacht» en de stakeholders van het Maritiem vervoer.

C. Timing :

2009-2010

D. Link met de Doelstellingen van de Nationale Biodiversiteitsstrategie :

Strategische Doelstelling 3 : “Biodiversiteit in België op peil houden of herstellen tot een gunstige behoudsstatus” en operationele doelstelling 3.7. “De introductie van invasieve vreemde soorten voorkomen en de impact op de biodiversiteit ervan beperken” evenals strategische doelstelling 5 “De integratie van de zorg voor biodiversiteit in alle sociale en economische sectorale beleidslijnen verbeteren” en operationele doelstelling 5.7 “Rekening houden met de potentiële impact op biodiversiteit, en in het bijzonder de invasiviteit van soorten, bij het nemen van import- en exportbeslissingen”.

E. Referenties – Bijlagen

<http://www.tematea.org/french/?q=node/37>

Actie 2 : Bij de ontwikkeling van het federaal maritiem beleid, rekening houden met het risico op introductie van invasieve uitheemse soorten in de mariene gebieden, onder meer via de gepaste toepassing van de aangepaste instrumenten (evaluatie van de impact van bepaalde plannen en programma’s op het leefmilieu, DOEB test...)

A. Beschrijving :

De jongste jaren werden er meerdere systemen ingevoerd op federaal niveau voor de evaluatie van de gevolgen voor het leefmilieu van bepaalde wetgevende en/of reglementaire initiatieven. De correcte toepassing van deze systemen heeft een significante toegevoegde waarde voor de integratie van het element ‘introductie van invasieve uitheemse soorten in de mariene gebieden’ in het hele totstandkomingsproces van deze wetgevende en/of reglementaire initiatieven.

B. RACI:

Responsible: verantwoordelijke overheden voor het geëvalueerde programma, plan of project (leefmilieu, vervoer, energie, economie enz.)

Accountable: Ministerraad

Consultable: Maritieme en ecologische experts, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, adviescomité SEA

Informable: Partners Kustwacht / Stakeholders

C. Timing:

Zodra de toepasbare regels in werking treden.

D. Link met de Doelstellingen van de Nationale Biodiversiteitsstrategie :

Strategische Doelstelling 3 : Biodiversiteit in België op peil houden of herstellen tot een gunstige behoudsstatus en operationele doelstelling 3.7. “De introductie van invasieve vreemde soorten voorkomen en de impact op de biodiversiteit ervan beperken” evenals strategische doelstelling 5 “De integratie van de zorg voor biodiversiteit in alle sociale en economische sectorale beleidslijnen verbeteren” en operationele doelstelling 5.7 “Rekening houden met de potentiële impact op biodiversiteit, en in het bijzonder de invasiviteit van soorten, bij het nemen van import- en exportbeslissingen”.

Actie 3 : Specifieke maatregelen nemen ten aanzien van de vis- en reservegebieden om de mariene fauna en flora te bevorderen

A. Beschrijving :

In de Belgische maritieme wateren is er een systeem voor ruimtelijke ordening nodig teneinde de belangen die in algemene zin de zee betreffen te harmoniseren, ongeacht of die belangen van economische aard zijn (vervoer en visvangst), van sociale aard (recreatie) of van ecologische aard (bescherming van de natuur), en dit met respect voor de vrije scheepvaart. Deze nagestreefde harmonie is echter nog geen feit, en er is nog ruimte voor meerdere verbeteringen. Rekening houdend met de duurzaamheidsprincipes bij activiteiten op zee, moet erover gewaakt worden dat bepaalde belangen niet ten koste gaan van andere aspecten die even belangrijk zijn.

Een van deze potentiële verbeteringen bestaat erin de coördinatie te versterken tussen de federale autoriteiten die bevoegd zijn voor de bescherming van het mariene leefmilieu en voor de maritieme reglementering, onder andere wat betreft de introductie van invasieve uitheemse soorten door de maritieme sector en de weerslag daarvan op de beschermde maritieme gebieden. Het lijkt van belang dat de status van de maritieme reserves wordt gevrijwaard, zowel tegen de introductie van invasieve vegetale én dierlijke soorten, als tegen de afnames die de biodiversiteit in het gedrang kunnen brengen.

Bij het zoeken naar synergie zullen de federale autoriteiten die verantwoordelijk zijn voor deze bevoegdheden ernaar ijveren oplossingspistes te identificeren, en de pistes die het meeste voordeel bieden in uitvoering te stellen. Om afdoende gemeenschappelijke oplossingen te vinden moeten deze autoriteiten de open dialoog aangaan om die departementen of diensten te betrekken die op andere bestuursniveaus bij deze harmonisering betrokken zijn.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – Directoraat-generaal Leefmilieu

Accountable: Ministerraad

Consultable: Dienst zeevisserij (Vlaams Gewest) / partners “kustwacht”, Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer, Directoraat-generaal Maritiem Vervoer

Informable: stakeholders van de maritieme sector

C. Timing:
Tegen 2012

D. Link met de Doelstellingen van de Nationale Biodiversiteitsstrategie :

Strategische doelstelling 5 “De integratie van de zorg voor biodiversiteit in alle sociale en economische sectorale beleidslijnen verbeteren” en operationele doelstelling 5.4. “In de strategische planning de negatieve en positieve effecten identificeren van de diverse sectorale beleidslijnen (planning van landgebruik, transport, energie) op de prioritaire elementen van biodiversiteit en maatregelen nemen om deze effecten te corrigeren of te versterken”.

Fiche M 2: Lozingen van gevaarlijke stoffen door de maritieme vervoersindustrie verminderen

Inleiding

De zee is onder meer het slachtoffer van haar uitgestrektheid en van de maritieme vervoersindustrie. Sommige plaatsen in de zee worden gebruikt als “goedkope” dumpingplaatsen waar allerlei soorten gevaarlijke stoffen worden geloosd, gaande van diverse producten tot scheepswrakken, waarbij het niet direct mogelijk is om de vervuilers in de kraag te vatten. Deze producten en activiteiten zijn niet zonder gevolg voor de visorganismen. Ze hebben al een beschadiging veroorzaakt van de favoriete biotopen voor ontelbare soorten, waardoor de capaciteiten van het mariene milieu en zelfs de voorplantingscapaciteiten van bepaalde soorten zodanig worden beperkt dat de biodiversiteit gevoelig daalt.

De maritieme vervoersindustrie steunt in de eerste plaats op het bouwen van boten en de ontmanteling van scheepswrakken. Deze operaties moeten volgens nauwkeurige principes worden uitgevoerd. Het bouwen van schepen moet immers in verband worden gebracht met de doelstelling op basis waarvan de gebouwde boten na hun levenseinde ontmanteld worden om hun bestanddelen te recyclen in goede veiligheidsomstandigheden voor de bevolkingen en de ecosystemen. Bovendien zouden de ontmantelingswerkzaamheden voor de schepen op hun levenseinde moeten plaatsvinden in uitgeruste werven die een adequaat kader bieden voor de verwerking van stoffen en de bestanddelen van de wrakken. Deze bekommernissen overstijgen het kader van België als individueel land. Hiervoor is een tripartite bevoegd die instaat voor de uitvoering van de bepalingen van de Internationale Maritieme Organisatie (IMO), van de Internationale Arbeidsorganisatie, en van het internationale kader dat vastgelegd is door de Conventie van Bazel⁴⁵.

Deze laatste conventie is op 7 februari 1994 voor de landen van de Europese Unie in werking getreden. Hierin worden de regels vastgelegd voor de internationale beheersing van grensoverschrijdende overbrengingen en de verwijdering van afvalstoffen die gevaarlijk zijn voor de menselijke gezondheid en voor het leefmilieu.

Acties

Actie 1 : Op internationaal niveau, meewerken aan de uitwerking van een IMO-Overeenkomst over de ontmanteling van schepen rekening houdend met de veiligheids- en ecologiestandaarden

A. Beschrijving :

Vandaag de dag worden veel slooprijpe schepen niet systematisch ontmanteld, om verschillende redenen die meer bepaald verband houden met de lage rendabiliteit van dergelijke operaties, wat het mogelijk zou maken om de verschillende onderdelen met de nodige voorzichtigheid, naargelang van hun aard en hun giftigheid, te behandelen en te recyclen. Deze situatie ligt ten grondslag aan de zeer ernstige gevolgen voor de volksgezondheid van de met deze slooping belaste arbeiders en

⁴⁵ <http://europa.eu/scadplus/leg/fr/lvb/l28043.htm>

het leefmilieu. Want naast staal bevatten de meeste schepen grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen zoals asbest, oliën en oliehoudend slib, PCB's (gepolychloreerde bifenylen) en zware metalen die in de verf en de uitrustingen van de schepen zitten. De ontmantelingsprocedures die in elk land worden gevolgd blijven nogal verschillend, terwijl de Europese ontmantelingscapaciteiten nogal beperkt blijken te zijn. Daarom zal er voor de versterking van de reglementering op internationaal niveau (IMO-overeenkomst) een aangepast kader moeten worden voorzien met de nodige sancties in geval van niet-naleving om de ecologisch verantwoorde ontmanteling van afgedankte schepen over de hele wereld verplicht te maken. Deze overeenkomst zal zo spoedig mogelijk moeten worden opgesteld en goedgekeurd en zal ervoor moeten zorgen dat de organisaties voor regionale integratie, zoals de Europese Commissie, mee inspanningen leveren om giftige stoffen uit de scheepvaartindustrie te reduceren.

Naast de prioritaire ratificatie van deze overeenkomst door België zal het Directoraat-generaal Maritiem Vervoer van de FOD Mobiliteit en Vervoer een kader moeten voorzien om controle uit te oefenen op de uitvoering ervan.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer, Directoraat-generaal Maritiem Vervoer

Accountable: Ministerraad

Consultable : Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu; Gewesten (meer in het bijzonder OVAM, de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij die verantwoordelijk is voor het afvalbeleid en de sanering van de grond in Vlaanderen).

Informable: Stakeholders van het maritiem vervoer

C. Timing:

2011-2012.

D. Link met de Doelstellingen van de Nationale Biodiversiteitsstrategie :

Strategische 3 “biodiversiteit in België op peil houden of herstellen tot een gunstige behoudsstatus” en operationele doelstelling 3.6 “Maatregelen nemen om de impact van de geïdentificeerde processen en activiteiten die de biodiversiteit bedreigen tot een minimum te beperken”

Actie 2 : Ratificeren en uitvoeren de Conventie betreffende schadelijke antifouling-systemen op schepen

A. Beschrijving :

Een antifouling (of een antifoulingverf) is een zogenaamde « aangroeiwerende » verf waarvan het gebruik op boten bestemd is om te verhinderen dat de zeeorganismen zich op de romp gaan vasthechten. De antifouling tributyltin (of TBT) is een verontreinigende stof die een of meerdere giftige moleculen bevat voor organismen die zich vastzetten op rompen van schepen of op in het water stekende voorwerpen die moeten worden beschermd. Hoewel het gebruik van antifouling drie voordelen biedt (verhoging van de snelheid van de schepen met een gladde en propere romp en daling van de

consumptie van brandstof, behoud van de rompen ongeacht of ze nu van hout, van hars, in glasvezel of karbonvezel zijn, en beperking van de introductie van pathogenen en invasieve organismen), blijven TBT verven toxische stoffen schadelijk voor het milieu.

De internationale Conventie over de controle van schadelijke antifoulingssystemen op schepen heeft als doel het gebruik van aangroeiwerende verf met TBT op boten te verbieden en het mogelijke gebruik van stoffen voor dezelfde doeleinden te voorkomen. Het komt er voor België op aan om de lopende ratificatieprocedure te versnellen. Op 27 november 2008 heeft de Senaat zijn goedkeuring verleend, en het DG Maritiem Vervoer moet bovendien de implementatiemaatregelen voorstellen, met name de keuring van schepen die de Belgische vlag voeren, en de controle van buitenlandse schepen die Belgische havens aandoen.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer, Directoraat-generaal Maritiem Vervoer

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu en de Gewesten

Informable: de stakeholders

C. Timing:

2009-2010

D. Link met de Doelstellingen van de Nationale Biodiversiteitsstrategie :

Strategische 3 “biodiversiteit in België op peil houden of herstellen tot een gunstige behoudsstatus” en operationele doelstelling 3.6 “Maatregelen nemen om de impact van de geïdentificeerde processen en activiteiten die de biodiversiteit bedreigen tot een minimum te beperken”

E. Referenties:

http://www.imo.org/conventions/mainframe.asp?topic_id=529

Actie 3 : Sensibiliseren van de studenten van de marine-instituten voor de milieumodules van het internationaal verdrag betreffende de normen voor zeevarenden inzake opleiding, diplomering en wachtdienst (STCW)

A. Beschrijving :

Het internationaal verdrag betreffende de normen voor zeevarenden inzake opleiding, diplomering en wachtdienst (*Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers* of STCW Verdrag) is goedgekeurd op 7 juli 1978 (STCW 78) en in werking getreden in 1984 in het kader van de Internationale Maritieme Organisatie (IMO).

De bedoeling van dit verdrag, dat sindsdien is herwerkt (STCW 95), is de beveiliging van mensenlevens op zee en de bescherming van het mariene milieu door het opstellen van internationale normen inzake de kwalificatie van de zeelieden. Een van de doelstellingen bestaat erin de risico's van schepen die onderbemand varen te beperken en de strijd aan te gaan tegen sociale dumping die de concurrentievoorwaarden scheeftrekt, waarbij de veiligheid op zee wordt bedreigd. Aangezien de schepen overal in de

wereld moeten varen, heeft een dergelijke reglementering slechts zin op internationale schaal.

Tot slot wordt in de Conventie STCW 95 volledig rekening gehouden met het fenomeen van de groeiende internationalisering van de bemanningen. Door het opstellen van gemeenschappelijke normen en het invoeren van de procedure voor de erkenning van de brevetten, wordt de mobiliteit van de officiers en de bemanningen tussen de schepen die voor verschillende landen varen vergemakkelijkt.

Op basis van de herziening van de huidige normen voor een nieuwe STCW conventie in 2010 zal het Directoraat-generaal Maritiem Vervoer (FOD Mobiliteit en Vervoer) voor België zelf een systeem moeten invoeren om de kwaliteit van de opleidingen en de uitreiking van titels binnen de zeevaartscholen te controleren. Het zal er hier met name op aankomen om mee te werken aan de inhoudelijke uitwerking van de studieprogramma's in de zeevaartscholen van het Koninkrijk.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer, Directoraat-generaal Maritiem Vervoer

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Directoraat-generaal Leefmilieu

Informable: Partners / stakeholders, Gewesten

C. Timing:

2010

D. Link met de Doelstellingen van de Nationale Biodiversiteitsstrategie :

Strategische doelstelling 8: «De gemeenschap betrekken via communicatie, onderwijs, bewustmaking en opleiding» en operationele doelstelling 8.3 «Het bewustzijn bevorderen en thematische opleidingen geven aan de sectoren die direct of indirect een impact hebben op de biodiversiteit, inclusief de privésector, in een taal die aangepast is aan de specificiteit van de doelgroep»

E. Referenties:

http://www.mer.gouv.fr/article.php3?id_article=7635

Fiche M 3: Een duurzaam (biodiversiteit) beheer van de grond en infrastructuur van de NMBS groep verzekeren

Inleiding

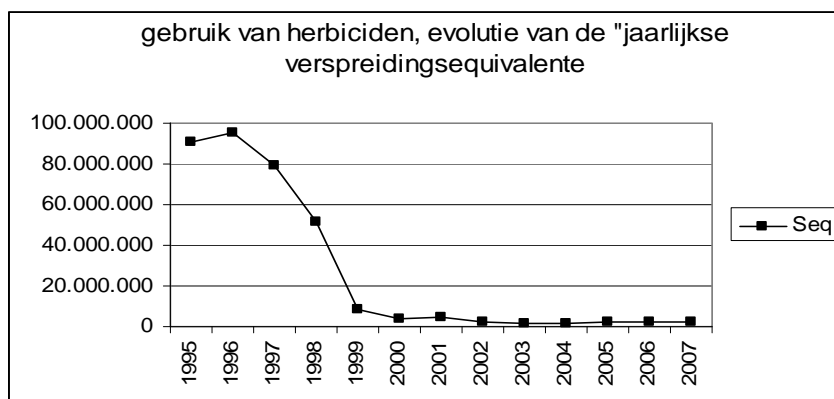
Infrabel beschikt over 3374 km spoorwegen op het Belgische grondgebied. Deze spoorwegen en hun randzones (bermen, spoorranden, helling) hebben vaak een ecologisch belang, maar kunnen ook een onoverkomelijke hindernis voor de dierenwereld zijn.

Daar waar de veiligheid en de vrijwaring van de regelmaat van de treinen het toelaat, opteert Infrabel voor een ecologisch bermbeheer.

Er wordt steeds vaker een gedifferentieerd onderhoud in tijd en ruimte uitgevoerd, in tegenstelling tot de volledige kaalkap. Dit houdt de huidige biodiversiteit op zijn minst in stand, en vergroot deze in het beste geval.

Infrabel heeft 4 contracten met de VZW Natuurpunt afgesloten voor de periode van 8 opeenvolgende jaren voor ecologisch bermbeheer.

De spoorwegen moeten regelmatig onderhouden worden, met name gemaaid en geklepeld worden, om de veiligheid van het vervoer en het onderhoudspersoneel te verzekeren. Om zijn onkruidbeheersing op een milieuvriendelijke manier te maken, geeft Infrabel de voorkeur aan de minst agressieve methodes en de minst schadelijke producten. Sinds 1999, is het gebruik van pesticiden voor de onkruidbeheersing van de spoorwegen sterk gedaald, dank zij een aanpassing van de methodes en de gebruikte producten :

Actie

Actie 1: Bermen ecologisch beheren en het pesticidengebruik beperken

A. Beschrijving :

Voor het ecologische beheer van de bermen, worden de volgende acties voorgesteld :

- Het systeem naar andere VZW die zich met natuur- of half natuurreservaten langs de spoorwegen belasten, op het ganse grondgebied verspreiden.
- Opbouwen van een wildloopbrug op de lijn 161.

Wat het pesticidenverbruik betreft, wordt het voorgesteld om :

- De daling van het pesticidenverbruik te verzekeren.

- Geleidelijk alle schadelijke producten af te schaffen, door een vervanging met minder agressieve producten.

Wanneer spoorlijnen definitief buiten gebruik gesteld worden, stopt Infrabel de onderhoudsoperaties en laat het de vegetatie zijn gang gaan.

B. RACI:

Responsible: Infrabel

Accountable: Ministerraad

Consultable: Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu - DG leefmilieu, betrokken NGOs in het beheer van reservaten (natuurpunt, natagora, ...)

Informable: Gewesten

C. Timing:

Periode van het nieuwe beheerscontract (2008-2012).

Na afloop van de met de vzw Natuurpunt afgesloten samenwerkingsovereenkomsten (2007-2014) zal Infrabel de mogelijkheid bestuderen om de bescherming van de biodiversiteit op zijn netten nog uit te breiden.

D. Link met de Doelstellingen van de Nationale Biodiversiteitsstrategie :

Strategische doelstelling 3 « Biodiversiteit in België op peil houden of herstellen tot een gunstige behoudsstatus »

BIJLAGE 5: Transversale actiefiche

Fiche A: Biodiversiteit opnemen in de strategische milieubeoordelingen

Inleiding

Een belangrijke oorzaak van de vershraling van de biodiversiteit schuilt in de uitvoering van een aantal sectorale en horizontale beleidslijnen die een weerslag hebben op de ecosystemen en de soorten.

Een aantal sectoren spelen een belangrijke rol op het vlak van biodiversiteit: de ruimtelijke ordening, de industrie-, transport- en energiesector, enz.

Het Europees wettelijk kader voorziet reeds een evaluatie van de impact die projecten en plannen hebben op de biodiversiteit:

- Richtlijn 85/337/EG (gewijzigd bij richtlijn 97/11/EG) vereist de realisatie van een milieubeoordeling voor projecten die een impact kunnen hebben op biodiversiteit
- Artikel 6 van de Habitatrichtlijn vereist een gepaste beoordeling van alle plannen of projecten die op zich of in combinatie met andere plannen of projecten een belangrijke impact kunnen hebben op een Natura 2000-site.
- De Strategische Milieubeoordelingsrichtlijn (SEA “Strategic Environmental Assessment”) 2001/42/EG vereist dat bepaalde plannen en programma’s het voorwerp uitmaken van een systematische milieubeoordeling, rekening houdend, voor zover dat mogelijk en gepast is, met het behoud en het duurzaam gebruik van de biologische diversiteit.

Deze bepalingen werden vertaald in de Belgische federale wetgeving

- *Voor de projecten:*

- De wet van 20 januari 1999 ter bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België. (*Mariene milieu*)
- Het koninklijk besluit van 20 juli 2001 houdende algemeen reglement op de bescherming van de bevolking, van de werknemers en het leefmilieu tegen het gevaar van de ioniserende stralingen. (*Federaal agentschap voor nucleaire controle*)
- Het koninklijk besluit van 21 december 2001 betreffende de soortenbescherming in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België. (*Mariene milieu*)
- Het koninklijk besluit van 12 maart 2002 betreffende de nadere regels voor het leggen van elektriciteitskabels die in de territoriale zee of het nationaal grondgebied binnenkomen of die geplaatst of gebruikt worden in het kader van de exploratie van het continentaal plat, de exploitatie van de minerale rijkdommen en andere niet-levende rijkdommen daarvan of van de werkzaamheden van kunstmatige eilanden, installaties of inrichtingen die onder Belgische rechtsmacht vallen. (*Mariene milieu*)

- Het koninklijk besluit van 7 september 2003 houdende de procedure tot vergunning en machtiging van bepaalde activiteiten in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België. (*Mariene milieu*)
- Het koninklijk besluit van 9 september 2003 houdende de regels betreffende de milieueffectenbeoordeling in toepassing van de wet van 20 januari 1999 ter bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België (*Mariene milieu*)
- Het koninklijk besluit van 1 september 2004 houdende de regels betreffende de milieueffectenbeoordeling in toepassing van de wet van 13 juni 1969 inzake de exploratie en de exploitatie van niet-levende rijkdommen van de territoriale zee en het continentaal plat. (*Mariene milieu*)
- Het koninklijk besluit van 1 september 2004 betreffende de voorwaarden, de geografische begrenzing en de toekenningsprocedure van concessies voor de exploratie en de exploitatie van de minerale en andere niet-levende rijkdommen in de territoriale zee en op het continentaal plat. (*Mariene milieu*)
- Het koninklijk besluit van 14 oktober 2005 tot instelling van speciale beschermingszones en speciale zones voor natuurbehoud in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België. (*Mariene milieu*)
- Het koninklijk besluit van 5 maart 2006 tot instelling van een gericht marien reservaat in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België en tot wijziging van het koninklijk besluit van 14 oktober 2005 tot instelling van speciale beschermingszones en speciale zones voor natuurbehoud in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België. (*Mariene milieu*)

- *Voor de plannen en programma's:*

- De wet van 13 februari 2006 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's en de inspraak van het publiek bij de uitwerking van de plannen en programma's in verband met het milieu. (*Algemeen*)
- Het koninklijk besluit van 22 oktober 2006 betreffende de organisatie en de werking van het Adviescomité voor de beoordelingsprocedure van de gevolgen van de plannen en de programma's die aanzienlijke effecten kunnen hebben op het milieu. (*Algemeen*)
- Het koninklijk besluit van 5 juni 2007 betreffende de beoordelingsprocedure van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's die aanzienlijke effecten kunnen hebben op het milieu in een grensoverschrijdende context. (*Algemeen*)
- Het koninklijk besluit van 28 september 2007 houdende benoeming van de leden van het adviescomité voor de beoordelingsprocedure van de gevolgen van de plannen en de programma's die aanzienlijke effecten kunnen hebben op het milieu. (*Algemeen*)

Zowel voor de projecten als voor de plannen en programma's vermelden beide bovengenoemde wetten en bepaalde koninklijke besluiten reeds de biodiversiteit in de milieuaspecten waarmee rekening moet worden gehouden.

Het is echter noodzakelijk de initiatiefnemers van relevante projecten, plannen en programma's bij te staan wanneer ze beoordelen of hun projecten, plannen en programma's aanzienlijke effecten kunnen hebben op de biodiversiteit en of ze een milieubeoordeling moeten ondergaan.

Het koninklijk besluit van 28 september 2007 benoemt de leden van het adviescomité voor de beoordelingsprocedure van de gevolgen van de plannen en de programma's die aanzienlijke effecten kunnen hebben op het milieu. Dit adviescomité bestaat uit 10 effectieve leden en

wordt voorgezeten door DG Leefmilieu van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu. Zijn vertegenwoordigd in dit comité: de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, de POD Duurzame Ontwikkeling, de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken, de Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer, DG Energie van de Federale Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie, DG Economie van de Federale Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie en de Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken.

Actie

Actie 1: Effectief rekening houden met de biodiversiteit bij het uitvoeren van strategische milieubeoordelingsstudies

A. Beschrijving:

Erop toezien dat de handleiding SEA wordt gebruikt, die criteria aangaande biodiversiteit bevat die als leidraad dienen voor de beheerders van plannen/programma's en/of de verantwoordelijken van de impactstudie in de strategische milieubeoordelingsprocedure.

Experts op het vlak van biodiversiteit opnemen in de opvolgingscomités (d.w.z. adviescomité SEA). Momenteel wordt de vooraf opgestelde lijst uitgewerkt van experts inzake biodiversiteit voor de andere opvolgingscomités dan het adviescomité.

B. RACI:

Responsible: Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – DG Leefmilieu

Accountable: Ministerraad

Consultable: adviescomité SEA

Informable: gewesten, Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling, civiele maatschappij

C. Timing:

2009

D. Link met de doelstellingen van de Nationale Strategie inzake Biodiversiteit

Strategische doelstelling 5 : « De integratie van de zorg voor biodiversiteit in alle sociale en economische sectorale beleidslijnen verbeteren » en subdoelstelling 5.4: “ In de strategische planning de negatieve en positieve effecten identificeren van de diverse sectorale beleidslijnen (planning van landgebruik, transport, energie) op de prioritaire elementen van biodiversiteit en maatregelen nemen om deze effecten te corrigeren of te versterken ».

BIJLAGE 6: samenstelling van de vier werkgroepen

Groep 'economie':

Jacques Baveye	FOD Financiën
Pierre-Yves Charles	FOD Economie – intellectuele eigendom
Frédéric Chemay	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
Claire Collin	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – DG Leefmilieu
Christiaan Deschacht	FOD Economie – controle en bemiddeling
Aloysius Detroch	FOD Economie – economisch potentieel
Christian Ferdinand	FOD Economie – energie
Lies Janssen	FOD Economie – statistiek
Joseph Kalders	FOD Buitenlandse Zaken – DG D
Aurélie Laurent	Nationale Delcrederedienst
André Pedé	FOD Economie – economisch potentieel
Didier Rabosée	FOD Financiën – douane
Marc Roche	FOD Economie
Marianne Schlessler	Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
Joël Tabury	FOD Buitenlandse Zaken – DGM 4.1
Colette Vanstraelen	FOD Economie – economisch potentieel
Christophe Van Orshoven	FOD V, VV, Leefmilieu – DG Leefmilieu
Katrien Van Wouwe	FOD Economie – intellectuele eigendom
Jo Versteven	POD Duurzame Ontwikkeling

Groep 'samenwerking':

Paul Avontroodt	FOD Buitenlandse Zaken – DGOS – D4.3
Johan Bosman	KWIA
Claude Croizer	Belgische Technische Coöperatie Bart Dewaele
Han de Koeijer	Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
Pieter Decruynaere	FRDO
Steven Desein	Nationale Plantentuin van België
Anne Franklin	Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
Cael Garin	Koninklijk Museum voor Midden-Afrika
Patrick Hollebosch	FOD Buitenlandse Zaken – DGOS – D4.3
Jean Hüge	VUB
Jos Kalders	FOD Buitenlandse Zaken – DGOS
Patricia Mergen	Koninklijk Museum voor Midden-Afrika
Jan Rammeloo	Nationale Plantentuin van België
Leida Reinhout	VODO
Hendrik Segers	Belgisch platform voor biodiversiteit ICDO
Piet Stoffelen	Nationale Plantentuin van België
Annemarie Van der Avort	FOD Buitenlandse Zaken – D4.3
Christophe Vanorshoven	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – DG Leefmilieu
Ines Verleye	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – DG Leefmilieu
Jo Versteven	POD Duurzame Ontwikkeling

Groep 'wetenschap':

Erika Baus	Belgisch platform voor biodiversiteit
------------	---------------------------------------

Etienne Branquart	Belgisch platform voor biodiversiteit
Didier Breyer	Belgisch Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid
Bruno Danis	Belgisch platform voor biodiversiteit
Jerôme Degreef	Nationale Plantentuin van België
Steven Desein	Nationale Plantentuin van België
Michel Louette	Koninklijk Museum voor Midden-Afrika
Patricia Mergen	Koninklijk Museum voor Midden-Afrika
Marc Peeters	Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
Luc Pussemier	Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie
Jan Rammeloo	Nationale Plantentuin van België
Elmar Robbrecht	Nationale Plantentuin van België
Hendrik Segers	Belgisch platform voor biodiversiteit
Piet Stoffelen	Nationale Plantentuin van België
Aline Vanderwerf	POD Wetenschapsbeleid
Erik Verheyen	Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
Sabine Wallens	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – DG Leefmilieu

Groep ‘vervoer’:

Peter CLAEYSSSENS :	FOD Mobiliteit en Vervoer, Directoraat-generaal Maritiem Vervoer
Helga Colpaert :	INFRABEL, Strategie, Investeringsbeleid en Internationale Zaken
Denis Hendrichs :	FOD Mobiliteit en Vervoer, Directoraat-generaal Mobiliteit en Verkeersveiligheid, Directie Verkeersveiligheid
Olivier Marchal	FOD Mobiliteit en Vervoer, Directoraat-generaal Mobiliteit en Verkeersveiligheid, Directie Mobiliteit
Mundon-Izay NOTI :	FOD Mobiliteit en Vervoer, Directoraat-generaal Mobiliteit en Verkeersveiligheid, Directie Mobiliteit
Gilles Parmentier :	INFRABEL, Corporate & Public Affairs
Steven Vandenborre	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu – DG Leefmilieu

BIJLAGE 7: lijst van de afkortingen

AADC	Australian Antarctic Data Center
ABS	Acces and Benefit Sharing (toegang tot en de verdeling van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische rijkdommen)
AMCEN	African Ministerial Conference on the Environment
BCCM	Belgian Co-ordinated Collections of Micro-organisms »
BCZ	Belgische Confederatie van de zuivelindustrie
Bemefa	federatie van de Belgische mengvoederfabrikanten
BTC	Belgische Technische Coöperatie
BTW	Belasting op de Toegevoegde Waarde
CCD	Convention to Combat Desertification (Verdrag van de Verenigde Naties ter bestrijding van woestijnvorming)
CCIM	Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid
CEP	Country Environmental Profile
CGIAR	Consultative Group on International Agricultural Research
CHM	Clearing House Mechanism (uitwisselingsweb)
CITES	Verdrag inzake de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten
CODA	Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie
COP	Conferentie van de Partijen
CSD	Commission on Sustainable Development (Commissie voor Duurzame Ontwikkeling)
CSP	country strategy paper
DG Leefmilieu	Directoraat Generaal leefmilieu
DGOS	Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking
DOEB	duurzame ontwikkelingseffectbeoordeling
EEA	European Environment Agency (Europees Milieuagentschap)
EU	Europese Unie
SEA	Strategic Environmental Assessment (Strategische Milieubeoordeling)
ENBI	European Network for Biodiversity Information
EPPO	European and Mediterranean Plant Protection
EU	Europese Unie
FAO	Food and Agriculture Organisation (Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties)
FCPF	Forest Carbon Partnership Facility
Fedis	Belgische federatie van de distributie
FLEG	Forest Law Enforcement and Governance
FLEGT	Forest Law Enforcement, Governance and Trade
FOD	Federale Overheidsdienst
FPDO	Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling
FRDO	Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling
FSC	Forest Stewardship Council
FWA	Fédération wallonne de l'Agriculture
GBIF	Global Biodiversity Information Facility
GEF	mondiaal mechanisme voor het milieu (Global Environment Facility)
GGO	Genetisch gemodificeerd organisme

IAS	Invasive Alien Species (invasieve uitheemse soorten)
ICDO	Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling
ICL	Interministeriële conferentie Leefmilieu
IMO	Internationale Maritieme Organisatie
IPGRI	International Plant Genetic Resources Institute
IPPC	International Plant Protection Organisation
ISP	Indicatieve SamenwerkingsProgramma's
ITC	International Transit Centre
IUCN	International Union for the Conservation of Nature (Internationale Unie voor Natuurbehoud)
KBIN	Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
KMMA	Koninklijk Museum voor Midden-Afrika
KMO	Kleine en Middelgrote Ondernemingen
MEA	Multilateral Environmental Agreements (multilaterale milieuverdragen)
MER	Milieu-effectrapportage
MSC	Marine Stewardship Council
MUMM	Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee
MVDS	maatschappelijk verantwoorde diervoederstromen
NGO	niet-gouvernementele organisatie
NMBS	Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
NOP	Nationaal Operationeel Plan
NPB	Nationale Plantentuin van België
ODA	Official Development Assistance (officiële ontwikkelingshulp)
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
ONDD	Nationale Delcrederedienst
PRSP	Strategische Plannen voor Armoedebestrijding (Poverty Reduction Strategy Papers)
RACI	managementmethode. Het letterwoord betekent: R: Responsible, A: Accountable, C: Consultable, I: Informable
REDD	Vermindering van emissies als gevolg van ontbossing en aantasting van bossen in ontwikkelingslanden (<i>Reducing Emissions from Deforestation and Degradation in Developing Countries</i>)
SEA	Strategic Environmental Assessment
STCW	Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers
TRIPs	Overeenkomst inzake de handelsaspecten van de intellectuele eigendom (Trade-Related aspects of Intellectual Property rights)
UNDP	United Nations Development Programme (Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties)
UNEP	United Nation Environment Programme
UNESCO	Organisatie van de Verenigde Naties voor onderwijs, wetenschap en cultuur
UNFCCC	Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering (UN Convention on Climate Change)
VBD	Verdrag inzake biologische diversiteit (in engels : CBD - Convention on Biological Diversity)
VUB	Vrije Universiteit van Brussel
WIPO	World Intellectual property organisation
WIV	Wetenschappelijk Instituut voor Volksgezondheid

WTO

Wereldhandelsorganisatie

BIJLAGE 8: Glossarium

Behoud ex situ:	het behoud van biodiversiteitscomponenten buiten hun natuurlijke habitats.
Biobrandstoffen :	brandstoffen waarvoor biomassa als grondstof wordt gebruikt (i.e. organisch materiaal).
Biomassa:	omvat niet-eetbare componenten voor allerlei toepassingen. Ze speelt een belangrijke rol als grondstof voor hernieuwbare energieproductie (elektriciteit, verwarming, koeling, brandstof), maar ook als basismateriaal voor andere doeleinden.
Biologische diversiteit (biodiversiteit):	De verscheidenheid aan levende organismen van elke herkomst, inclusief op het land voorkomende, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische gehelen waarvan ze deel uitmaken. Dit omvat diversiteit binnen soorten, tussen soorten en van ecosystemen.
Biotechnologie:	Een technologische toepassing die gebruikmaakt van biologische systemen, levende organismen of afgeleiden daarvan, om producten of processen te maken of aan te passen voor specifieke doeleinden en gebruiken. Het domein van de biotechnologie strekt zich dus uit van 'klassieke' processen zoals het brouwen van bier en het maken van yoghurt (fermentatie), tot de genetische modificatie via methodes die niet op natuurlijke wijze kunnen gebeuren door microbiologische processen verbeterd door natuurlijke selectie, bv. de synthese van een natuurlijk materiaal.
Ecosysteem:	Een dynamisch geheel van gemeenschappen van planten, dieren en micro-organismen die in wisselwerking met hun niet-levende omgeving een functionele eenheid vormen.
Genetische rijkdommen:	Genetische rijkdommen zijn alle materialen met een reële of potentiële waarde afkomstig van planten, dieren of micro-organismen. Dit omvat ook genen en genenbanken van soorten.
Milieueffectrapportage	is een proces om de waarschijnlijke milieu-impact van een voorgesteld project of ontwikkeling te evalueren, rekening houdend met de onderlinge socio-economische, culturele en gezondheidsgevolgen voor de mens, zowel positieve als negatieve.
Strategische milieueffectbeoordeling (SMEB)	is het geformaliseerde, systematische en volledige proces voor het identificeren en evalueren van de milieugevolgen van voorgestelde beleidslijnen, plannen of programma's om te garanderen dat ze volledig worden opgenomen en op een geschikte manier worden behandeld in de vroegst mogelijke fase van de besluitvorming, gelijkwaardig met economische en sociale overwegingen. De strategische milieueffectbeoordeling dekt een breder gamma activiteiten, een breder domein en vaak een langere periode dan de milieueffectrapportage van projecten.